

Landsbygdens kulturlandskap och landskapssevärdheter

Förslag till nationellt värdefulla landskapsområden i Österbotten,
Södra Österbotten och Mellersta Österbotten 2013

ANNUKKA KUOPPALA | RIIKKA ASUNMAA | HANNE PUROLA

Landsbygdens kulturlandskap och landskapssevärdheter

Förslag till nationellt värdefulla landskapsområden i
Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten
2013

ANNUKKA KUOPPALA

RIIKKA ASUNMAA

HANNE PUROLA

RAPPORTER 83/2013

**LANDSBYGDENS KULTURLANDSKAP OCH LANDSKAPSSEVÄRDHETER
FÖRSLAG TILL NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN I ÖSTERBOTTEN, SÖDRA ÖSTERBOTTEN
OCH MELLERSTA ÖSTERBOTTEN 2013**

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

Ombrytning: Katriina Koski

Pärmbild: Kuortane nationellt värdefulla landskapsområde, Annukka Kuoppala

Innerpärm: Värdefullt byggnadsbestånd vid Alajoki åkerslätt i Lappo, Annukka Kuoppala

Kartor: Hanne Purola

ISBN 978-952-257-855-6 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (WEBBPUBLIKATION)

URN:ISBN:978-952-257-855-6

www.ely-centralen.fi/publikationer | www.doria.fi/ely-keskus

Förord

Syftet med arbetet är att uppdatera inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden i Södra och Mellersta Österbotten samt i Österbotten. Inventeringsobjekten är nationellt värdefulla landskapsområden (statsrådets principbeslut 1995) och objekt som fallit bort eller beskurets vid värderingen av byggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY 2009), och som nu inventeras med avseende på landskapsvärdena. I arbetet har man dessutom beaktat andra objekt som framkommit under styrgruppsarbetet.

Inventeringen är en del av den uppdateringsinventering av värdefulla landskapsområden som omfattar hela Finland. I inventeringarna fokuserar man på landsbygds kulturlandskap, och i synnerhet på odlingslandskap och andra landskap som har skapats av primärproduktionen. I landskapen Södra och Mellersta Österbotten samt Österbotten finns för närvarande totalt 15 nationellt värdefulla landskapsområden eller landskapssevärldheter. I den nu genomförda uppdateringsinventeringen granskades områdesurvalet, värdeklassificeringen och avgränsningarna.

Detta förslag har inga rättsverkningar. Rättsverkningarna uppkommer för de nationellt värdefulla områdenas del genom statsrådets beslut då landskapsområdena i hela landet har uppdaterats, troligen år 2015. Innan dess ordnar Miljöministeriet/ELY-centralen i Södra Österbotten ett hörande för kommunerna. De riksomfattande målen för områdesanvändningen, som ingår i markanvändnings- och bygglagen, förutsätter att värdefulla landskapsområden beaktas i markanvändningen. Områdena bör införas i landskapsplanerna.

På landskapsnivå har man informerat om uppdateringsinventeringen via tidningarna och ELY-centralens webbsidor. Projektet presenterades hösten 2012 vid Rakennetun ympäristön neuvottelupäivät i Vasa. Före fältarbetena inleddes informerade man kommunernas tekniska avdelningar om inventeringarna, och de planläggningsansvariga inbjöds att delta i fältbesöken.

I februari 2013 ordnade man en presskonferens om inventeringens framskridande. I juni 2013 arrangerades tre öppna presentations- och responsträffar i Vasa, Karleby och Seinäjoki. Efter informationsträffarna fanns förslagen till påseende på ELY-centralens webbsidor, och vem som helst hade möjlighet att framföra respons till inventerarna.

Arbetet har beställts av Södra Österbottens ELY-central. Inventeringsarbetet har utförts av landskapsarkitekt Annukka Kuoppala och hortonomerna inom landskapsplanering Riikka Asunmaa och Hanne Purola vid MKN maisemapalvelut ProAgria Etelä-Pohjanmaa. Översättare Mats Norrholm har svarat för översättningsarbetet. Katriina Koski vid MKN maisemapalvelut ProAgria Etelä-Suomi har gjort GIS-analyserna samt ombrytningen av rapporten. På nationell nivå har uppdaterings- och kompletteringsinventeringen styrts av inventeringarnas styr- och evalueringsgrupp MAPIO. I styrgruppen för den regionala inventeringen har ingått: Jyrki Palomäki Södra Österbottens ELY/Områdesanvändning, Matti Rantala Södra Österbottens ELY/Områdesanvändning, Riitta Kankaanpää-Waltermann Södra Österbottens ELY/Samarbetsgruppen för vård av kulturmiljön, Leena Rinkineva-Kantola Södra Österbottens ELY/Naturskydd, Johanna Kullas Södra Österbottens ELY/Naturskydd, Antti Saartenoja Södra Österbottens förbund, Ann Holm Österbottens förbund, Pirjo Niemi Österbottens förbund, Janna Räisänen Mellersta Österbottens förbund, Teppo Rekilä Mellersta Österbottens förbund, Maria Kurtén Museiverket, Sirkka-Liisa Sihvonen Södra Österbottens landskapsmuseum, Pirkko Järvelä Mellersta Österbottens landskapsmuseum, Kaj Höglund och Pentti Rislä Österbottens landskapsmuseum. Dessutom har Päivi Tervo vid Forststyrelsen, Österbottens naturtjänster, medverkat som konsult. Vi vill tacka alla som har deltagit i arbetet, de aktiva invånarna, markägarna, kommunerna och styrgruppen.

Innehåll

Förord	V
1 ARBETETS BAKGRUND OCH MÅLSÄTTNINGAR	2
2 INVENTERINGENS ARBETSSKEDEN	3
2.1 Förberedelser och val av inventeringsobjekt	4
2.2 Inventering och använt material	5
2.5 Avgränsningar	6
3 LANDSKAPSPROVINSER OCH -REGIONER	8
3.1 Allmänt	8
3.2 Landskapsprovinser och –regioner på granskningsområdet	8
3.3 Landskapsprovinsernas och –regionernas särdrag	8
4 INVENTERADE OBJEKT OCH VÄRDEKLASSIFICERING	12
NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN	
I SÖDRA ÖSTERBOTTEN	20
Etseristrådens kulturlandskap	22
Alajoki slättlandskap i Ilmajoki	26
Alajoki åkerslätt i Lappo	32
Kulturlandskapet vid Hyypänjoki ådal	36
Luopajarvi odlingsslätt	42
Kuortaneenjärvi kulturlandskap	46
Lehtimäki backbosättning	50
NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN	
I ÖSTERBOTTEN	54
Kulturlandskapet vid Vörrå ådal	56
Kulturlandskapet vid Kyrö älvdal	60
Söderfjärden	68
Kulturlandskapet i Björköby skärgård	72
Härkmeri kulturlandskap	76
Gamla Vasa kulturlandskap	80
Kulturlandskapet vid Laihela å	84
Kulturlandskapet vid Närpes å	88
Kulturlandskapet vid Purmo ådal	94
Kulturlandskapet vid Kimo ådal	98
Kulturlandskapet vid Harrström ådal	102
Kulturlandskapen i Kvarkens skärgård	108
Orisbergs kulturlandskap	120
NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN	
I MELLERSTA ÖSTERBOTTEN	124
Kulturlandskapet vid Lestijoki ådal; Toholampi	126
Kulturlandskapet vid Perho ådal; Vetil	134
Vattaja-Ohtakari	138
Områden som inte längre klassificeras som nationellt värdefulla	142
KÄLLOR	144
KOMPLETTERANDE MATERIAL	146
BILAGOR	147

Slättlandskapet i Alajoki i Ilmajoki livas ännu upp av några lador. (AK)

1 ARBETETS BAKGRUND OCH MÅLSÄTTNINGAR

De nationellt värdefulla landskapsområdena är landsbygdens mest representativa kulturlandskap. Deras värde baserar sig på en mångformig kulturpåverkad natur, ett vårdat odlingslandskap och ett traditionellt byggnadsbestånd. I Finland finns det 156 landskapsområden som enligt statsrådets principbeslut från år 1995 är nationellt värdefulla. Med hjälp av utsedda landskapsområden tryggas bevarandet av representativa och livskraftiga landsbygdslandskap. De riksomfattande målen för områdesanvändningen, som ingår i markanvändnings- och bygglagen, förutsätter att värdefulla landskapsområden beaktas i markanvändningen. Områdena bör bland annat införas i landskapsplanerna.

En uppdaterings- och kompletteringsinventering av nationellt värdefulla landskapsområden pågår som bäst vid miljöministeriet. Uppdaterings- och kompletteringsinventeringarna genomförs landskapsvis under åren 2010-2014. Ett nytt förslag till nationellt värdefulla landskapsområden sammanställs på basen av

resultaten från inventeringarna, och utgående från förslaget bereds ett nytt statsrådsbeslut om landskapsområdena.

Huvudmålsättningen för uppdaterings- och kompletteringsinventeringarna av nationellt värdefulla landskapsområden är att granska områdesurvalet, värdeklassificeringen samt avgränsningarna, så att de motsvarar de förnyade mekanismerna för genomföring och styrning av landskapsvård. Till dessa hör bland annat markanvändnings- och bygglagen (132/1999) och de därtill hörande riksomfattande målen för områdesanvändningen, naturvårdslagen (1096/1996), jordbrukets miljöstödsystem samt den europeiska landskapskonventionen (173/2006).

Vid inventeringarna fokuserar man på landsbygdens kulturlandskap, och i synnerhet på odlingslandskap och andra landskap som har skapats av primärproduktionen. Odlingslandskapshelheter som bibehållit sin traditionella karaktär, är livskraftiga samt har en mångsidig natur och ett rikt kulturarv med by-

ar, naturområden och historiska platser är centrala. Landskapsområdena bör fortsättningsvis uppfylla kraven på representativitet inom landskapsprovinserna, som fastställts av arbetsgruppen för landskapsområden (betänkande 66/1992).

Huvudmålsättningen för uppdaterings- och kompletteringsinventeringarna av nationellt värdefulla landskapsområden är att granska områdesurvalet, värdeklassificeringen samt avgränsningarna.

Uppdateringsinventeringen omfattar inte separat objekt med ursprunglig natur, som har utretts i samband med olika naturskyddsprogram. Likaså lämnas skogsbruksområden, städer och väglandskap utanför granskningen. Dessa, liksom bebyggda kulturlandskap, har utretts i uppdateringsinventeringen av den byggda kulturmiljön av riksintresse (RKY2009) år 2009. Kulturhistoriskt betydande landskapssevärigheter kommer likväl i fråga som naturområden som inkluderas i urvalet.

2 INVENTERINGENS ARBETSSKEDEN

Inventeringsarbetet kan indelas i fyra faser:

1. Förberedelser – en landskapsvis landskapsutredning görs genom GIS-analys, områden som skall inventeras väljs ut.
2. Inventering – basinformation samlas om områdena som inventeras.
3. Fältbesök – inventeringsuppgifterna kompletteras och preciseras på basen av visuella observationer.
4. Slutbedömning – området bedöms på basen av de tidigare faserna, en värdeklassificering föreslås och motiveras, områdesbeskrivningar skrivs och gränserna ritas.

2.1 Förberedelser och val av inventeringsobjekt

I Österbotten samt Södra och Mellersta Österbotten fanns ingen landskapsvis landskapsutredning som preciserar indelningen i landskapsprovinser eller -regioner att tillgå som grund för arbetet. Uppdateringsinventeringen inleddes genom att temakartor för landskapsanalys uppgjordes utgående från geografisk information. Samtidigt med de nationellt värdefulla landskapsområdena uppdaterades också förteckningen över landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå i Österbotten samt i Södra och Mellersta Österbotten.

Utgångspunkterna för val av objekt som inventeras var

- Betänkandet av arbetsgruppen för landskapsområden 66/1992 samt statsrådets principbeslut 5.1.1995
- Förteckningarna över nationellt värdefulla landskapsområden och landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå samt landskapssevärdheter

- Kulturlandskapshelheter i inventeringen RKY 1993, som inte har inkluderats i urvalet i Museiverkets uppdateringsinventering RKY 2009
- Landskapsplanerna samt utredningar av landskapet och kulturmiljön som uppgjorts i anslutning till landskapsplanerna
- Indelningen i landskapsprovinser och -regioner
- GIS-analyser för att hitta nya områden
- Lokalkännedom: landskapsmuséer, ELY-centraler, kommuner, föreningar, invånare

Inventeringsområdena framgår av karta 3. Av dessa var 15 stycken nationellt värdefulla landskapsområden och landskapssevärdheter, och resten var landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå eller RKY1993 –objekt som inte har inkluderats i urvalet i Museiverkets uppdateringsinventering RKY2009. De tidigare och nuvarande RKY-objekten framgår av bilaga 1. I Österbottens landskapsplan hade man dessutom påvisat områden som är nationellt värdefulla med tanke på värnandet av kulturmiljön eller landskapet (bilaga 2).

2.2 Inventering och använt material

I inventeringsskedet samlades inventeringsuppgifterna om objekten ihop på en enhetlig inventeringsblankett. Som källmaterial för inventeringsblanketten användes materialpaketet MAPA som uppgjorts av SYKE för uppdateringsinventeringen av landskapsområden, samt tidigare inventeringar som gäller naturen och landskapet, lokalhistoriker och historiskt kartmaterial.

2.3 Fältarbete

Fältbesöken är en viktig del av inventeringarna. De möjliggör komplettering av inventeringsuppgifterna samt underlättar gestaltningen av landskapsbilden och den slutgiltiga bedömningen. Fältbesöken ger värdefull information om hur området ser ut i verkligheten. Trots att uppfattningen är subjektiv och baserar sig på inventerarens egen erfarenhet och sinnevärld, är

det på basen av fältbesöket lättare att identifiera landskapets estetiska egenskaper och funktionella drag. Fältarbetet utfördes under hösten 2012 och våren 2013. Bilderna i rapporten är tagna vid fältbesöken.

2.4 Bedömning av landskapsområdena

För att kunna identifiera egenarten och särdragen i landskapet granskade man området ur flera olika perspektiv. Till dessa hör bland annat landskapsstrukturen och naturens särdrag, kulturhistorisk kontinuitet samt landskapets visuella drag eller landskapsbild. Med landskapsstruktur avser man här naturlandskapets struktur, d.v.s. den tredimensionella helhet som bildas av berggrund, jordmån, topografi, vattenförhållanden och växtlighet.

Bedömningen av landskapsområdena gjordes utgående från basinformationsmaterialet och observationerna vid fältbesöket. Bedömningen är en kombination av inventerarens alla observationer. I bedömningen motiveras förslaget till avgränsning och värdeklassificering/höjning eller sänkning av värdeklassificeringen. Landskapsområden som bedöms vara nationellt värdefulla skall representera typiska eller i övrigt representativa landskapstyper inom sin landskapsprovins och ha en klar nationell betydelse. Ett nationellt värdefullt landskapsområde har i allmänhet betydande värden inom minst två av de ovannämnda huvudklasserna landskapsstruktur och naturens särdrag, kulturhistorisk kontinuitet samt landskapsbild.

Vid bedömningen används följande kriterier:

- Naturlandskapets struktur, natur, naturvärden och biologisk mångfald
- Naturdragens representativitet, sällsynthet, mångsidighet och ursprunglighet
- Landskapets och markanvändningens historiska utveckling och utvecklingens kontinuitet
- Kulturdragens representativitet, sällsynthet, ursprunglighet samt hur väl dragen är bevarade
- Symbol- och identitetsvärden (händelseplatser, historiska händelser, betydelsefulla drag hos områdets invånare)
- Områdets livskraftighet och nuvarande funktionalitet
- Landskapsbildens enhetlighet, harmoni och effektivitet

Vattaja-Ohtakari i Karleby är en landskapssevärdhet med vidsträckta sandstränder och en fiskarby. (AK)

- Landskapsprovinsens särdrag (landskapsområdet som representant för regionala särdrag)
- Störningar i landskapet samt skador och hotfaktorer som sänker naturvärdena

2.5 Avgränsningar

Vid avgränsningen av landskapsområdena strävar man efter att följa synliga och naturliga gränser i landskapsstrukturen, samt att gestalta enhetliga områdeshelheter. Avgränsningen baserar sig ofta på en visuellt urskiljbar och enhetlig landskapsbild. Naturliga gränser utgörs t.ex. av enhetliga skogsklädda randzoner, ryggarnas krön, vattendrag, åar och älvar, och i vissa fall strukturer som människan har byggt såsom vägar eller tätorters kanter. Det kan ibland också vara motiverat att inkludera en hel funktionell helhet i ett land-

skapsområde. Det är väsentligt att inkludera randzoner som avgränsar öppna landskapsrum, eftersom just dessa får en betydande roll vid planeringen av områdets skötsel och markanvändning. Närbelägna objekt såsom fornlämningar, värdefulla naturmiljöer, RKY 2009 -objekt i den bebyggda miljön och vårdbiotoper kan också med urskiljning inkluderas i avgränsningen.

De värdefulla landskapsområdenas avgränsningar utvidgades i många fall då de anpassades till de naturliga gränserna i landskapsstrukturen. Avgränsningarna utvidgades också till att inkludera närliggande värdefulla naturobjekt samt fornlämningar. På vissa ställen måste avgränsningarna förminska till följd av en tätortsliknande byggnation.

Byggnadsbestånd vid Vörå ådal. (AK)

3 LANDSKAPSPROVINSER OCH -REGIONER

3.1 Allmänt

Arbetsgruppen för landskapsområden indelar i sitt betänkande från år 1992 Finland i landskapsprovinser, och provinserna indelas vidare i landskapsregioner. I betänkandet har man strävat efter en indelning i områden med enhetliga naturdrag och markanvändningssätt samt en enhetlig kulturhistoria, som skiljer sig klart från andra landskapsprovinser. Indelningen i landskapsprovinser och -regioner utgår alltid från naturdragen. Indelningen har sedan preciserats med hjälp av typiska kulturdrag.

3.2 Landskapsprovinser och –regioner på granskningsområdet

Granskningsområdet på tre österbottniska landskapsområde är fördelat på tre olika landskapsprovinser. Österbottens landskapsprovins är vidare indelad i separata regioner: Södra Österbottens odlingssslätter, Södra Österbottens kustregion och Mellersta Österbottens älv- och kustregion. Det har inte ansetts nödvändigt att indela Suomenselkä landskapsprovins i mindre regioner. Etseristråtens kulturlandskap i Södra Österbotten sträcker sig in i landskapsprovinsen Tavastlands odlings- och insjöland, och området hör till Norra Tavastlands insjöregion.

3.3 Landskapsprovinsernas och –regionernas särdrag

3.3.1 Österbotten (landskapsprovins)

Utmärkande för Österbottens landskapsprovins är de stora älvarna, de breda älvdalarna med tydliga gränser och de stora ryggområdena mellan dessa samt den relativt jämna terrängen. Österbotten är ett av Finlands insjöfattigaste områden. Klippformationer och åsar som kan urskiljas svagt i landskapet är endast glest förekommande. Omfattande myrområden finns

överallt. De bördiga lermarkerna i ådalarna har röjts till stora åkerskiftet. Skogsryggarna är mestadels karga tallskogar av lingontyp på steniga moränmarker. Österbotten har länge varit bebott och landskapet har förhållandevis långa och starka kulturtraditioner. Livet är koncentrerat till älvdalarna, och ryggarna har varit obebodda utmarker.

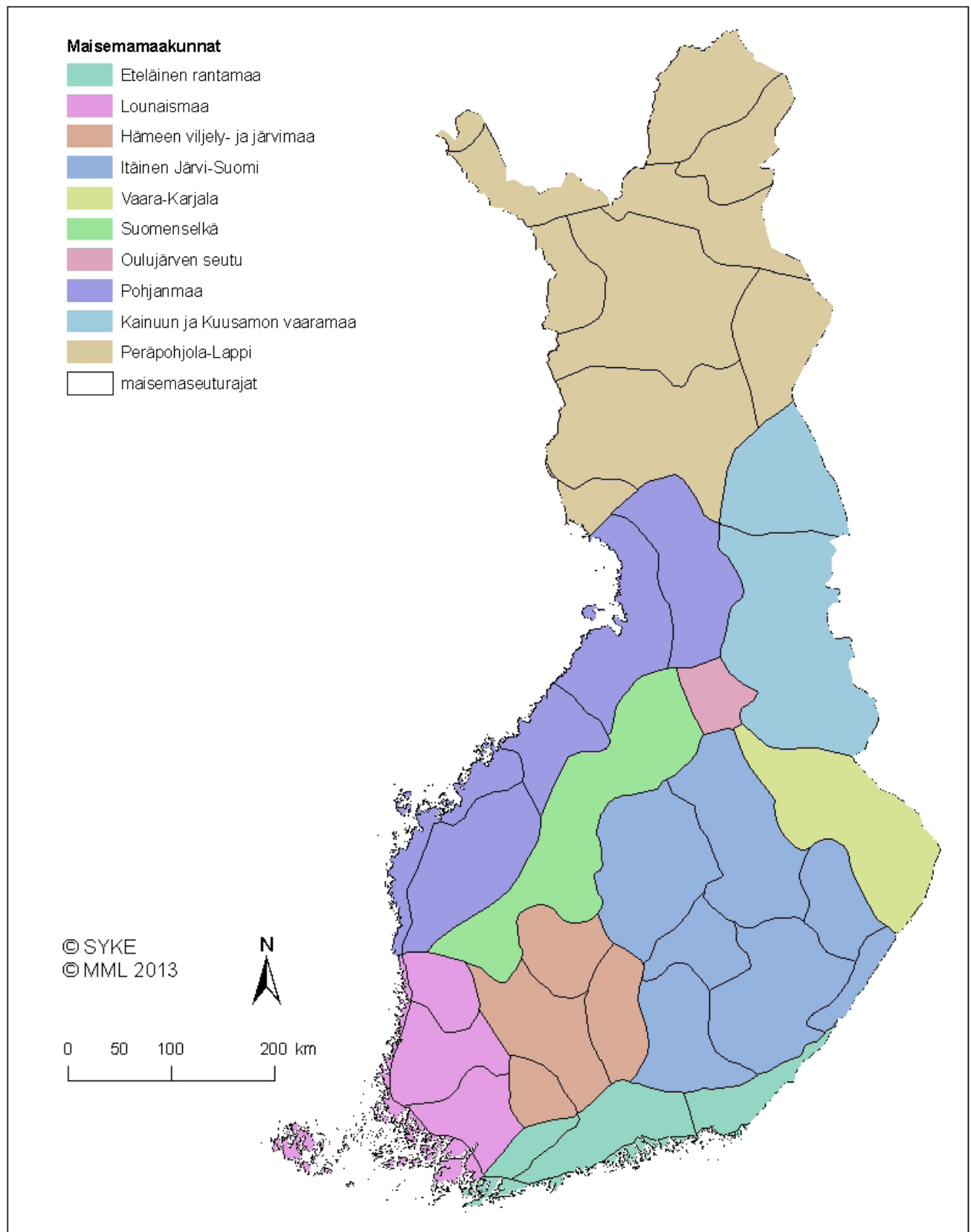
Södra Österbottens odlingssslätter

Det mest karakteristiska draget för Södra Österbottens odlingssslätter är älvdalarnas horisontella slättlandskap, även om terrängkonturen på åsarna mellan älvdalarna kan överraska med sin varierande backighet. Älvarna är de mest typiska vattendragen, och till dem hör det årligen återkommande fenomenet med rikliga översvämningar. Insjöarna är få till antalet. Den omfattande åkerodlingen har i allmänhet fått sin början från myrodling och svedjebruk. Bosättningen ligger i första hand som ett band längs älvarna och på de flacka kullarna i älv dalen, och den senare bosättningen har sökt sig till kanten av skogsryggarna som avgränsar dalen. På området finns de slutna gårdar som ligger längst norrut i vårt land. De traditionella tvåvåningshusen, "kaksifooninkiset", byggdes som motvikt till det synnerligen horisontella landskapet. Av "laduhavet" som tidigare gav liv åt åkerslätten och de tillfälliga boningarna: älvbasturna och svedjestugorna finns numera bara rester kvar.

Södra Österbottens kustregion

I de södra delarna av Södra Österbottens kustregion sträcker sig slättlandet ända ut till kusten, där också havsvikar har torrlagts till åkermark. Från Vasa skärgård och norrut är kusten ett lätt kuperat och blockrikt moränområde. De flacka ytkonturerna har i kombination med den snabba landhöjningen gett upphov till en exceptionellt vidsträckt, splittrad och grund skärgård med rikligt med grynnor. Typiska landskapselement i skärgården är vidsträckta steniga strandängar, blockfält och De Geer-moränryggar. Kustregionen hör till skillnad från resten av landskapsprovinsen till den

KARTTA 1. Maisemamaakuntajako

sydboreala vegetationszonen. I trädbeståndet finns mycket gran, och även lövträd. Skogarna är äldre än i landskapet i övrigt och fortsätter ända ut till den yttre skärgården. Myrarna är i allmänhet små. Bosättningen påminner på fastlandssidan om Södra Österbottens odlingsslätter; i övrigt är den placerad vid åstränder eller havsvikar på plåtarna ovanför de steniga områdena. Fisket har varit en viktig näringsgren i skärgården. Viktiga näringsgrenar i kustregionen är numera pälsfarmning och grönsaksodling. Området är av tradition svenskspråkigt, och bevarandet av många gamla byggnader ger uttryck för långa kulturtraditioner.

Mellersta Österbottens älv- och kustregion

Mellersta Österbottens älv- och kustregion karakteriseras av smala odlingsområden i älvdalarna samt stora, karga och försumpade moränryggar mellan dessa. Terrängen är relativt jämn, men ändå kuperad på sina ställen. Det tjocka moräntäcket är drumliniserat i en stor del av området. De vidsträckta myrområdena är främst en följd av den allmänna jämnheten.

På åsavsnitten som vid Karleby, Lochteå och Kalajoki sträcker sig ut till havet har det bildats vidsträckta strandavlagringar av grus och sand. Dessa sandstränder med sina dynfält utnyttjas nu inom turismnäringen. Fastlandet slutar vid kusten tvärrare än i Södra Österbotten och skärgårdszonen är nästan utan undantag betydligt smalare; därför har kusten i Mellersta Österbotten i denna indelning inte avskiljts till en egen region.

Vid älvarnas övre lopp har bosättningen i allmänhet legat på kullarna vid kanten av dalen. Åkrarna ligger mellan bosättningen och älven. Vid det mellersta och nedre loppet ligger byggnaderna på älvbrinkarna. De breda sidokammarstugorna är speciella bostadsbyggnader för regionen. Boskapsskötsel har vid sidan av åkerodlingen haft en större betydelse än i Södra Österbotten, och på senare tid har pälsfarmningen spelat en viktig roll. Mellersta Österbottens älv- och kustregion är finskspråkig, med undantag av trakten kring Karleby.

3.3.2 Suomenselkä (landskapsprovins)

Suomenselkä är en karg och flack vattendelarregion mellan Österbotten och Insjö-Finland. Terrängen är antingen relativt jämn eller backig med varierande

höjdförhållanden. I de södra delarna finns ännu en del sprickdalar i den karga berggrunden. Hela området domineras av en terrängform som skapats av inlandsisen. Landskapsprovinsen Suomenselkä genomskärs av glesa åsavsnitt. Förutom de små insjöarna och kärrpölarna förekommer några större insjöbassänger. Hela Suomenselkä är kargare till sin miljö. Växtligheten är i allmänhet mycket karg och floran är torftig. Myrarnas andel är påfallande stor, i medeltal hälften av arealen. Det finns knappt om åkerareal, och största delen av den är koncentrerad till lermarkerna i ådalarnas övre delar. Skogsbruket bedrivs intensivt. Regionen var länge ett viktigt tjärbränningsområde i de österbottniska utmarkerna. Bosättningen har alltid varit gles och i byggnadsbeståndet finns få lämningar från tidigare århundraden. Den i vårt land traditionella back- och bergkullsbosättningen sträcker sig ända till Suomenselkäs centrala delar. Byarna ligger i dalar nära vattendragen eller på någon åsslutning. Suomenselkäs kulturella utveckling har influerats av alla de omkringliggande regionerna. Regionen karakteriseras också av en viss splittring.

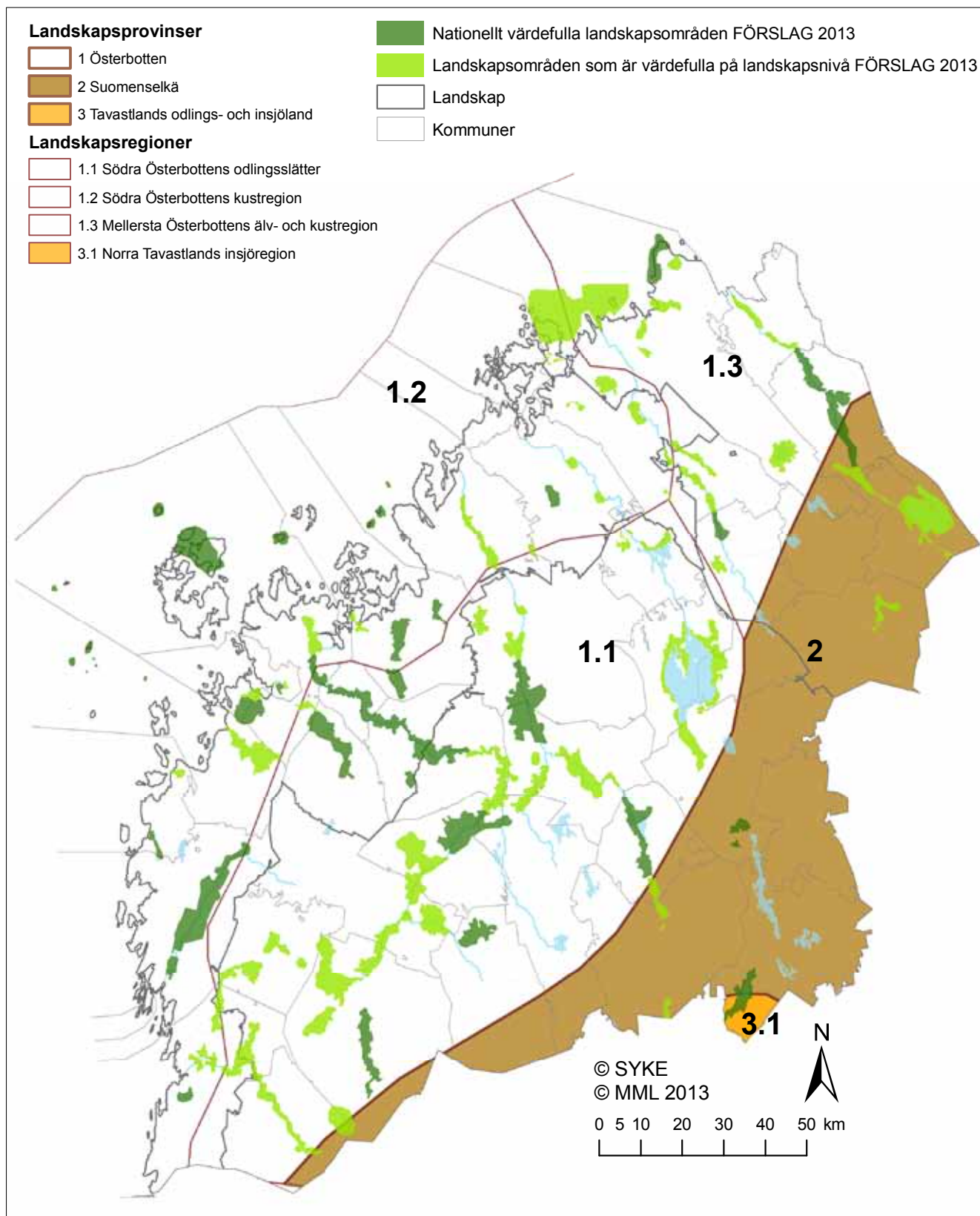
3.3.3 Tavastlands odlings- och insjöland (landskapsprovins)

En liten del av Etseristrätens kulturlandskap hör till landskapsprovinsen Tavastlands odlings- och insjöland och Norra Tavastlands insjöregion.

Norra Tavastlands insjöregion

Norra Tavastlands insjöregion är en övergångszon mellan Tavastlands odlingsmarker och Suomenselkäs karga vattendelarmarker. Terrängen består av bergs- och moränmark som söndras av sprickdalar, med mycket varierande höjdförhållanden. Området genomskärs av enstaka åsavsnitt. De kanske mest typiska dragen för regionen är vattenstråten som bildas av de stora insjöbassängerna Palovesi, Tarjannevesi och Keuruselkä samt ett flertal mindre insjöar. Det finns rikligt med skog, och fastän regionen är förhållandevis karg är de ändå i allmänhet friska granblandskogar av blåbärstyp. Det finns relativt rikligt med myrar, som representerar de karga typerna av högmossar i det inre av Finland. Även om det mest karakteristiska för regionen är vattenstråten och de täta granskogarna, som skapar goda grundförutsättningar för skogsindustrin, hittar man i synnerhet i Ruovesi-Virdois-området ännu frodiga odlingslandskap, vars karakteristiska ståtliga dalar framträder väl i landskapet.

KARTA 2. Landskapsprovinsindelning och områdesförslag

4 INVENTERADE OBJEKT OCH VÄRDEKLASSIFICERING

Under arbetet inventerades 58 områden, indelade i 74 separata inventeringsobjekt. Enligt styrgruppens beslut föreslogs att 14 av de nuvarande nationellt värdefulla landskapsområdena behåller sitt nationella värde, och ett objekt överförs till landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå. Man föreslog dessutom att åtta bortfallna RKY1993-objekt eller landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå samt ett helt nytt objekt lyfts upp som nationellt värdefulla landskapsområden. Hösten 2013 godkände MAPIO 19 objekt att föras fram som nationellt värdefulla landskapsområden, men framförde avvikande mening gällande värdeklassificeringen av tre objekt samt avgränsningen av ett objekt.

inv.område	kommuner	objekt nr	inventeringsområdets namn
SÖDRA ÖSTERBOTTEN			
1	Etseri	1	Etseristrätens kulturlandskap;
2	Ilmola, Seinäjoki	2	Alajoki i Ilmajoki – Kyrö älvdal
3	Kauhava, Lappo	3	Alajoki i Lappo - Kauhava
3	Kauhava	3B	Lapuan-Kauhavan Alajoki
4	Kauhajoki	4	Hyypänjoki ådal
5	Jalasjärvi	5	Luopajärvi
6	Kuortane	6	Kuortaneenjärvi kulturlandskap
7	Alajärvi	7	Lehtimäki backbosättning
8	Lappo	8	Lapuanjokilaakso Lankilankoskelta Mäkelänkoscalle
9	Seinäjoki, Lappo	9	Nurmonjoen kult.mais. Alanurmo,Knuuttila
10	Seinäjoki, Ilmola, Lappo	10	Kyrönjoen keski- ja alajuoksu kult.mais.
11	Evijärvi	11	Evijärven - Kerttuanjärven kult.mais.
12	Lappajärvi, Vimpeli	12	Lappajärven - Kurejokilaakson kult.mais.
12	Lappajärvi, Alajärvi	12B	Lappajärven - Kurejokilaakson kult.mais.
13	Kauhava	13	Ekoluoman kult. mais.-Vakkuri ja Kuoppala
14	Kurikka, Kauhajoki	14A	Kauhajokilaakso_Kauhajoki_Kurikka
14	Ilmola, Kurikka	14B	Kyrönjokilaakso_Kurikka_Ilmajoki
15	Kurikka, Jalasjärvi	15	Jalasjoen kulttuurimaisema Kurikassa
16	Kauhajoki, Östermark	16	Kainaston niityt, Pöntäne, Norinkylä
16	Kauhajoki	16B	Kainaston niityt, Pöntäne, Norinkylä
17	Alavo, Kuortane	17	(Lapuanjoen yläjuoksu Alavus-Lentilä)
18	Storå, Bötom, Kristinestad	18	Isojokilaakso
19	Teuva, Bötom, Kristinestad	19	Teuvanajokilaakson kulttuurimaisema
20	Kurikka, Närpes	20	Niemenkylä,Kirkon- ja Hahdonmäki, Koskimäki
22	Korsholm, Vasa, Storkyro, Seinäjoki	22	Kyrö älvdal
54	Storå, Kauhajoki	54	Lauhavuori
55	Lappo	55	Simpisö
56	Alajärvi, Vimpeli	56	Pyhävuori
57	Alavo	57	Sapsalampi
58	Etseri	58	Ähtärinjärven ympäristö

nytt namn

tidigare värde / nytt värde

Etseristrätens kulturlandskap	v / v
Alajoki slättlandskap i Ilmajoki	v / v
Alajoki åkerslätt i Lappo	v / v
Kauhavan kulttuurimaisemat	m / m
Kulturlandskapet vid Hyypänjoki ådal	v / v
Luopajarvi odlingsslätt	v / v
Kuortaneenjärvi kulturlandskap	v / v
Lehtimäki backbosättning	v / v
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma	m / m
Nurmonjoen kulttuurimaisema	m / m
Kyrönjoen kulttuurimaisemat; Kitinoja-Hanhikoski	m / m
Evijärven-Kerttuanjärven kulttuurimaisemat	m / m
Lappajärven kulttuurimaisemat	m / m
Kurejokilaakson kulttuurimaisema	m / m
Kauhavan Ekoluoman peltolakeus	m / m
Kauhajokilaakson kulttuurimaisema	m / m
Kurikan-Ilmajoen kulttuurimaisemat	m / m
Jalasjoen viljelylakeus	m / m
Kainaston viljelylakeus	m / m
Päntäneen jokivarsimaisema	m / m
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Alavus-Lentilä	m / m
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Teuvanajokilaakson-Tiukanajokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
-	m / ei inv.
Kulturlandskapet vid Kyrö älvdal	v / v
Lauhanvuori	m / m
Simpsjö	m / m
Pyhävuori	m / m
Sapsalammen kulttuurimaisemat	m / m
-	m / ei inv.

inv.område	kommuner	objekt nr	inventeringsområdets namn
ÖSTERBOTTEN			
18	Storå, Bötom, Kristinestad	18	Isojokilaakso
19	Östermark, Bötom, Kristinestad	19	Teuvanjokilaakson kulttuurimaisema
21	Vörå	21	Vörå ådal
22	Korsholm, Vasa, Storkyro, Seinäjoki	22	Kyro älvdal
22	Korsholm	22B	Kyrönjokilaakso
23	Korsholm, Vasa, Malax	23	Söderfjärden i Solf
23	Korsholm, Vasa	23B	Sulvan Söderfjärden
24	Malax, Korsholm	24	Övermalax-Åminne
25	Korsholm	25	Björköby
26	Kristinestad	26	Härkmeri
27	Vasa	27	Gamla Vasa
28	Malax	28	Petolahden kirkonseutu
29	Korsnäs	29	Molpen, Moikipään kalastajakylä
30	Laihela, Korsholm	30	Kulturlandskapet vid Laihela å
30	Laihela, Korsholm	30B	Laihianjoen kulttuurimaisema
31	Närpes	31	Kulturlandskapet vid Närpes å
32	Vörå	32	Kirkonseudun kult.mais.Tottesundista Kärklaxiin
33	Nykarleby	33	Lapuanjoen alajuoksu; Uusikaarlepyy, Alahärmä
34	Pedersöre, Nykarleby	34	Åvistin (Jokihaudan) kylä ja vanha raitti
35	Pedersöre	35	Lappforsin kylä ja Högkullbackenin taloryhmä
36	Pedersöre	36	Ähtävän kirkonseutu
37	Kronoby	37	Kruunupyyn kirkko ja jokimaisema
38	Kronoby	38	Alavetelin kirkonseutu
49	Pedersöre	49	Purmo ådal
50	Vörå	50	Kimo ådal
51	Korsnäs, Närpes	51	Harrström ådal
52	Kronoby	52	Teerijärven alue
53	Korsholm, Vörå, Malax, Nykarleby	53	Fiskelägena i Kvarkens skärgård
59	Storkyro	59	Orisbergs herrgård med omgivning

nytt namn

tidigare värde / nytt värde

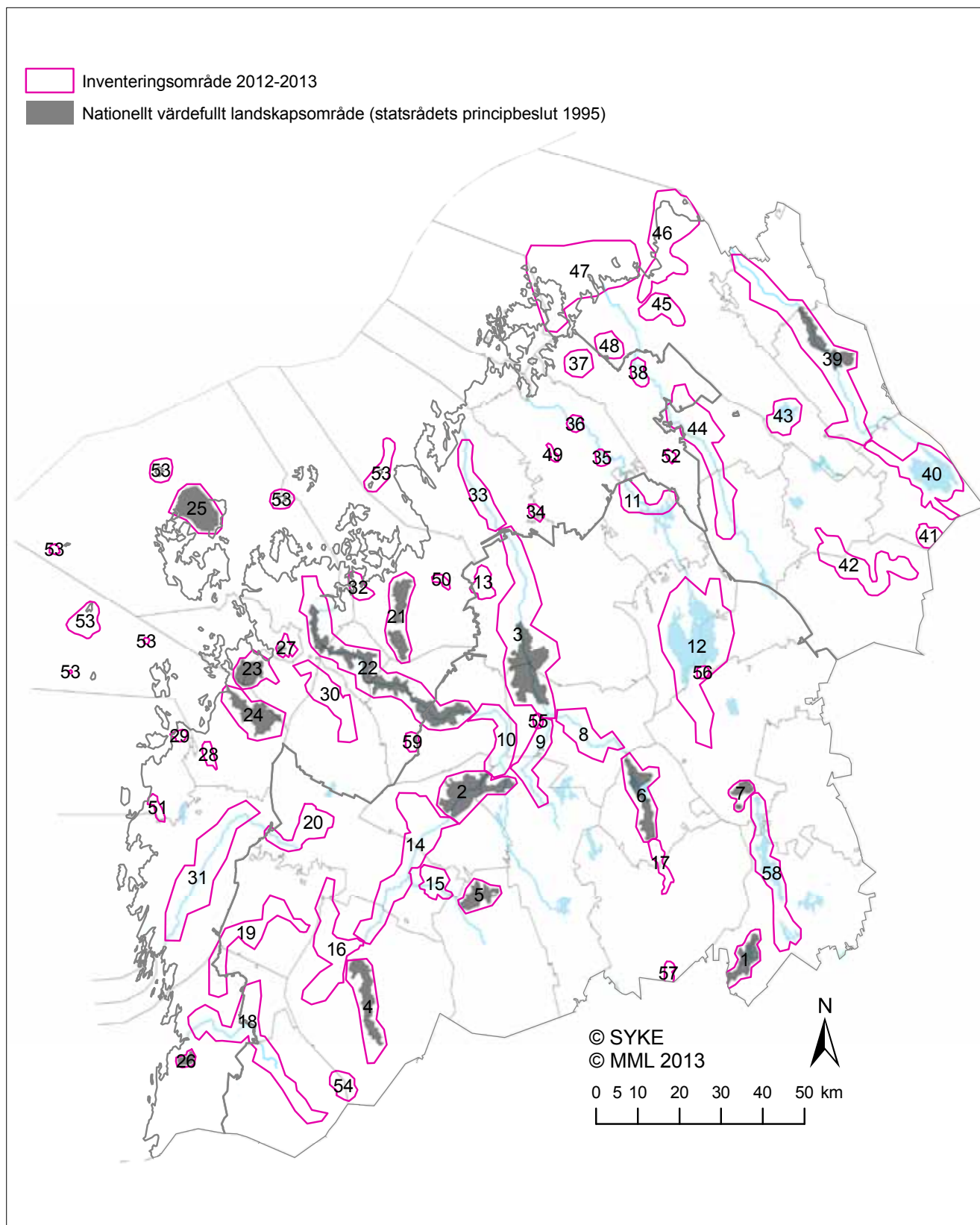
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Teuvanjoki-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Kulturlandskapet vid Vörå ådal	v / v
Kulturlandskapet vid Kyro älvdal	v / v
Koivulahden - Lappsundin kulttuurimaisemat	m/v / m
Söderfjärden	v / v
Näsetin kulttuurimaisema	m / m
Övermalax-Åminne kulturlandskap	v / m
Kulturlandskapet i Björköby skärgård	v / v
Härkmeri kulturlandskap	v / v
Gamla Vasa kulturlandskap	v/m / v/m
-	m / p
Moikipään kalastajakylä	m / m
Kulturlandskapet vid Laihela å	m / v
Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema	m / m
Kulturlandskapet vid Närpes å	m / v
Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema	m / m
Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema	m / m
Åvistin kyläraitin kulttuurimaisema	m / m
Lappforsin kulttuurimaisema	m / m
Ähtävän kulttuurimaisema	m / m
Kruunupyyn kulttuurimaisemat	m / m
Alavetelin kulttuurimaisemat	m / m
Kulturlandskapet vid Purmo ådal	m / v
Kulturlandskapet vid Kimo ådal	m / v
Kulturlandskapet vid Harrström ådal	m / v
Teerijärven kulttuurimaisemat	m / m
Kulturlandskapen i Kvarkens skärgård	- / v
Orisbergs kulturlandskap	m / v

inv.område	kommuner	objekt nr	inventeringsområdets namn	nytt namn	tidigare värde / nytt värde
------------	----------	-----------	---------------------------	-----------	-----------------------------

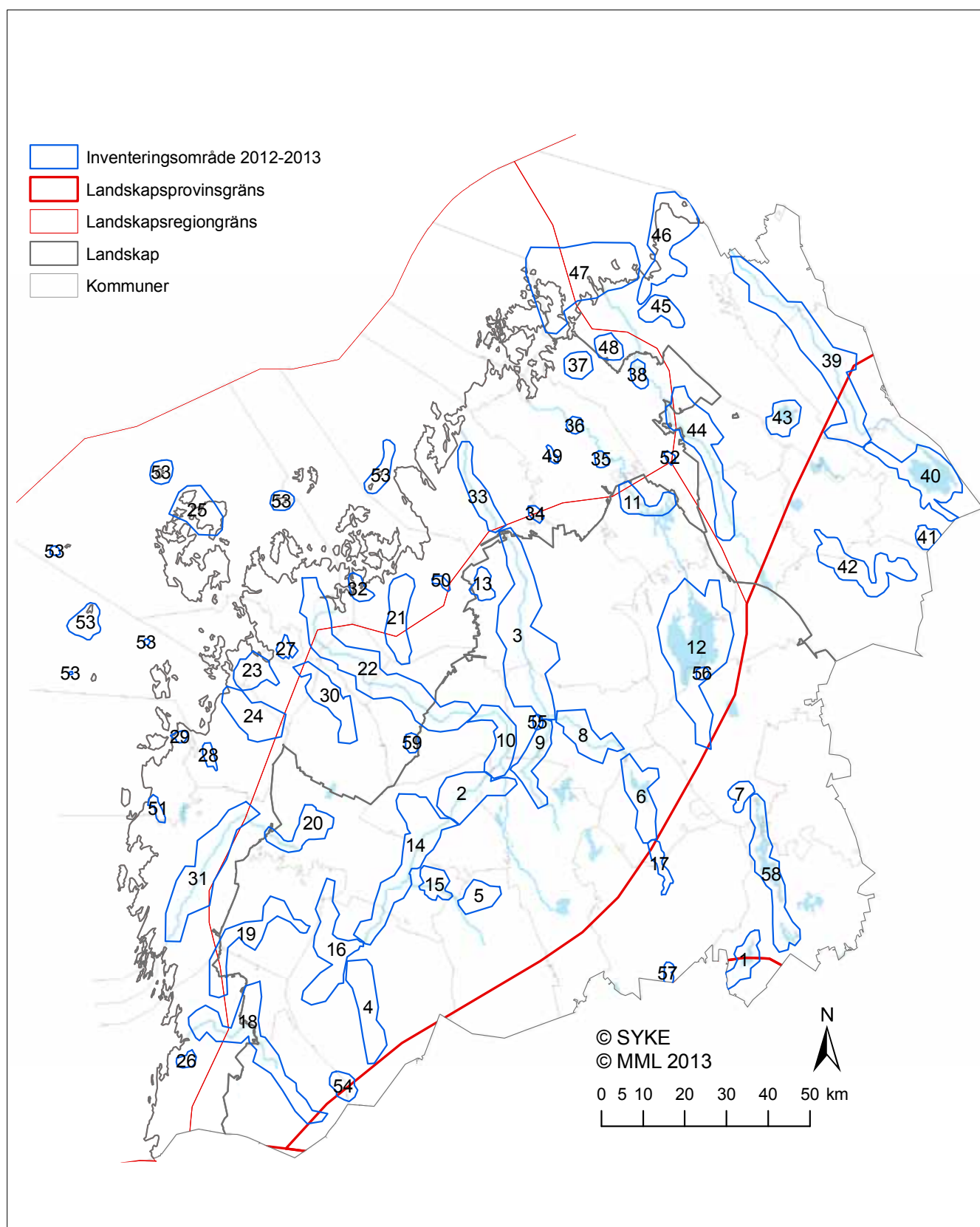
MELLERSTA ÖSTERBOTTEN

39 Toholampi	39	Lestijoki ådal	Kulturlandskapet vid Lestijoki ådal; Toholampi	v/m / v
39 Kannus	39B	Lestijokilaakso	Lestijokivarren kulttuurimaisemat; Kannus	m / m
39 Toholampi, Lestijärvi	39C	Lestijokilaakso	Härkänevan-Syrin kulttuurimaisemat	m / m
40 Lestijärvi	40	Lestijärven kult.mais.	Lestijärven maisema-alue	m / m
41 Lestijärvi	41	Lehtosenjärvi-Loukkuneva kulttuurimaisema	-	m / ei inv
42 Perho	42	Salamajärven ja Penninkijoen kulttuurimaisema	Perhon järvimaisema-alue	m / m
43 Karleby	43	Ullavanjärven kulttuurimaisema	Ullavanjärven kulttuurimaisema	m / m
44 Vetil	44	Perho ådal	Kulturlandskapet vid Perho ådal; Vetil	m / v
44 Kaustby, Vetil	44B	Perhonjokilaakso	Perhonjokivarren kulttuurimaisema; Kaustinen	m / m
44 Kaustby, Kronoby	44C	Perhonjokilaakso	Köyhäjokivarren kulttuurimaisemat Tastulanjärveltä Isojärvelle	m / m
44 Vetil	44D	Perhonjokilaakso	Räytinginjärven kulttuurimaisema	m / m
44 Kaustby	44E	Perhonjokilaakso	Salonkylän kulttuurimaisema	m / m
45 Karleby	45	Kälviän kirkonkylä, Klapuri	Peltokorven kulttuurimaisema	m / m
46 Karleby	46	Marinkainen-Alaviirtee, rannikko, Järvikylä	Pohjanmaan rantatien kulttuurimaisemat; Ruotsalo, Marinkainen, Lohtaja	m / m
46 Karleby	46B	Lochteå-Ohtakari	Vattaja-Ohtakari	m / v
47 Karleby	47	Kokkolan rannikko - Tankar,Laitakari, Krunni	Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat	m / m
47 Karleby	47B	Kokkolan rannikko - Tankar,Laitakari, Krunni	Öjan kulttuurimaisemat	m / m
48 Karleby	48	Sokojan (Såka) kylä	Sokojan peltoaukea	m / m

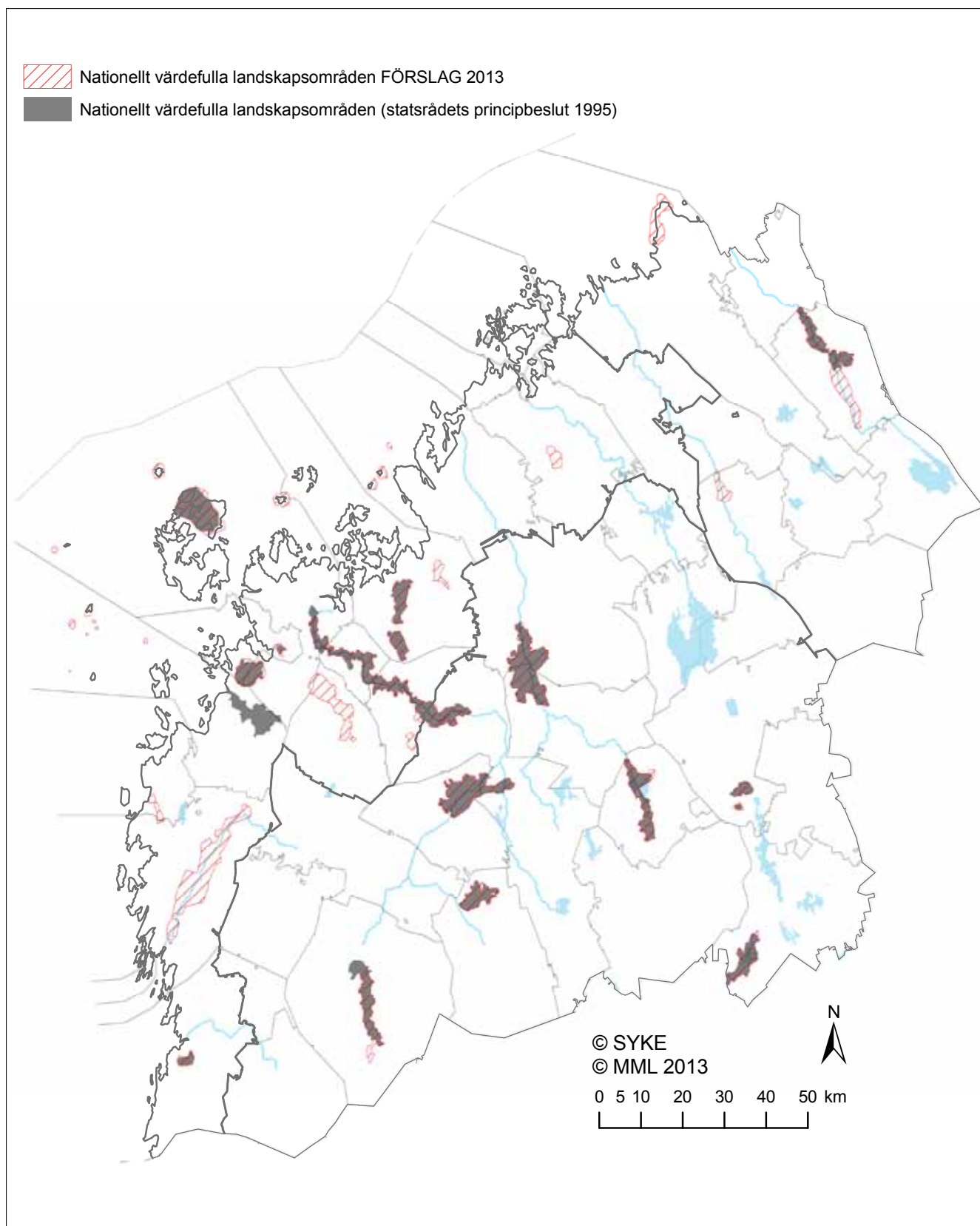
KARTA 3. Inventeringsområden och nationellt värdefulla områden (Statsrådets principbeslut 1995)

KARTA 4. Inventeringsområden och landskapsprovinsindelning

KARTA 5. Nationellt värdefulla landskapsområden, FÖRSLAG 2013 och landskapsområden enligt Statsrådets principbeslut 1995

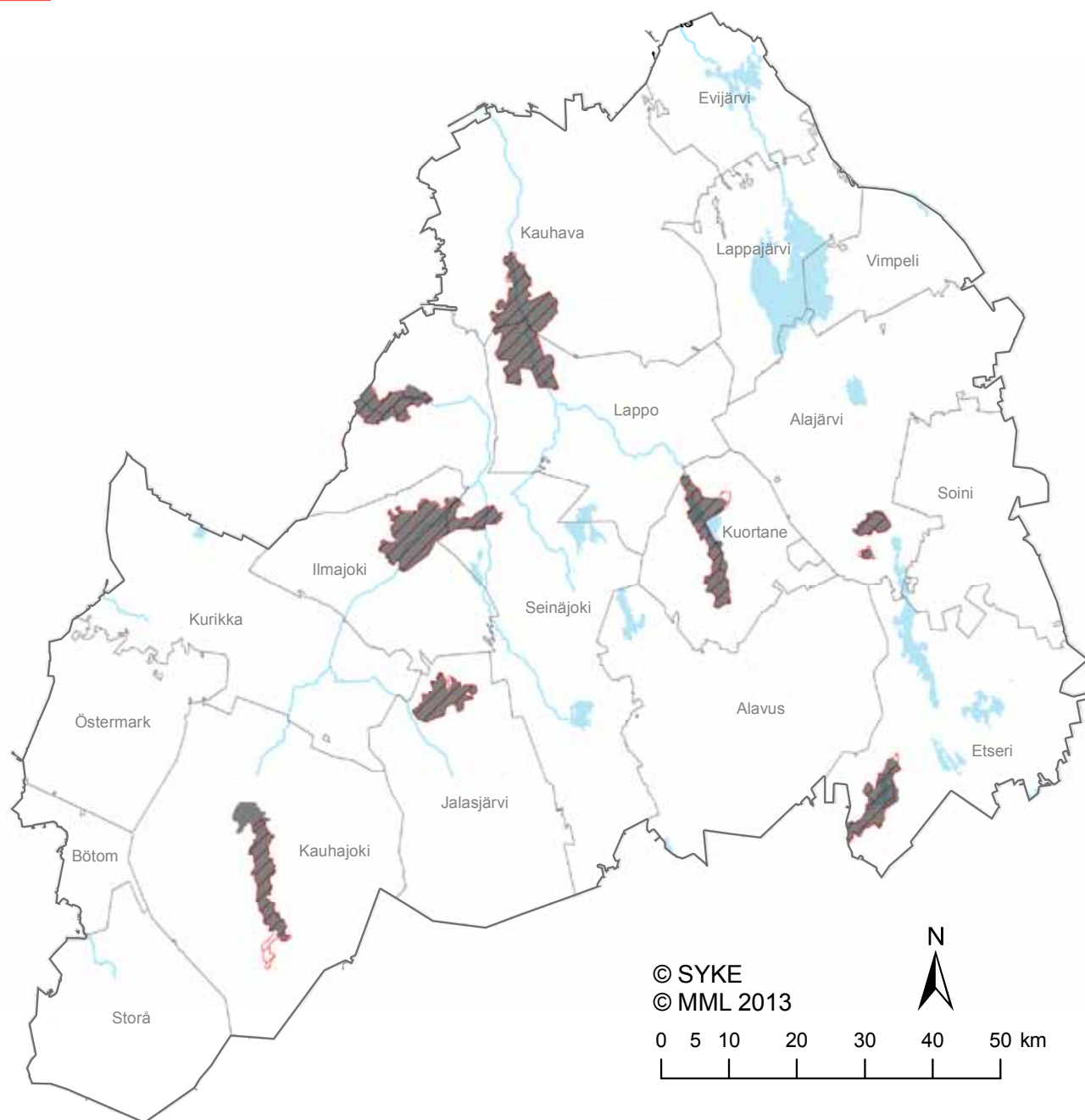

NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN I SÖDRA ÖSTERBOTTEN

Etseristrådens kulturlandskap
Alajoki slättlandskap i Ilmajoki
Alajoki åkerslätt i Lappo
Kulturlandskapet vid Hyypänjoki ådal
Luopajarvi odlingsslätt
Kuortaneenjärvi kulturlandskap
Lehtimäki backbosättning

KARTA 6. Nationellt värdefulla landskapsområden i Södra Österbotten, FÖRSLAG 2013 och landskapsområden enligt Statsrådets principbeslut 1995

- Nationellt värdefulla landskapsområden (statsrådets principbeslut 1995)
- ▨ Nationellt värdefulla landskapsområden FÖRSLAG 2013

Etseristråtens kulturlandskap

Inventeringsområdets namn:

1 Etseristråtens kulturlandskap

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Etseristråtens kulturlandskap; nationellt
(statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Etseristråtens kulturlandskap

Kommun:

Etseri, Virdois

Areal:

5 000 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

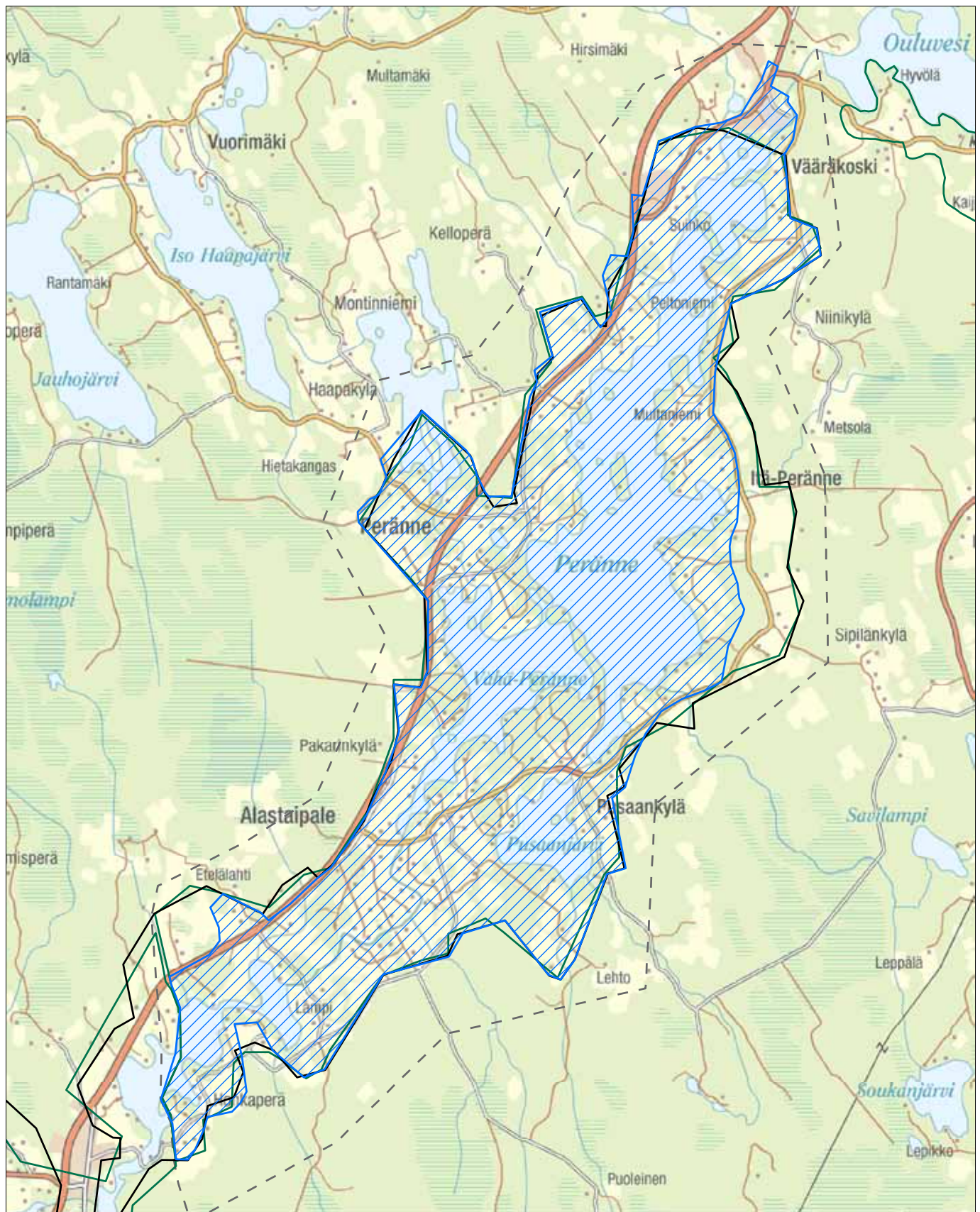
Landskapsområdet sträcker sig från Vääräkoski i Etseri mot sydväst längs Etseristråten ända till Soini by i Virdois. Bosättningen och de småskaliga odlingarna, som omges av en splittrad myr- och skogsterräng med varierande höjdförhållanden, koncentreras till stränderna vid den stora sjön Peränne och de mindre sjöarna och åarna längs stråten. Kärnan i landskapsområdet utgörs av den långsträckt Peränne med sin splittrade strandlinje samt av de mindre sjöarna Vähä-Peränne och Pusaanjärvi, som alla hör till Etseristråten. Vattnet rinner från dessa sjöar längs Pakarinjoki till Vehkajärvi och därifrån vidare via Killinkoski till Metterinjärvi, för att till slut hamna i Kumo älvs vattensystem. Etseri vattensystem hade tidigare sitt utlopp rakt ut i Bottniska viken, men ändrade riktning på grund av landhöjningen mellan 1300- och 1600-talen. Vat-

tendragen och de kuperade odlingarna vid stränderna omges av steniga backar och moränryggar. Vähä-Peränne och Puusanjärvi åtskiljs från Peränne av en ås som går tvärs över området. Söder om Kantoniemi-åsen finns en knutpunkt i landskapet. Barrskogarna sträcker sig på många ställen ända ner till Perännes strand. Vattennivån i Peränne har i tiderna sänkts, och på stränderna finns breda och trädbevuxna områden av gammal sjöbotten mellan odlingarna och stranden. Verkningarna av svedjebruket, som pågick ända fram till förra sekelskiftet, syns fortfarande på många platser i form av rikligt med lövträd i områdets skogar. Myrarna är till största delen utdikade.

Åsområdet har erbjudit en gynnsam omgivning för stenåldersbosättningen vid knutpunkten i landskapet. Under vår tideräknings första årtusende var trakterna

Från sandvägen på sjön Perännes västra strand öppnar sig långa insjövyer över åkrarna. (AK)

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

länge ödemarker för satakundaborna och tavastlänningarna. Fast bosättning uppkom på området på 1500-talet, då man inledde jordbruk bl.a. i Peränne by. Invånarna kom främst från Savolax, men också satakundabor hade blivit kvar i trakten. Byarnas utveckling tog fart på 1800-talet, då krigen hade tagits slut och vägförbindelserna förbättrats. Tjärbränningen gav välstånd, stomlägenheterna delades upp och nya torp bildades.

Den traditionella bebyggelsen ligger på de höga åsarna mellan skogs- och åkerzonen. Gårdarna och odlingarna är relativt små och en del av dem har övergetts. Rikligt med fritidsbebyggelse har uppkommit längs stranden. Flera gamla stomlägenheter, som Suihko och Pakari, finns ännu kvar. På odlingsmarkerna som gränsar till vattendraget finns flera små byar. Bebyggelsen är tätast i landskapsområdets sydvästra spets i Killinkoski fabrikstötort och i Soini by. I Killinkoski och Soini by har man byggt kraftverk. Vägarna följer bebyggelsen och odlingarna på båda sidor om

vattendraget från ena änden av området till den andra. Soini by är en enhetlig och harmonisk helhet på en kulle där vattendragen och odlingarna möts. Byns byggnadsbestånd är traditionellt och välhållt. I de mittersta delarna av Pakarinkylä finns gammalt byggnadsbestånd bevarat. Bylandskapet mellan Suihko och Vääräkoski är mest representativt för bosättning på Perännes västra strand.

Odlingslandskapet är etablerat, men det finns ont om traditionellt byggnadsbestånd. Åkrarna är små. Gårdarna och odlingarna är relativt små och en del av dem har övergetts. På de skogsbevuxna stränderna finns fritidsbebyggelse. I Killinkoski splittras landskapsbilden av kraftverket och industrianläggningarna samt av tätorten som bildats runt dessa. Från Perännes västra strand öppnar sig vackra insjövyer över åkarna mellan kullarna. Höjdpunkter i landskapsbilden är RKY2009-objekten: Vääräkoski kartongfabrik samt Killinkoski industrimiljö och Soini by som ligger på Birkalands sida. Kantoniemis traditionella gårdscentrum

Till Kantoniemis traditionsrika kulturlandskap hör även strandbeten. (AK)

utgör med sina strandbeten ett fint inslag i landskapsbilden.

Bedömningstext:

Etseristråten kulturlandskap är ett representativt exempel på odlingarna och bosättningen som är koncentrerade till stränderna vid vattenlederna i Norra Tavastlands insjöregion.

Avgränsning:

Åkrarna som omgärdas av skog på Itä-Peränneområdet saknar betydelsefullt byggnadsbestånd, och lämnas utanför avgränsningen. Vääräkoski kartongfabriksområde vid den norra änden av sjön inkluderas i landskapsområdet.

Insjölandskapet har trots den rikliga fritidsbyggnationens bevarats enhetligt på de skogsbevuxna stränderna. (AK)

Alajoki slättlandskap i Ilmajoki

Inventeringsområdets namn:

2 Alajoki i Ilmajoki – Kyro älvdal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Alajoki i Ilmajoki; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Alajoki slättlandskap i Ilmajoki

Kommun:

Ilmajoki, Seinäjoki

Areal:

8 400 ha

Värdeklassificering:

nationellt

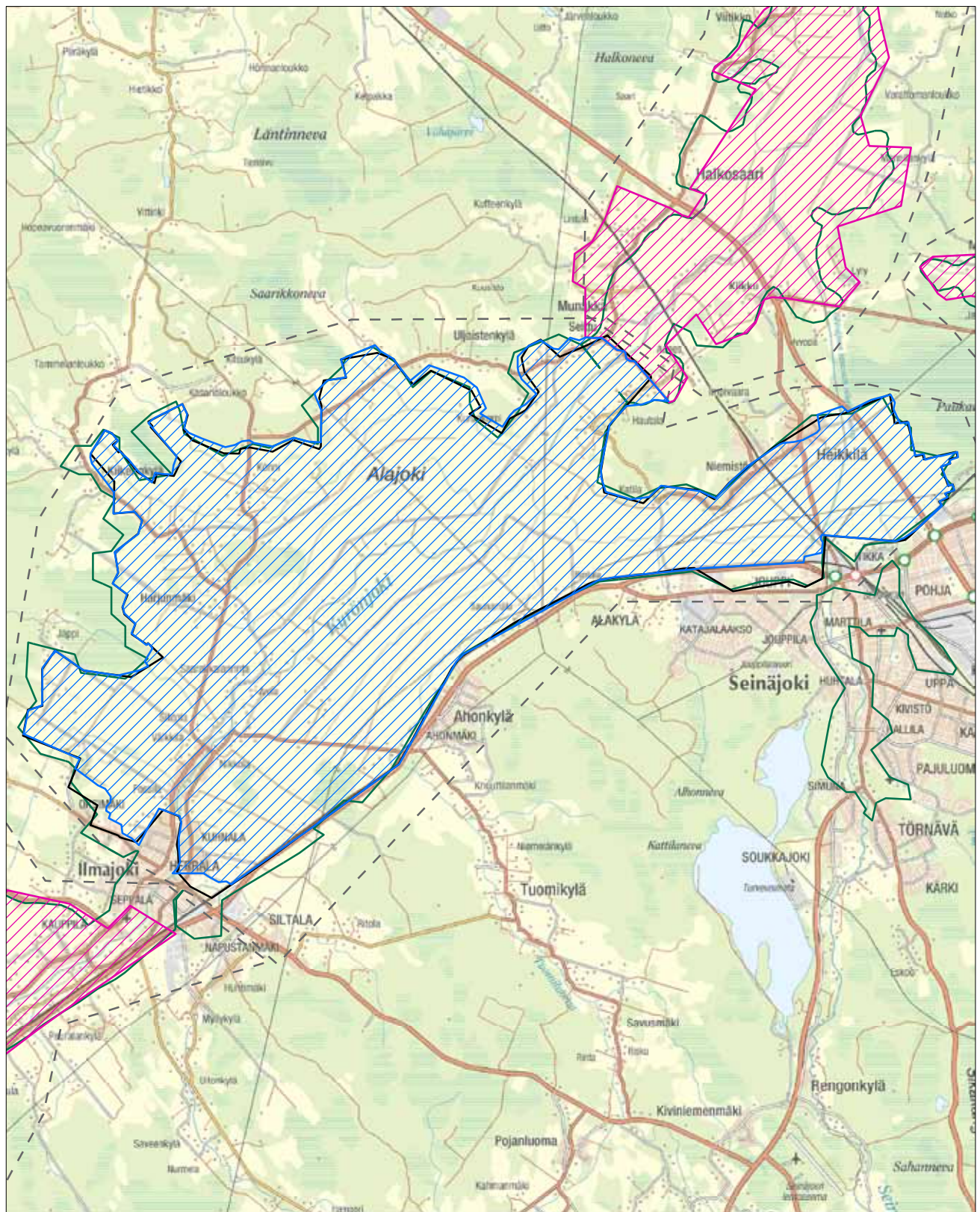
Beskrivning:

Kärnan i den upp till fem kilometer breda odlingsslätten är Kyro älv, som lugnt flyter fram i sin flacka fåra. Odlingfälten breder ut sig som förgreningar åt sidorna längs sidofårornas ådalar: de största odlingarna ligger i dalen vid Seinäjoki. Landskapsområdet avgränsas av Seinäjoki stad, stamvägen till Kristinestad och järnvägen samt bosättningen som uppkommit utmed dessa, i den sydvästra spetsen av Ilmajoki tätort samt skogsryggar och myrar.

Områdets berggrund, som huvudsakligen består av glimmergnejs, är täckt av tjocka leravlagringar, älvsediment och torvjordar. Älvdalen kantas av moränjordar, som på många ställen är täckta av torvavlagringar. Landskapets enda åsavsnitt, den djupt liggande och mycket låga Harjunmäki, skiljer sig inte just alls från landskapet. Några sidofåror mynnar ut i Kyro älv. Den största av dessa är Seinäjoki, som på grund av sitt korrigerade utlopp är vattenfattig. Man har försökt minska de omfattande översvämningarna i Alajoki genom att gräva en korrigeringsfåra rakt norrut från en krök i Seinäjoki. I Alajoki har Kyro älvs brinkar förhöjts från Laivanpääkröken och nedåt. De stora myrarna nordväst om odlingarna har dikats ut. Öster om älven, nära Ilmajoki tätort, finns enskilda myrskogsskiften som lämnats utanför nyröjningen. Med undantag av Harjunmäki och enskilda små holmar finns ingen skogsnatur inne i landskapsområdet.

Regionen torde ha varit bebodd på stenåldern, men på järnåldern har området troligen varit Kyros obebodda utmarker. Den permanenta bosättningen har kommit på medeltiden, sannolikt delvis från övre Satakunda och delvis från nedre delen av Kyro älv. Älvdalen var hemvist för den äldsta bosättningen i Ilmajoki. På 1800-talet svedjades stora myrarealer till åkermark. För att främja odlingen har man spritt ut lera på stora enhetliga torvförekomster i Alajoki. Nyröjningen fick en betydande skjuts framåt av torrläggningen av myravsnittet i Alajoki 1786-1803. In på 1920-talet hade största delen av svedjelanden förvandlats till normal åkermark. Åkrarna har lämpat sig bäst för odling av vall och fodersäd, och boskapsskötseln har därför av tradition haft en stark ställning.

Norr om Ilmajoki tätort ligger bosättningen som ett band längs med älven. Längs den västra älvstranden löper Könnintie, som haft samma sträckning åtminstone sedan 1600-talet, och på den östra sidan längre från stranden löper den nyare Nikkolantie. Den gamla bosättningsstrukturen är bäst bevarad i områdena runt Pirilä, Fossila och Nikkola, där allmogehusen med sina gårdsmiljöer ligger sida vid sida på älvbrinken. Husgrupperna representerar älvdalsbosättningens bystruktur från den tid då Kyro älv var områdets huvudsakliga kommunikationsled. Längre bort på västra sidan av älven ligger enstaka byar, till exempel Harjunmäki och den förmögna allmogegården Könni, där-

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

ifrån urmakarsläkten Könni härstammar. Den kända smed- och klockbyggarsläkten Könnis bostadsbyggnader representerar byggnadsbeståndet på en förmögen allmogegård under 1800-talet. I Laivanpääkröken finns de s.k. museibasturna i Alajoki. Längs den norra kanten av Seinäjoki ådal ligger byarna Katila, Niemi-stö och Heikkilä med sina bystråk. Här och där i dessa finns traditionella österbottniska hus. Byggnadsbeståndet består ändå mestadels av 1950-talshus och nyare egnahemshus från de senaste decennierna, som på många ställen har byggts på ett sätt som förändrar den traditionella landskapsbilden.

Slättlandskapet är horisontellt och rätlinjigt med stora proportioner. Från kanterna av landskapsområdet öppnar sig på många ställen ståtliga vyer över odlingsslätten. Några bevarade lador ger ännu liv åt

odlingsslätten, och ett tjugotal Alajokibastur finns fortfarande kvar. Man kan bekanta sig med odlingsslätten landsvägsledes längs den s.k. "Slättens naturstig". Det livskraftiga jordbruket i området framträder i landskapet genom de öppna slätterna, nybyggnationen, de storskaliga husdjursenheterna och svämgödselbassängerna på åkerslätten. De stora husdjursenheterna ligger till största delen ytterom landskapsområdet.

I Seinäjoki ådal har landsbygdens traditionella kulturlandskap förvandlats till ett jordbruksproduktionslandskap som avgränsas av stadsstrukturen. Norr om Seinäjoki stad genomskärs slättlandskapet strålförmigt av järnvägen, landsvägen, Seinäjokis korrigerade utlopp med sina vallar samt den nya omfartsvägen. Buskvegetationen på vallarna och dikesrenarna

bryter de långa slättvyerna längs med dalen. Korrigeringsfåran kan på grund av sin storskalighet ses som en landskapsskada. Alajokis stora transformatorstation ligger vid kanten av områdets norra rygg. Från stationen går kraftledningar åt olika håll genom slättlandskapet. I Seinäjoki ådal påminner några bevarade österbottniska hus och de fåtaliga ladorna om det traditionella landskapet. Slättlandskapet som bevarats obebyggt i utkanten av staden är ändå en stark identitetsfaktor när man närmar sig staden norrifrån.

Bedömningstext:

Alajoki kulturlandskap i Ilmajoki är en odlingslätt med tydliga drag som breder ut sig i dalarna längs Kyrö älv och dess sidofåror.

Avgränsning:

Utanför området lämnas Jouppi-området som domineras av stora butiksenheter samt Herrala tätortsområde.

Seinäjoki ådal, som på grund av översvämningarna har bevarats obebyggd, avgränsas strikt av stadens silhuett. (AK)

Nordost om Ilmajoki centraltätort följer vägen och bosättningen Kyrö älv ännu en bit. (AK)

I Ilmajoki är byggnadsarvet rikligt och representativt. (AK)

Alajoki åkerslätt i Lappo

Inventeringsområdets namn:

3 Alajoki i Lappo - Kauhava

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Alajoki i Lappo - Kauhava; nationellt
(statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Alajoki åkerslätt i Lappo

Kommun:

Kauhava, Lappo

Areal:

11 000 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

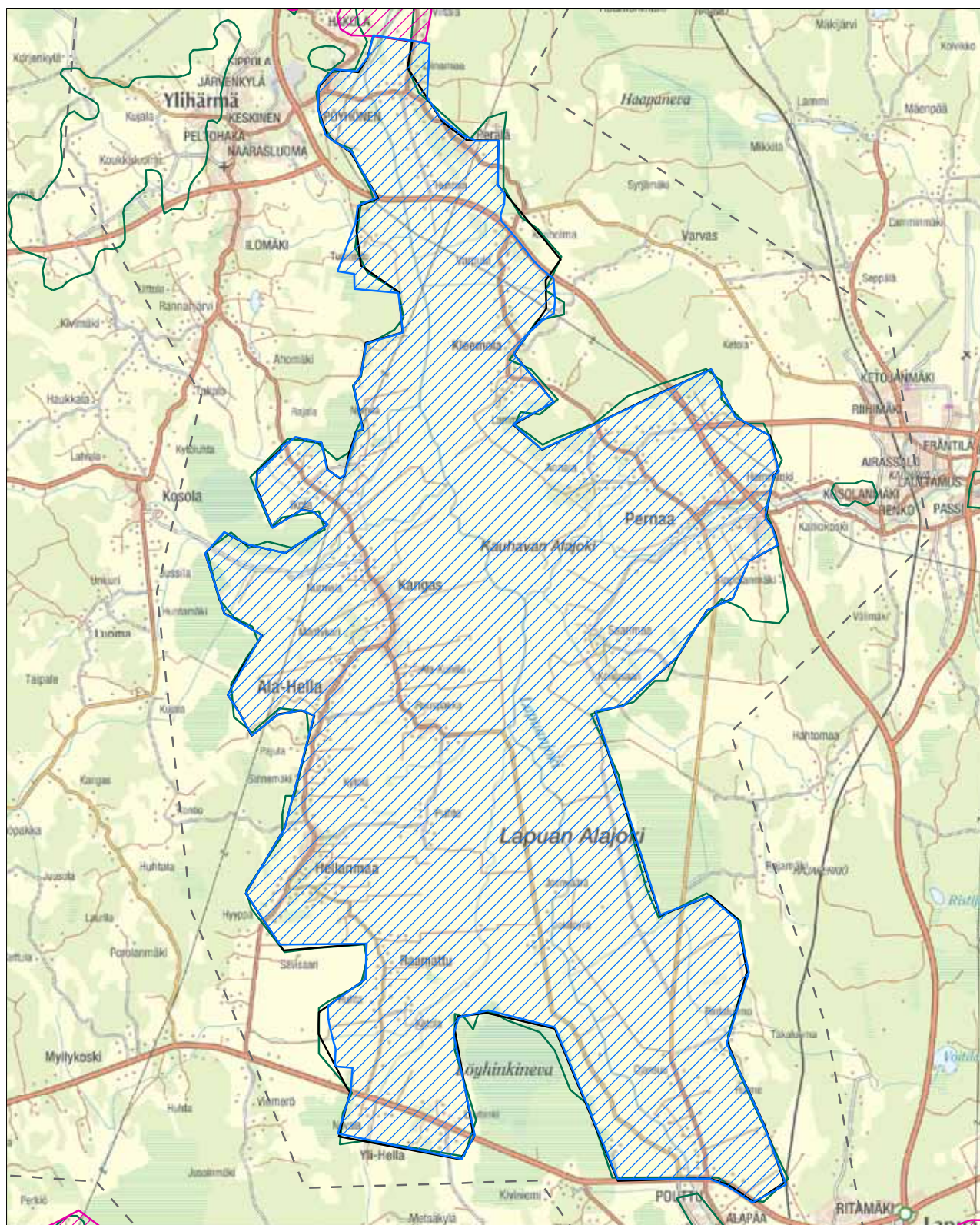
Alajoki odlingslätt breder ut sig så långt ögat når längs Lappo ådal. Några ännu bevarade lador utgör fixpunkter i det ytterst jämna slättlandskapet. I söder avgränsas slätten av riksvägen, i öster av de moränartade skogsryggarna och ett fattigkärr, i väster av den bandliknande bosättningen längs vägen. Den 20 km långa och upp till 8 km breda ådalen smalnar mellan Pöyhösenkangas och den bergiga moränryggen i Liinamaa i områdets norra ände av till en ca en halv kilometer bred knutpunkt i landskapet. Pöyhösenkangas är en del av det låga och osammanhängande åsavsnittet som genomskär slätten i sydost-nordvästlig riktning.

Området ligger på ca 30 m:s höjd över havsytan. Jordmånen är lera som är täckt av torv. Lappo å rinner i en brott dal i berggrunden i nordväst-sydöstlig riktning genom åkrarna. Österifrån förenas den med Kauhava å och söderifrån med Löyhinginluoma. För att få bukt med översvämningarna byggde man på 1960-talet vallar längs åstränderna, och slätten har senare invalats i sju olika områden. Odlingsarna sträcker sig ända ned till åstranden. Bland annat det stora Löyhinkineva i områdets södra del har inte röjts till åker. Myrarna som kantar området har till största delen dikats ut, och skogarna är mestadels talldominerade. I landskapsområdets mellersta del finns ett stort fågelområde av internationellt värde.

Då den permanenta bosättningen uppstod på 1500-talet togs de bästa strandängarna först i ängs-

och odlingsbruk. Odlingslätten har uppstått genom en omfattande röjning under århundraden. Runt strandängarna i ådalen röjdes myrar och skog i huvudsak genom svedjebränning. Slätten har vuxit till ungefär femfaldig storlek jämfört med de ursprungliga naturängarna. Jordbruket är fortfarande livskraftigt. De första landsvägarna i området byggdes först i slutet av 1800-talet. Innan dess användes ån som kommunikationsled. I Lappo å brukade hästarna dra åbåtar längs med stranden.

Det värdefullaste byggnadsbeståndet i området representeras av Sippolanmäki gårdsgrupp (RKY 2009) nära Kauhava stad. Stråkbosättningen i slättens västra kant representeras av den 1,5 km långa bandbosättningen i Kankaankylä, som fortsätter som glesare bosättning ända fram till Hantula. De äldsta byggnaderna är från 1800-talets början, och vid stråket finns dessutom nyare byggnadsbestånd bland annat från 1930-1950-talen. Talkkari vid stråket är exempel på en traditionell sluten gård. Hellanmaa söder om Kankaankylä har också ett gammalt byggnadsbestånd: Rantala gårdsgrupp och Sinnemäki gårdsmiljö. Husen vid Liinamaa bro i slättens norra kant bildar tillsammans med uthusen en sluten, enhetlig gårdsmiljö. I bosättningsgrupperna som bildats på kullarna i slättens östra kant finns gamla österbottniska 1800-tals-hus sida vid sida med ett nyare byggnadsbestånd från 60-talet och framåt. Det ståtligaste tvåvåningshuset är Kujalas hus i Saarimaa. Landskapsområdets äldsta

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

byggnader, från slutet av 1700-talet, finns i Varpula. Det herrgårdsliknande Soinis hus är byggt av stockar från Lappo kyrka. På ett par ställen finns också bosättning mitt på åkern. Ladorna är en byggnadstradition på utdöende: I landskapet i Alajoki finns ännu några totalt lador kvar, men något egentligt laduhav existerar inte längre.

Landskapsregionens särdrag: storskaligheten, rätlinjigheten och horisontaliteten är som starkast vid Alajoki i Lappo-Kauhava. Vid den ytterst jämna dalens västra kant finns en bandliknande bystråkbosättning, och vid den östra kanten är husen grupperade på kullarna som höjer sig från slätten. De kvarvarande ståtliga österbottniska husen med sina gårdar utgör höjdpunkter i landskapet. Ödehusen, egnahemshusen som avviker från den traditionella byggnadsstilen samt industrihallarna och fabriksområdena med proportioner som avviker från bandbosättningen längs bystråken utgör störningsfaktorer i landskapet. De ståtligaste vyerna över slätten öppnar sig från Saarimaa utsiktstorn i Liinamaa by och från Hellamaa. Än kan på grund av trädväxtligheten på stränderna endast ställvis urskiljas i landskapet. Den osammanhängande åsformationen längs åns västra sida kan

urskiljas i landskapet genom bandbosättningen i Puh-to och Kankaankylä, och sedan tydligare genom Pöyhösenkangas vid Liinamaa. En ägoreglering håller på att inledas på den östra sidan av Lappo å. Kauhava stad har påbörjat ett vägprojekt över slätten från Kauhava centrum till Kankaankylä.

Bedömningstext:

Alajoki odlingslätt i Lappo och Kauhava är en stor, synnerligen representativ slättmark som tagits i odlingsbruk.

Avgränsning:

Avgränsningen bevaras i huvudsak oförändrad.

Kankaankylä bandbosättning ligger på en knappt märkbar ås i kanten av åkerslätten. (AK)

Den horisontella, rätlinjiga och kilometersvida åkerslätten Alajoki i höstskrud. (AK)
Lappo å ger med sina strandzoner liv åt ett av de största enhetliga odlingsområdena i Finland. (AK)

Kulturlandskapet vid Hyypänjoki ådal

Inventeringsområdets namn:

4 Hyypänjoki ådal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Hyypänjoki ådal; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Hyypänjoki ådal

Kommun:

Kauhajoki

Areal:

5 500 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Den norra spetsen av Hyypänjoki ådal representerar den typiska odlingsslätten i Södra Österbotten, där ådalen blir bredare, vägen och bosättningen är placerad mitt i dalen nära ån och den synligaste byggnaden är Hämes-Havunen, som är försedd med två slutna gårdar. Den egentliga Hyypänjoki ådal är ändå ett särskilt kapitel för sig. Till skillnad från det typiska landskapet i landskapsprovinsen är dalen i Hyypä smal, med relativt branta sluttningar. Just de här speciella terrängformerna ger den starkaste särprägel åt detta landskap.

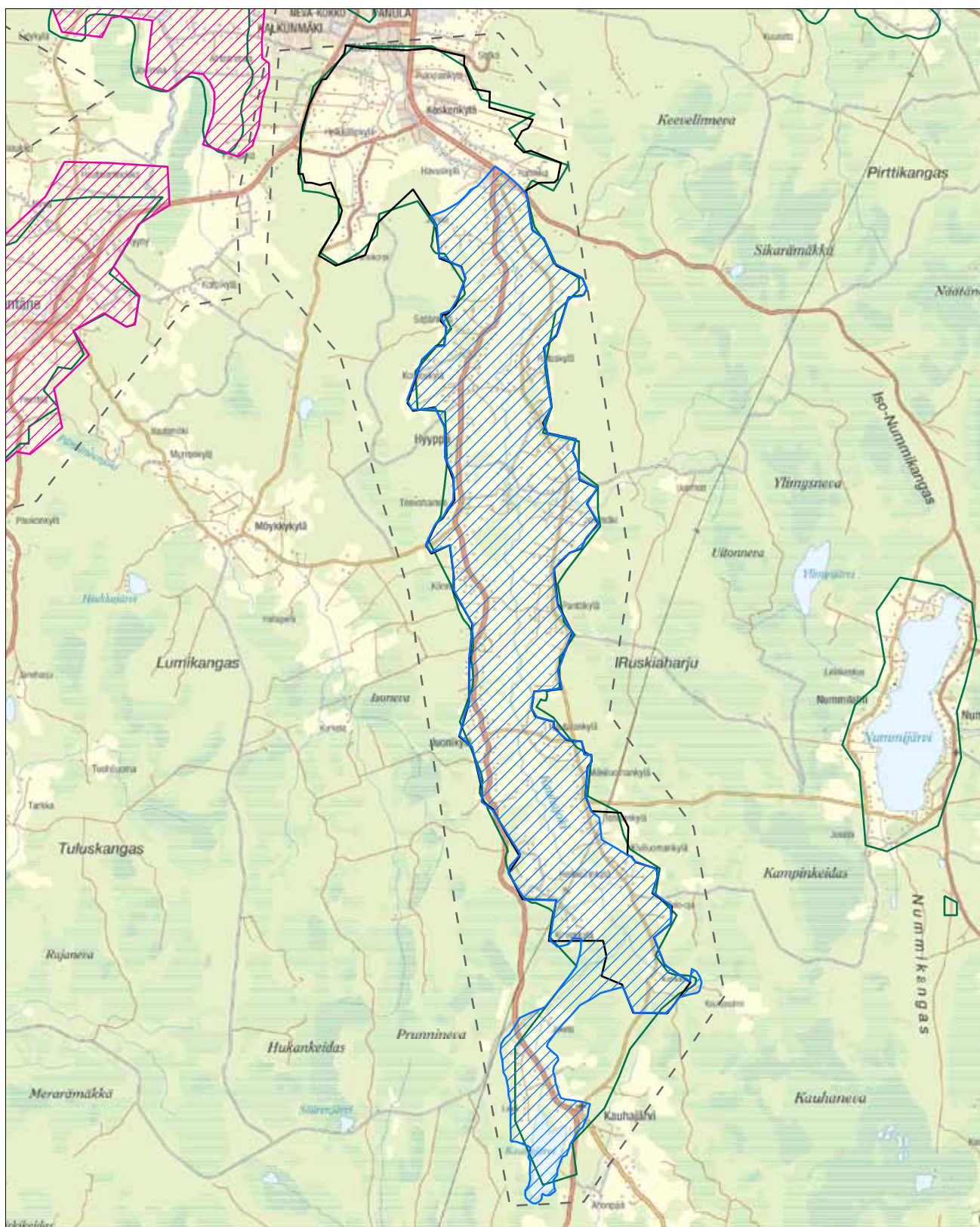
Hyypänjoki ådal ligger i en stor, 3–4 km bred sprickdal i berget, som går nästan i nord-sydlig riktning. Landskapets tvärsnitt består av dalens nedre nivå av varierande bredd med sin åfåra och sina branta rännliknande sluttningar, jämna åkrar med sina bandbyar på den övre nivån, omgivande långsluttande skogsryggar samt kanjoner och raviner som vattnet har gröpt ur vinkelrätt mot dalen. Dalområdet är i huvudsak täckt av fina jordarter, och under dessa finns stora vattenledande jordlager. Längs dalen löper ett gammalt åsavsnitt, som inte helt jämnades ut av den senaste istiden. Hyypänmäki är en del av den här gamla åsen. Ådalen följs också av en annan, geologiskt yngre åsformation. Jordarten i ryggarna som omger dalen är morän av varierande sammansättning. Bergsblottningarna är mycket få.

Kauhajoki är den längsta av Kyro älvs källgrenar. Den börjar sitt lopp från Kauhajärvi, och ett flertal kanjoner och raviner som vattnet har gröpt ur vinkelrätt mot dalen förenar sig med den längs loppet. Kauhajo-

kis källgrenar rinner i upp till 20 meter djupa kanjoner som karvats ur de tiotals meter tjocka finsandslagren. Kolmentuulenlakki och Sianselkä är branta ryggar som ligger mellan dessa kanjoner. Kolmentuulenlakki är en känd natursevärdhet. På moränryggarna som kantar ådalen växer främst talldominerad mo. På de branta ådalssluttningarna finns på sina ställen också lundar. Till de viktigaste naturobjekten i Hyypä-området hör det betydande fågelbeståndet, ett stort antal källor, stora grundvattenreserver, ett tiotal bäckar i naturtillstånd som är skyddade genom skogslagarna samt ett bestånd av flygekorrar.

Hyypänjoki ådal har sedan år 2009 varit ett landskapsskyddsområde enligt naturskyddslagen. I områdets södra del ligger Kauhaneva-Pohjankangas nationalpark och området vid Kolmentuulinlakki (Katikka kanjonområdet), som är en del av Kauhaneva-Pohjankangas skyddsområde i Natura 2000 –nätverket.

Under fångstperioden var området hävdeområde för vildmarksvandrare från Kyro älvdal och Tavastland-Satakunda. Ödemarksgränsen utgjorde av Rauhaluoma, som mynnar ut i Kauhajoki vid Hyypänmäki. Den permanenta bosättningen började uppstå i slutet av 1500-talet. Invånarna kom längre nedifrån Kyro älvdal, och också från Satakunda och Savolax. De första gårdarna som grundades av svedjebrukare från Savolax som bosatte sig i Hyypä var Havunen, Korhonen och Rauska. I början av 1700-talet avbröts bosättningsverksamheten för en lång tid av Stora Nordiska kriget. I början av 1800-talet fick styckningen av gårdarna och grundandet av torp en större betydelse

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

för bosättningens utbredning än nybyggarhemmanen. Nyröjningen fortsatte vid Kauhajokis källflöden ännu efter andra världskriget. Längre ner i ådalen följer jorden som röjts för odling noga moränområdenas gränser, men skiftena som odlats vid åns källflöden följer ägo gränserna och odlingsdugliga jordar har därför förblivit oröjda. De kanjonliknande sänkorna som inte lämpade sig för odling har i synnerhet använts som ängar och boskapsbeten. För att förstora betes- och gräsmarkerna sänkte man på 1800-talet nivån i Kauhajärvi genom att bredda ån som rann ut från sjön. Vid sidan av jordbruket fick man tidigare tilläggsförtjänster, förutom från fiske och vilt, också från tjärbränning och skogsavverkning. Tjära, plankor och mastvirke fördes till Kristinestad. Odling av vall och fodersäd, och därigenom också boskapsskötsel, har de bästa förutsättningarna på området. Hyypäntie som leder

från Kauhajoki till Hämes-Havunen har använts ända sedan medeltiden. Kyrönkankaan kesätie, som härstammar från medeltiden, löpte längs åstranden i Kauhajoki ådal till Nurmijärvi och vidare till Tavastland.

Terrängformerna har haft en kraftig inverkan på odlingsförhållandena (bl.a. jordmån, vattenförhållanden) och kulturlandskapets uppbyggnad. De traditionella byggnadsplatserna och de viktigaste vägarna ligger i huvudsak i dalens övre slutningar vid kanten av skogsryggen, långt från ån som rinner i botten av dalen. Längs båda kanterna av dalen har det bildats bandformade byar, med täta stråkliknande avsnitt i synnerhet på dalens västra sida. Längre mot åns förgreningar blir bosättningen glesare. Vid Kauhajärvi är höjdskillnaderna avsevärt mindre, och byggnaderna ligger på kanterna av ryggen och på kullarna som höjer sig från terrängen. Den nuvarande bosättningen

ligger i huvudsak på de traditionella byggnadsplatserna.

Endast ett fåtal gamla allmogehus har bevarats. Den värdefullaste byggnaden är Hämes-Havunens hus (RKY 2009) i Havuskylä i områdets norra del. Den traditionella slutna gården är nästan fullständigt bevarad. Huset fungerade i tiden som gästgiveri och var det sista huset som hörde till Österbotten före gränsen mot Satakunda. Största delen av byggnaderna i Hyypänjoki ådal är från 1950-talet.

Ådalen är smal med branta sluttningar, och åkrarna sträcker sig mycket högt upp i de övre sluttningarna. Tack vare det öppna åkerlandskapet gestaltar sig dalen som ett långsträckt, fortlöpande och böljande landskap, till skillnad från de jämna österbottniska dalarnas vida slätter. Naturelementen som är mest kän-

netecknande för landskapsbilden i Hyypä är ån som slingar sig fram längs dalens botten med sina strandzoner, de kanjonliknande bäckfårorna som gröpts ur i sluttningen vinkelrätt mot dalen och de djupa kanjonerna i Katikka, tiotals källor, skogsholmar, ett betydande fågelbestånd samt ett rikt djur- och växtbestånd. Byggnadsbeståndet i bosättningen som är koncentrerad till de övre delarna av sluttningarna är inte speciellt gammalt, men den traditionella bystrukturen har bevarats. De talrika stock- och brädladorna som tidigare var en del av det öppna åkerlandskapet i Hyypänjoki ådal har med några undantag försvunnit. De branta strändernas erosionskänslighet utgör ett särskilt hot mot landskapsbilden i området.

Den smala Hyypänjoki ådal är med sina branta sluttningar ett undantag i Södra Österbotten odlingsregion, och åkrarna sträcker sig högt upp i de övre sluttningarna. (AK)

Bedömningstext:

Hyypänjoki ådal är ett speciellt område i sin landskapsregion tack vare de exceptionella och imponerande terrängformerna, den geologiska bakgrunden, fågelbeståndet samt naturens mångfald.

Avgränsning:

Avgränsningen följer gränserna för landskapsvårdsområdet enligt Naturskyddslagen och innefattar de öppna åkerområdena i Hyypänjoki ådal med sina gårdar, kantskogar och skogsholmar, skogsområdena vid Katikka-kanjonerna, det korta skogsbevuxna avsnittet längs Hyypänjoki (Kauhajoki) samt de centrala jordbruksområdena i Kauhajärvi by. Landskapsvårdsområdet och den nya avgränsningen omfattar inte den norra delen som hör till generalplaneområdet i centrum, där landskapsbilden är ett konventionellt landsbygdslandskap med ett stort antal egnahemshus byggda på 90-talet eller senare.

Kauhajoki centrums randområden är konventionella tätortsområden. (AK)

Höjdpunkterna i Kauhajärvi bylandskap är kyrkan och Kauhajärvi. (AK)

Den värdefullaste byggnaden i området, Hämes-Havunens hus på gränsen till Satakunda, fungerade i tiden som gästgiveri. (AK)

Luopajarvi odlingsslätt

Inventeringsområdets namn:

5 Luopajarvi

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Luopajarvi; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Luopajarvi odlingsslätt

Kommun:

Jalasjärvi

Areal:

3 300 ha

Värdeklassificering:

nationellt

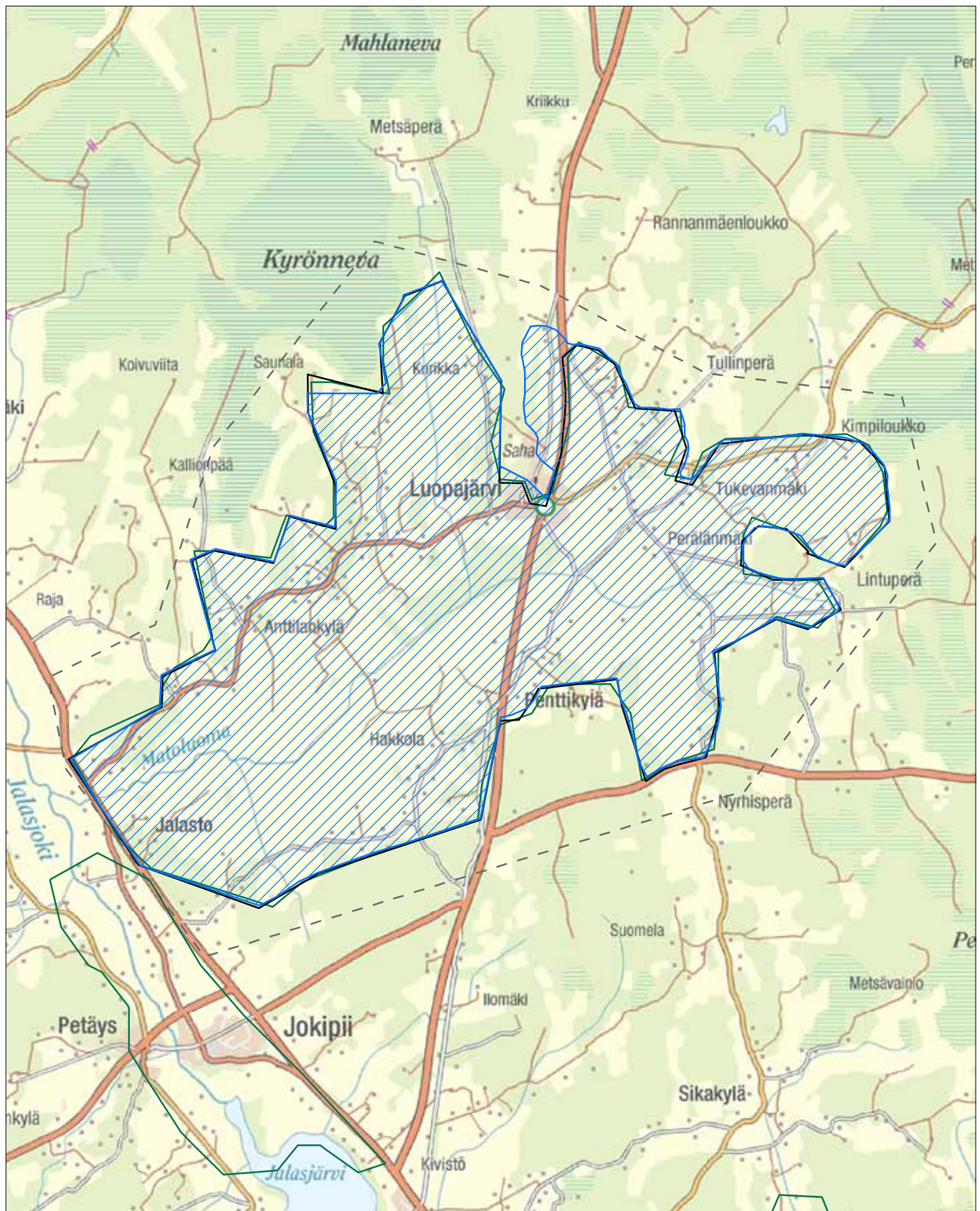
Beskrivning:

Grunden för landskapsstrukturen är den jämna, 6-7 km lång och ett par kilometer breda odlingsslätten, från vilken åkerflikar sträcker ut sig mot norr och söder. Åkerslätten gränsar till kuperade skogstäckta morän- och i den nordvästra kanten också bergsmarker. I landskapsområdets norra del öppnar sig det vidsträckta Kyrönneva samt mindre fattigkärr som utnyttjas för torvproduktion. Vattennivån i Luopajarvi sänktes för första gången på 1790-talet, och den sista sänkningen slutfördes år 1940 då hela insjöområdet torrlades till ängsmark. Den torrlagda Luopajarvis avloppsfåra Matoluoma är en sidofåra till Kyrö älvs källgren Jalasjoki. Skogarna är mestadels grandomierade friska moar. På krönen av kullarna finns kargare talldominerade moar och bergstallbestånd. På sina ställen i de nedre delarna av sluttningarna finns inslag av lundartad moskog. Små skogs- och buskholmar finns här och där också inne i odlingarna.

Luopajarvi var bebott redan på stenåldern, och den permanenta bosättningen uppstod på 1500-talet. I Luopajarvi känner man till flera stenåldersboplatser, en flatmarksgrav från järnåldern samt tiotals förhistoriska fynd. Den fiskrika Luopajarvi var i tiderna Kyrö älv-områdets största insjö. Landskapet vid Luopajarvi är ett representativt exempel på det gamla, välmående och skötta jordbrukslandskapet på Södra Österbottens odlingsslätter. Områdets nordvästra/norra del är i sin

helhet RKY 2009 -område. Allmogebyggnadsbeståndet som har bevarats i sin historiska form ligger i täta grupper på kullarna som höjer sig längs odlingslandskapets kanter. Områdets traditionella vägnät som slingar sig fram och följer terrängformerna har bevarat sin karaktär. Luhtas-Köykkä, Perälä och Pentinmäki väderkvarnar vid den tidigare insjöns nordöstra och östra kanter utgör en numera sällsynt landskapsmässig och byggnadshistorisk helhet.

Landskapet är ett för den sydösterbottniska odlingsregionen typiskt platt odlingslandskap. Från byvägarna öppnar sig långa åkervyer, där åkrarna med upphöjda kanter gränsar till bosättning, jämna kantskogar eller kuperade skogssilhuetter. De bästa vyerna över åkerfältet öppnar sig från områdets nordvästra sida. De landskapsmässigt betydelsefulla bosättningsgrupperna ligger på RKY 2003 -området i områdets nordvästra kant. Den nya bosättningen är huvudsakligen väl placerad i landskapet, i synnerhet bortom bystråket i områdets norra del. På landskapsområdet finns rikligt med växande gårdsbruksenheter, och placeringen av de storskaliga produktionsbyggnaderna i landskapet är utmanande. Byns servicetjänster finns i det lilla tätortsområde som bildats i vägkorsningen, där de för bybilden mest betydelsefulla byggnaderna är det tidigare mejeriet och föreningshuset. Riksväg 3 tangerar områdets sydvästra spets, och området ge-

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

0 0,5 1 2 km

SVKE

nomskärs av riksväg 19. Sågen som ligger på en öppen och högt belägen plats i åkerområdets norra ände samt riksvägen som genomsär åkerfältet är störningsfaktorer i landskapet. Åkerslätten som genomkorsas av ett stort antal dräneringsdiken har hittills översvämmats under vårarna. Den pågående ägoregleringen kommer att medföra förändringar i landskapsbilden. Vid tidpunkten för inventeringen bygger man konstruktioner för översvämningsbekämpning på området, vilket påverkar landskapsbilden och även landskapsstrukturen genom nya dräneringsfårar och vallar. Invallningen och broarna över fåran kommer att utgöra störningsfaktorer i landskapet.

Bedömningstext:

Landskapet vid Luopajarvi är ett för Södra Österbotens odlingslätter representativt exempel på ett gammalt och omsorgsfullt skött jordbrukslandskap som röjts för odlingsändamål runt en torrlagd insjö.

Avgränsning:

Åkerområdet med kantskogar som hör till landskaps-helheten väster om riksväg 19 (Seinäjäkivägen) inkluderas i avgränsningen.

Åkerslätten vid Luopajarvi har bildats till följd av en sjösänkning. (AK)

Det traditionella byggnadsbeståndet ligger på kullarna som höjer sig från åkerslätterns kanter. (AK)

Luopajarvi kulturlandskap öppnar sig från den traditionella grusvägen som slingrar sig fram och följer ytkonturena. (AK)

Kuortaneenjärvi kulturlandskap

Inventeringsområdets namn:

6 Kuortaneenjärvi kulturlandskap

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Kuortaneenjärvi kulturlandskap; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Kuortaneenjärvi kulturlandskap

Kommun:

Kuortane

Areal:

5 000 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Kuortaneenjärvi med omgivningar ligger vid kanten av Södra Österbottens odlingsslätter, och öster om den höjer sig de kuperade landskapen vid Suomenselkä. Sjön och den flacka ådalen avgränsas i öster av en osammanhängande åsformation och i väster av en rätt så enhetlig skogskant. Vid åns övre lopp slutar odlingsslätten vid skogsbackarna vid Lahdenkangas och Ylisenkallio, vid det nedre loppet mot flackare skogsholmar. Det smala åkerbältet runt Kuortaneenjärvi sträcker sig i allmänhet ända ned till stranden. Från den södra spetsen av Kuortaneenjärvi mot det övre loppet vidgas odlingsslätten till en bredd på 2-3 kilometer.

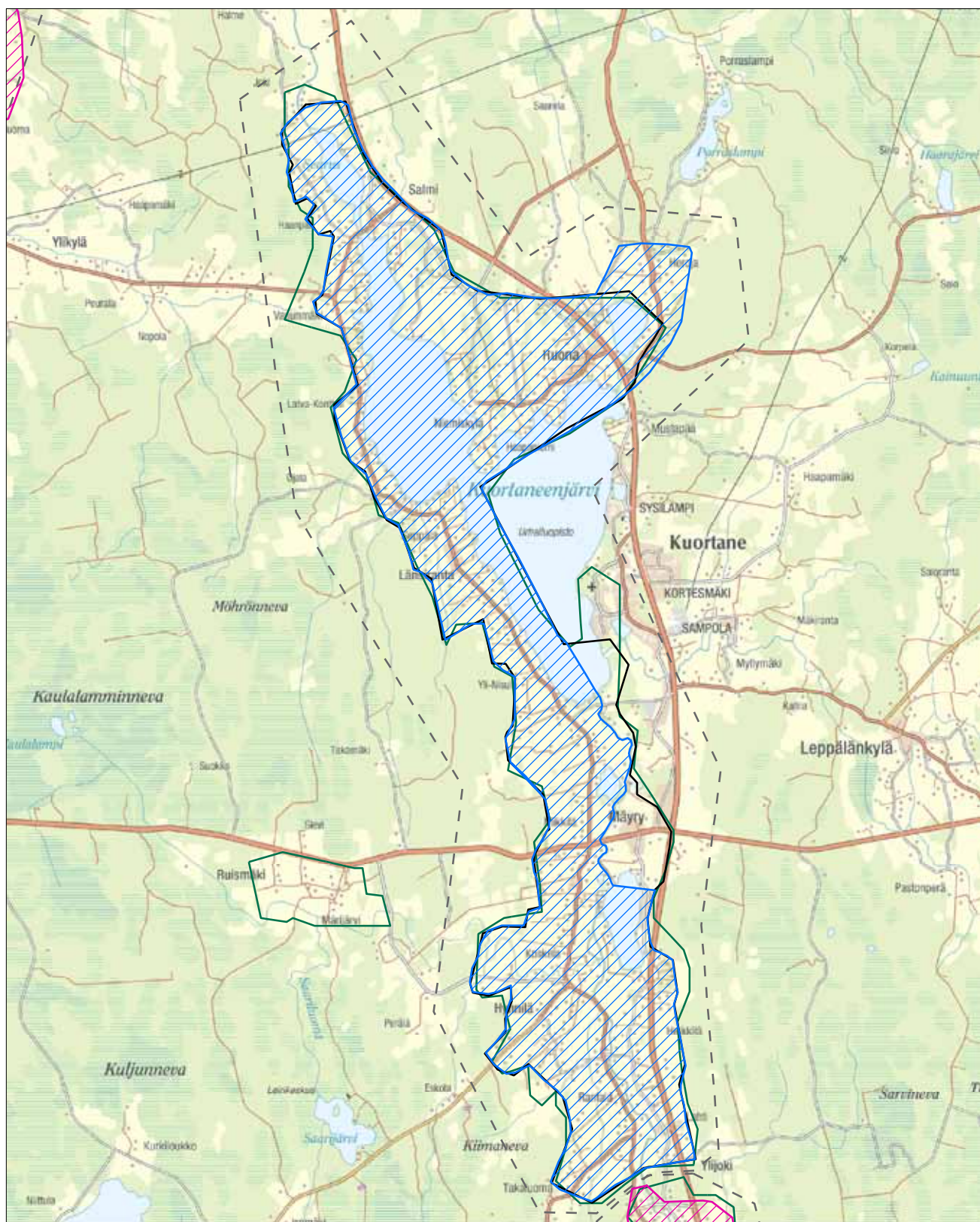
Området vid Kuortaneenjärvi är lägre än omgivningen. Jordmånen består av lera, men innehåller också mo och mjäla. Kuortaneenharju som avgränsar kulturlandskapet vid sjöns östra strand eroderar sakta av vattnet. Landskapsområdet hör till Lappo ås vattenområde. Kuortaneenjärvi är till storleken ca 20 kvadratkilometer. Lappo å, som rinner genom området, utvidgas på några ställen till mindre insjöar. Kuortaneenjärvis stränder är i huvudsak låglänta strandängar, men på den östra stranden invid åsen finns sandbankar. Nisojärvi nordost om Ruona hör till det nationella skyddsprogrammet för fågelvatten.

Fornlämningarna på området är i huvudsak stenåldersboplatser. Stenåldersboplatserna ligger främst på åsformationen på den östra stranden. På 1500-talet uppstod en permanent bosättning på insjöstränderna,

där jordmånen och klimatet var gynnsammast. Under 1700-1800-talen idkade man tjärbränning i socknen. På 1800-talet var Kuortane ett av vårt lands viktigaste tjärproduktionsområden. Välståndet som skapades av tjärhandeln framgår tydligt av de ståtliga österbottniska husen i socknen.

Den nuvarande bosättningen norr om Kuortaneenjärvi representeras bäst av Ruona by (RKY 2009). I byn finns flera till arkitekturen mycket representativa österbottniska tvåvåningshus med sina gårdsmiljöer. Till samma RKY-område hör också den på 1770-talet byggda prästgården i Haapaniemi. Ruona by har också krigshistorisk betydelse som stridsplats under finska kriget. Ruona by ligger på en plats där den gamla landsvägen söderifrån har delat sig mot Alajärvi och Vasa. Redan på 1600-talet byggdes en bro över den smala passagen i bukten. Den nuvarande stenbron över Ruonaluoma och en äng som översvämmas byggdes år 1877, men används inte längre för egentlig trafik. Gårdarna i Ruona by ligger, förutom i bycentrum, längs de gamla landsvägssträckningarna, på båda sidor om nuvarande riksväg 66. Av byggnaderna i byn bör nämnas Knuuttilas, Maunus, Syrjä-Kokkilas, Mäki-Kokkilas och Uusi-Haapanalas hus.

Kuortanes österbottniska tvåvåningshus (kaksifooninkiset) med sina gårdsmiljöer utgör exceptionellt ståtliga och enhetligt bevarade helheter längs med byvägarna. Det mest berömda och kända österbottniska huset är Viitalas hus i Länsiranta (RKY 2009),

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

Lakeuden lukko, med sina bodar. På Kuhajärvis södra strand, mellan Lappo å och den gamla slingrande landsvägen, ligger Kuha gårdsgrupp (RKY 2009).

Byarna i området utgör exceptionellt ståtliga och välbevarade helheter. Åkrarna rytmiseras av gårdsmiljöerna på de låga åsarna, i backsluttningarna och på åkerholmarna. I bandbyarna som vuxit fram längs vägarna utgörs gårdsmiljöerna av flera byggnader med en huvudbyggnad i två våningar. Den allmänna förekomsten av tvåvåningshus (kaksifooninkiset) är beaktansvärd. Från vägen på Kuortaneenjärvis västra sida öppnar sig en vy över sjön mot kyrkan.

Sedan 1960-talet har byggnaderna också placerats mitt i odlingarna eller på låglänta åkrar, på ett sätt som

avviker från traditionen. Sommarbosättningen, som tidigare låg högt upp på strandbrinkarna eller i sluttningarna, breder på många ställen ut sig som ett enhetligt band på de låglänta strandåkrarna. Östra sidan av Lappo å mellan Kuortaneenjärvi och Kuhajärvi har förlorat sitt landskapsmässiga värde. Åkrarna mellan åsområdet och ån har beskogsats eller vuxit igen, och på åns östra strand har det byggts rikligt med fritidsstugor. I Mäyry-området har det byggts en golfbana och på åkerområdet i norra änden av Kuhajärvi håller ett nytt situationsplaneområde på att bebyggas. Med tanke på landskapsbilden skulle det vara väsentligt att behålla vattenvyerna så öppna som möjligt.

Kuortaneenjärvi kulturlandskap runt Nisosjärvi karakteriseras av de välbevarade österbottniska husen med sina gårdsmiljöer. (AK)

Bedömningstext:

Värdet i Kuortaneenjärvi kulturlandskap grundar sig på det harmoniska odlingslandskapet som omger Kuortaneenjärvi och Lappo ådal, och som karakteriseras av de välsköta österbottniska husen.

Avgränsning:

Området öster om Lappo å mellan Kuortaneenjärvi och Kuhajärvi lämnas utanför avgränsningen på

grund av strandåkarnas beskogning, fritidsbebyggelsen, SP-området som bebyggs i Mäyry samt golfplanen. I omgivningen runt Nisosjärvi följer den nya avgränsningen RKY 2009 -avgränsningen.

Insjövyerna som livas upp av det traditionella byggnadsbeståndet och det sköta jordbrukslandskapet är sällsynta i Södra Österbotten. (AK)

Österbottniska tvåvåningshus i Ruona by väster om Nisosjärvi. (AK)

Lehtimäki backbosättning

Inventeringsområdets namn:

7 Lehtimäki backbosättning

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Lehtimäki backbosättning; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Lehtimäki backbosättning

Kommun:

Alajärvi

Areal:

1 400 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Områdets kuperade terräng med varierande höjdförhållanden är typisk för Suomenselkä landskapsprovins. Landsskapsstrukturen i Lehtimäki backbosättning är terrassliknande. Landskapets övre nivå är ett småskaligt kuperat landskap där bosättningen ligger på krönen av kullarna, omgiven av åkrar. Den övre nivån avgränsas av skogssluttningar, som på de mera låglänta ställena har försumpats. Torvjordarna nedanför sluttningarna har röjts för odlingsbruk.

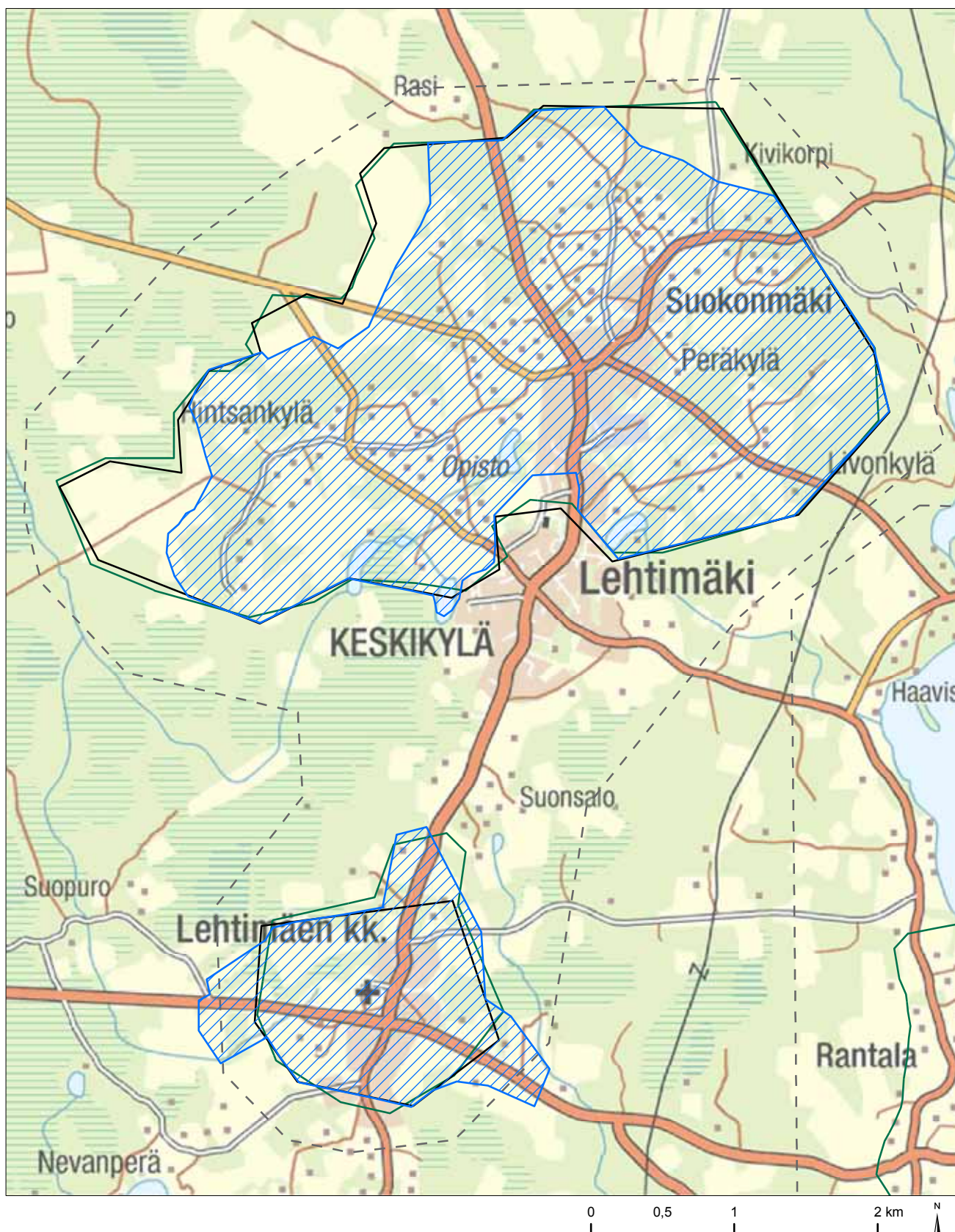
Suokonmäki i Keskikylä och byarna på backen hör till de högsta platserna i Södra Österbotten (225 m ö.h.). Suokonmäki och Kirkonmäki är osvallat, suprakvatiskt område. Granitberggrunden är täckt av lerhaltig morän. Vattennaturen representeras av kärrpölar, bäckar och källor. Skogarna i Lehtimäki är mestadels talldominerade torra och karga moar. Växtligheten på backbosättningsområdet är tack vare den

osvallade berggrunden betydligt frodigare än den karga omgivningen, som exempel kan nämnas Suokonmäki lundar. Det på sina ställen rikliga lövträdsbeståndet i de annars barrträdsdominerade sluttningarna vittnar om ett långvarigt svedjebruk. I by- och odlingsområdena finns endast ett litet trädbestånd i gårdsmiljöerna.

Suokonmäki har haft den tidigaste bosättningen i Österbotten under tiderna för den förkeramiska Suomusjärvikulturen. Den permanenta bosättningen inleddes på 1500-talet, då byarnas stomlägenheter grundades. Till Lehtimäki spred sig bosättningen, till skillnad från den övriga insjöregionen, från inlandet via Ähtärinjärvi. Det glest bosatta området var den gamla nyttjandegränsen mellan österbottningarna och satakundaborna, som in på 1700-talet etablerades som landskapsgräns. Genom tjärbränningen ut-

Lehtimäki prästgård (på bilden) och museum ligger på en liten kulle mellan Kirkonkylä och centraltätorten. (AK)

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

vidgades bosättningen vidare under 1700-talet till de mera avlägsna områdena, och vid århundradets slut utgjorde bosättningen i Lehtimäki by ett fast bysamhälle. Tjärbränningen var under 1800-talet den huvudsakliga näringsgrenen. Suokonmäki var på 1700-talet Lehtimäkis centrum och trafikknutpunkt, därifrån vinter- och hästvägarna gick till Lappajärvi, Kurejoki och Kuortane.

Suokonmäkis kärna utgörs av Suokkos tre hus som ligger på backens högsta punkt, omgivna av åkrar. Suokonmäkis bosättning har brett ut sig till Rasinmäki. Rasinmäkis sluttningar är åkermark, och husen har byggts på de tre krönen. Också i backslutningen och på de lägre krönen har det uppstått bosättning, varav en del är ny. Den gamla byvägen löper från hus till hus mellan krönen.

Livonkylä bosättning ligger på Livonmäkis lägre krön, inramad av odlingar. Livonmäkis byggnadsbestånd är relativt gammalt. Ett typiskt exempel på Lehtimäkihus är Roponen i en och en halv våning, som är mindre och anspråkslösare än de egentliga österbottenska husen.

Byns nuvarande gårdsbruksenheter är gamla. På många har det byggts en ny bostadsbyggnad. De

gamla byvägarna på landskapsområdet slingrar sig naturligt fram mellan husen. Mitt på åkerslätten reser sig Lehtimäki kyrka (RKY2009), som byggdes under 1800-talets första år, och i backens södra och östra sluttningar ligger några gårdar med sina åkrar. Kyrkbackens nuvarande byggnadsbestånd är i övrigt rätt så brokigt.

Landskapsbilden karakteriseras av bosättningen på krönen, som omges av öppna röjda sluttningsåkrar kantade av skog. Den bebyggda miljöns värden kommer bäst fram på kyrkbacken och i Rasinmäki-Suokonmäki-Livonkylä-området. Den bebyggda miljön präglas av byggnationen efter kriget. Områdets byggnadsbestånd är i relativt dåligt skick, och många hus ligger öde. Landskapsbilden störs ställvis av bristen på skötsel, som vid sidan av de förfallna byggnaderna syns som igenvuxna gårdar och åkrar. Lehtimäki kyrka (RKY 2009), som reser sig mitt på åkerslätten och byggdes under 1800-talets första år, har bevarat sin position som ett imponerande landsmärke i landskapet. Kyrkbackens nuvarande byggnadsbestånd är i övrigt brokigt. Kuortanevägens sträckning, som borrar sig djupt in i kyrkbacken, är en landskapsskada. Suokonmäkis profil avtecknar sig mot horisonten i

Suokonmäki höjer sig 225 meter över havsytan och är en av de högsta platserna i Södra Österbotten. (AK)

synnerhet norrifrån. Från Suokonmäkis utsiktstorn öppnar sig vida vyer över det omgivande landskapet. Från åkern i Livonkylä öppnar sig ännu en ståtlig vy över det storskaliga landskapet mot Ruokosenjärvi.

Bedömningstext:

Lehtimäki backbosättning är ett representativt exempel på Suomenselkäs backbosättning.

Avgränsning:

Avgränsningen utökas med fattigkärrsåkrarna längs infartsvägarna, som hör till den visuella helheten. Avgränsningen minskas på de fattigkärrsåkrar som inte hör till den visuella helheten (omgivna av skog).

Den terrassliknande landskapsstrukturen i Lehtimäki framträder när man närmar sig området. (AK)

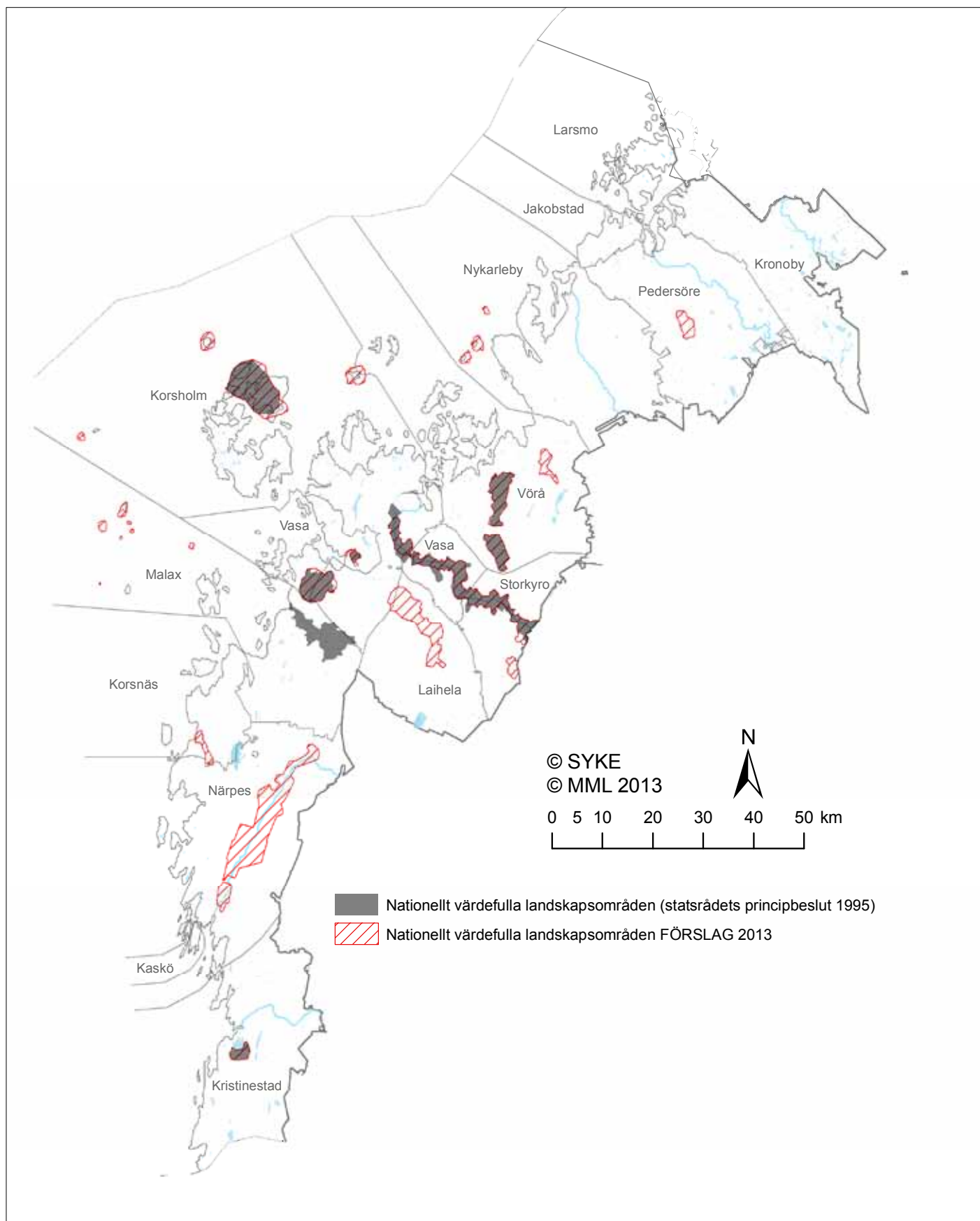
I Lehtimäki ligger bosättningen, typiskt för Suomenselkä, på backar som är omgivna av åkrar. (AK)

NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN I ÖSTERBOTTEN

Kulturlandskapet vid Vörå ådal
Kulturlandskapet vid Kyro älvdal
Söderfjärden
Kulturlandskapet i Björköby skärgård
Härkmeri kulturlandskap
Gamla Vasa kulturlandskap
Kulturlandskapet vid Laihela å
Kulturlandskapet vid Närpes å
Kulturlandskapet vid Purmo ådal
Kulturlandskapet vid Kimo ådal
Kulturlandskapet vid Harrström ådal
Kulturlandskapen i Kvarkens skärgård

KARTA 7. Nationellt värdefulla landskapsområden i Österbotten, FÖRSLAG 2013 och landskapsområden enligt Statsrådets principbeslut 1995.

Kulturlandskapet vid Vörå ådal

Inventeringsområdets namn:

21 Vörå ådal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Vörå ådal; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Vörå ådal

Kommun:

Vörå

Areal:

5 000 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Landskapet vid Vörå ådal karakteriseras av den ett tjugotal kilometer långa och upp till tre kilometer breda ådalsslätten, som delas i två delar av kommunens centraltätort. Ådalen avgränsas tydligt av ryggarna som stiger upp längs dess kanter. De blockrika bergs- och gruskullarna som höjer sig över slätten och minner om den forna skärgården ger ett eget särdrag åt landskapen vid Vörå ådal. De bergiga backarna som spolats av havet stiger som mest till ett tjugotal meters höjd. Vörå å, som rinner genom slätten, utgör tillsammans med sina små sidoåar den enda vattennaturen i området. Moränområdena som kantar ådalen karakteriseras av skog som till största delen är av blåbärs- typ, även om man på kargare ställen också hittar tallbestånd av ligontyp.

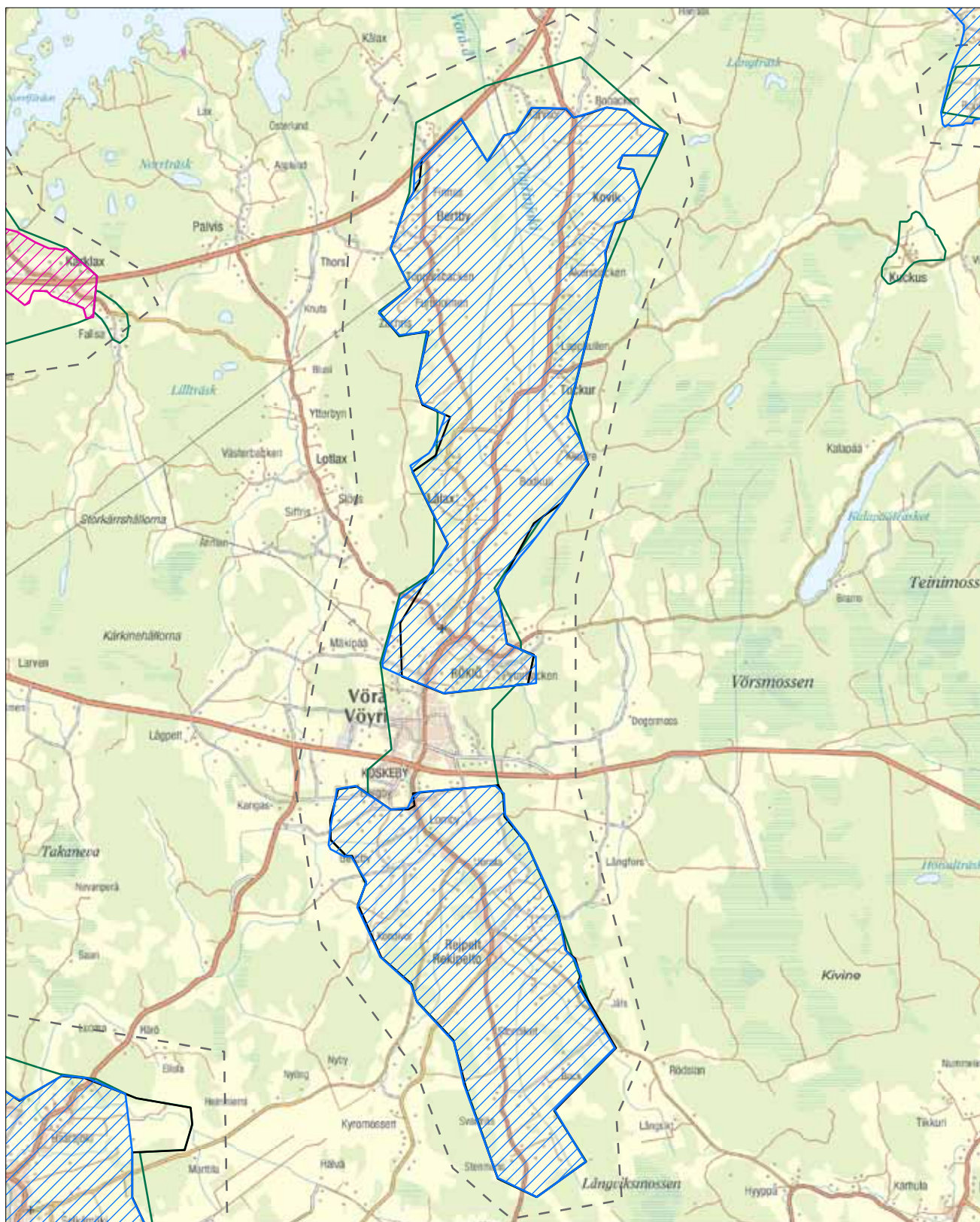
I randzonerna vid Vörå ådal har man hittat rikligt med högar från brons- och järnåldern. Man uppskattar att Vörå ådal fick permanent bosättningen kring 1200-talet. Många av de nuvarande byarna fanns redan på 1300-talet. Befolkningen i Vörå ådal är svenskspråkig. Den bördiga ådalen är sedan gammalt ett genuint jordbruksområde, där jordbruket har varit huvudnäringsgren ända sedan 1400-talet. De bästa

åkrarna är lika bördiga som i Kyro älvdal, och den utbredda svedjebränningen på 1600-talet mångfaldigade åkerarealen. Bosättningen i Vörå har karakteriserats av tätbefolkade klungbyar. När gårdarna delades byggdes husen i byarna praktiskt taget fast i varandra. De historiskt värdefulla klungbyarna försvann ändå in på 1960-talet, då så gott som alla gårdar hade flyttat sina byggnader nära den odlingsmark som man fått vid nyskiftet.

Bosättningen på området har traditionellt legat i täta grupper vid dalens randområden eller, i synnerhet i landskapsområdets södra del, längs åstranden. Även om den traditionella byidyllen bröts vid nyskiftet i och med att bosättningen splittrades upp, kan ändå områdets byggnadsbestånd och dess nuvarande placering ses som exemplarisk med tanke på landskapet. Största delen av bosättningen ligger längs vägen som löper i riktning med ådalen. I den södra delen följer den bandformade bosättningen ån och vägen längs denna. I den norra delen ligger bosättningen på kullarna och sluttningarna i ådalens randområde. Det för landskapet mest betydelsefulla byggnadsbeståndet ligger på RKY 2009 -områdena i Rejpelt och

Vörå medeltida kyrka och kvarnbyggnaderna vid åstranden. (AK)

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

N

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

kring Vörå kyrka. De tidigare klungbyarna Andkil och Jöral samt gårdsgруппerna på kullarna och slutningarna i kanten av ådalen i områdets norra del är landskapsmässigt värdefulla. Den nuvarande träkyrkan är byggd på 1600-talet, och torde vara Finlands äldsta ibrukvarande träkyrka.

Hela Vörå ådal har iståndsatts, och översvämningsskydd har byggts i dalen under åren 2005-2009. Byggandet av översvämningsskydden försvagar inte nämnvärt landskapsbilden. De stora svin- och pälsfarmerna ger sin egen prägel åt landskapet. Riksväg 8 löper nordväst om Vörå ådal. Det nya byggnadsbeståndet som uppförts vid stamvägen som löper tvärs över dalen avviker till sin stil från det traditionella kulturlandskapet. I landskapsområdets norra del går kraftlinjer genom dalen. Kraftlinjerna har passats in längs dalens kanter i det öppna och storskaliga landskapet, och söndrar inte nämnvärt landskapsbilden. Bergs- och gruskullarna som höjer sig över slätten,

såsom Baggberget i Miemois, Furuberget i Rökiö och Storberget i Rejpelt, har varit ypperliga utsiktsplatser, med vyer som öppnat sig över byarna till ådalen. I nuläget är en del av de gamla utsiktsplatserna i behov av röjning.

Bedömningstext:

Vörå ådal representerar ett välbevarat kulturlandskap som är typiskt för ådalarna i Södra Österbottens kustregion.

Avgränsning:

Avgränsningen bevaras i huvudsak oförändrad. Fornlämningarna och de värdefulla bergshällarna i närheten av den nuvarande gränsen inkluderas i avgränsningen. Vid Rökiö görs avgränsningen på västra sidan enligt landskapsområdets gräns.

Bergs- och grusbackarna som höjer sig från slätten i Vöra ådal ger en bild av den tidigare skärgården. (AK)

Bosättningsstrukturen och byggnadsbeståndet i Vöra ådal är synnerligen välbevarade. (AK)

Produktionslandskapet i ådalens norra del karakteriseras av pälsfarmer och kraftlinjer. (AK)

Kulturlandskapet vid Kyro älvdal

Inventeringsområdets namn:

22 Kyro älvdal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Kyro älvdal; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Kyro älvdal

Kommun:

Korsholm, Vasa, Storkyro, Seinäjoki

Areal:

14 000 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

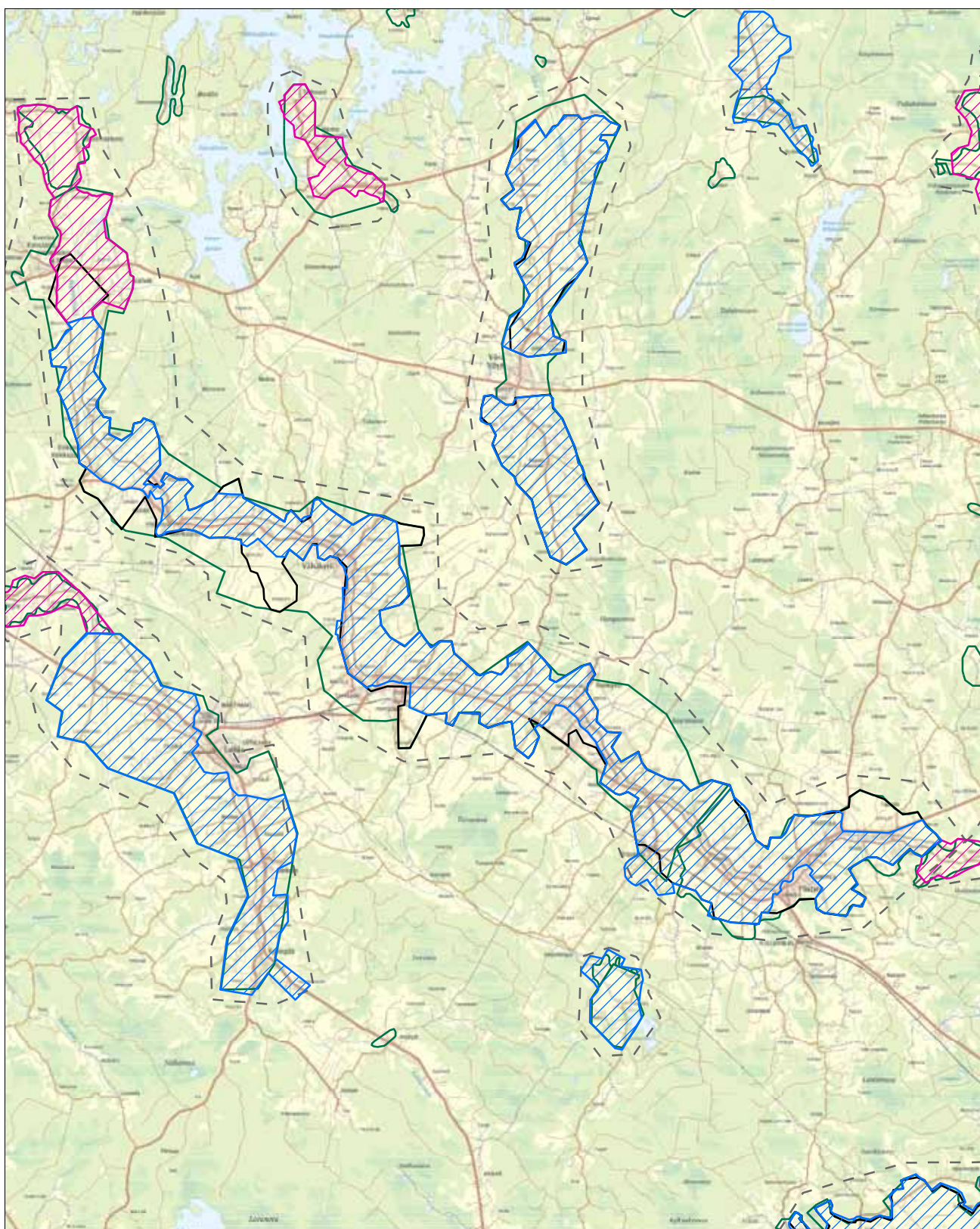
Kärnan i landskapet är Kyro älv, som rinner i sin tydliga fåra, där de låga öarna och de små forsarna som porlar vid tröskelpunkterna ger variation åt loppet. Odlingfältet i älvdalen har en bredd på upp till fyra kilometer. Den platta åkerslätten förändras då man rör sig bortåt från dalen till ett lätt kuperat vattendelarområde, som karakteriseras av skog och myrar. Från den enhetliga odlingszonen i älvdalen förgrenar sig odlingslandskapet åt olika håll i bygden. Landskapsområdet vid Kyro älv har en längd på över 50 kilometer.

Vid Ylistaro och Storkyro hör älvdalen till skifferzonen i Österbotten, och vid det nedre loppet består berggrunden av granit. I den breda och slingrande ådalen finns tjocka lerskikt som uppstått under olika skeden av landhöjningen, och på dessa finns över svämningsskikt som bildats av sediment som transporterats med älven. Finsedimentbäddarna tunnas ut

och fortsätter långt ut till sidorna av fåran. Kyro älvs fåra har endast på vissa ställen ätit sig ned till berggrunden. Skifferberggrunden går i dagen bland annat vid Ylistaro kyrkby. Flera små sidofårar mynnar ut i Kyro älv, till exempel Lehmäjoki och Orismalanjoki i Storkyro. Perkiökoski, Hiirikoski, Kirkonkoski och Kylänpääkoski är de mest betydande forsarna i Kyro älv. I Hiirikoski finns ett litet vattenkraftverk. Vid det nedre loppet, från Voitby till älvmynningen, har fåran invallats på grund av översvämningsskeden. Skogarna som kantar ådalen består i synnerhet vid kusten förutom av talldominerade moar av lingontyp också av rikligt med välväxande gran- och barrblandskogar av blåbärstyp. I Storkyro-Ylistarotrakten gränsar lermarkerna längs älven på vissa ställen till vidsträckta myrar, av vilka i synnerhet de med lerbotten har tagits i odlingsbruk. Åkerslätterna i Kyro älvdal har

Kolkki gård i Merikart i Vasa, vattenleden i förgrunden byggdes för en numera riven vattenkvarn. (AK)

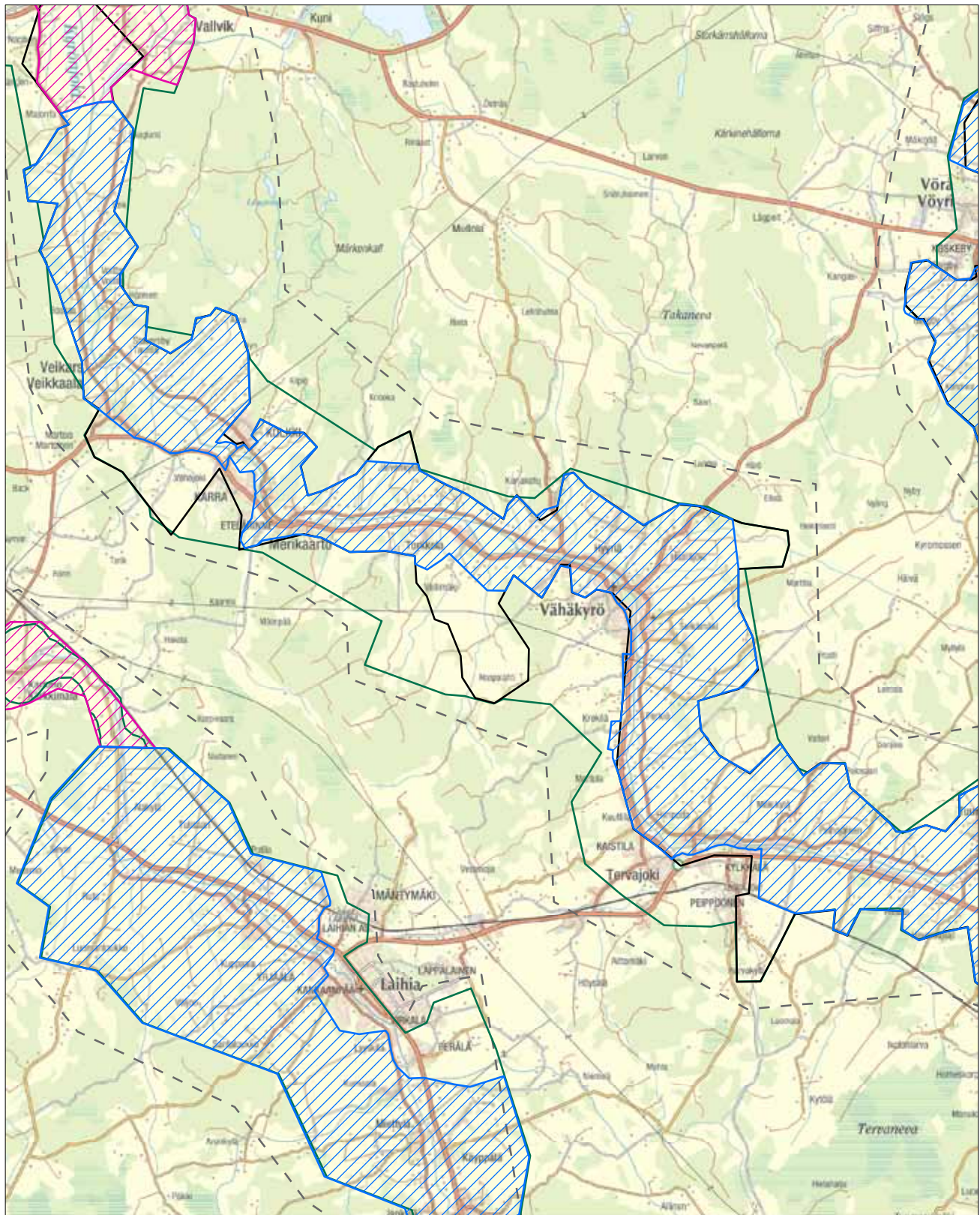

0,5 1 2 3 4 5 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

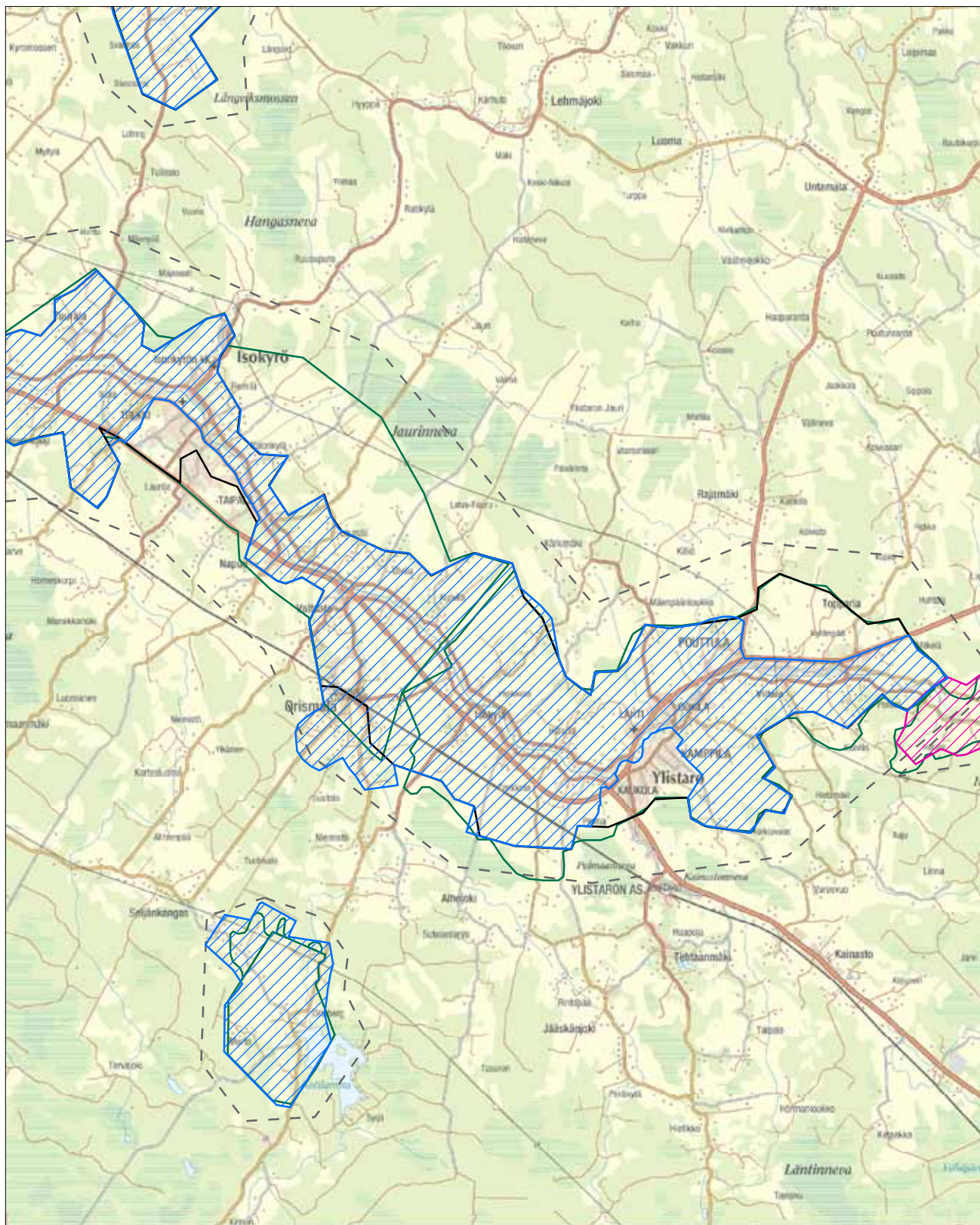

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

ansetts vara ett av vårt lands bästa jordbruksområden. Naturen i älvdalen livas på sina ställen upp av vårdbiotoper; svämar som betas på stränderna och betesholmar.

I Kyro älvdal har man hittat rikligt med föremål i synnerhet från järnåldern. Området var centralregion för det sydösterbottniska kulturområdet under järnåldern. Redan på 1200-talet började permanenta invånare slå sig ned i Kyro älvdal, och på 1400-talet var Kyro älvs nedre lopp det viktigaste bosättningsområdet i Södra Österbotten. I slutet av 1500-talet hade bosättningen brett ut sig ända till Kyro älvs källgrenar. Jordbruket har traditionellt varit den viktigaste näringsgrenen. Redan under det svenska väldets tid räckte spannmåls-skördarna också till utförsel. Under det förra århundradet utökades åkrarna genom svedjebränning, och åkerarealen tiofaldigades.

Kyro älv fungerade som den tidigaste kommunikationsleden. På 1700-talet hade trafiken koncentrerats från älven till landsvägarna. Kyrönkankaantie gick i början av 1500-talet från Ilmajoki via Ylistaro, Stor- och Lillkyro till Vasa.

Bosättningen följer Kyro älv som ett obrutet band, och byarna övergår i varandra utan tydliga gränser.

På området finns fortfarande rikligt med hus i österbottnisk stil från slutet av 1800-talet, även om nybyggnationen har varit livlig efter kriget och under de senaste årtiondena. Betydelsefulla enskilda byggnadsobjekt är t.ex. Annala och Kolkki gård i Merikart, Perttiläs, Varpolas, Sevons och Rinta-Luomas hus i Storkyro samt Kriikkulas, Ranta-Kaukolas, Sippos och Torkkos hus i Seinäjoki. I synnerhet i Storkyro finns ett påfallande stort och välbevarat allmogebyggnadsbestånd.

Äldst av kyrkorna är Storkyro stenkyrka, som byggdes kring sekelskiftet mellan 1400- och 1500-talen. De övriga kyrkorna härstammar från 1800-talet. Vid älvstranden finns fortfarande flera vattenkvarnar bevarade: Båskas och Voitby kvarnar i Korsholm, Seppälä kvarn i Vasa samt Pelmaa och Kirkonkoski vattenkvarnar i Seinäjoki, som är byggda på båda sidorna av forsen och bildar en exceptionell helhet. De gamla landsvägarna följer hela vägen älven på båda sidorna. De kulturhistoriska värdena koncentreras till vägavsnittet i Storkyro, Valtaala och Orismala. På området finns utöver de förhistoriska fornlämningarna många minnesmärken från den historiska tiden, såsom stenkyrkan, minnesmärket över slaget vid Napo,

Landskapsmässigt betydelsefullt byggnadsbestånd i Vasa. (AK)

Finlands äldsta hängbro går över Perttilänkösken i Kyro älv i Storkyro. (AK)

landets äldsta hängbro i Perttilä som också är ett vägmuseiobjekt samt den år 1896 byggda stenvalvsbron i Valtaala, vars restaureringsarbete slutfördes år 2013.

Landskapet i Kyro älvdal är, typiskt för slättlandskapet, utpräglat horisontellt och storskaligt. De bergiga moränkullarna och älvdalens natur ger variation åt landskapet. Byggnationen efter 80-talet ligger mosaikliknande på de traditionella byggnadsplatserna i byarna i dalen, inne i det gamla byggnadsbeståndet, eller på bostadsområdena invid kommuncentrumen. De väl-skötta österbottniska husen med sina gårdsmiljöer utgör höjdpunkter i landskapsbilden.

I Seinäjoki finns många landskapsskador i form av storskaliga fabriksområden och affärsenheter som uppförts på den öppna åkerslätten, delvis i närheten av värdefullt byggnadsbestånd. Förargligast av dessa är fabriksområdet nära Ylistaro kyrka, som i synnerhet då man anländer längs den gamla älvdalsvägen västerifrån skymmer vyn mot kyrkan på ett långt avsnitt. I Storkyro störs landskapsbilden av den rivningsfärdiga betongstationen samt av några affärs- och småindustrihallar. I Vasa har naturlandskapet en imponerande struktur, men det traditionella byggnadsbeståndet i området är litet, med undantag av RKY-områdena.

I Vasa är den allmänna nivån på landskapsskötseln ställvis undermålig.

Bedömningstext:

De mest kännetecknande dragen för Södra Österbotens odlingsstätter är väl representerade i Kyro älvdal.

Avgränsning:

Utanför avgränsningen lämnas områdena med tätortsprägel, åkerområdet Topparla-Pouttula i Seinäjoki som domineras av fabriksområden samt åkervikarna som förgrenar sig från Kyro älvdal, där det landskapsmässigt värdefulla byggnadsbeståndet är litet och landskapet är konventionellt och störs av t.ex. skrymmande kraftlinjer. Det landskapsmässigt anspråkslösa området som domineras av riksväg 8 i Korsholm införlivas i det nuvarande området som är värdefullt på landskapsnivå. Det landskapsmässigt representativa byområdet i Orismala inkluderas i avgränsningen.

Torkkos gårdsmiljö finns i Pelmaa bandbosättning längs Kyro älv i Seinäjoki. (AK)

Pitkä-Perttiläs österbottniska hus i en och en halv våning i Storkyro. (AK)

Söderfjärden

Inventeringsområdets namn:

23 Söderfjärden i Solf

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Söderfjärden i Solf; nationellt

(statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Söderfjärden

Kommun:

Korsholm, Vasa, Malax

Areal:

3 200 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Söderfjärdens så gott som runda och låglänta åkerslätt, med en diameter på ca fem kilometer, kantas av bergiga kullar. Söderfjärden är en tidigare havsvik, vars torrläggning inleddes redan på 1700-talet. Vattenet från åkerområdet rinner ut till mynningen av Solf å. Åkerslätten ligger på knappa två meters höjd över havsytan. Dalen omges av en bergsring som bryts på två platser, i Översundom by och i Solf kyrkby. Vassas högsta punkt Öjberget, vars runda krön höjer sig ca 55 meter över havsytan, ligger på den norra sidan av dalen. Lerskikten i Söderfjärden har konstaterats sträcka sig ända ner till 40 meters djup. Under dem finns troligtvis avlagringar av sedimentbergarter, trots att de omgivande klipporna består av Vasagranit. Formationen har uppstått genom ett meteoritnedslag för ca 520 miljoner år sedan.

Söderfjärden är med sina talrika kulturdrag ett representativt område i landskapsregionen. Vartefter Söderfjärdens havsvik drogs utåt av landhöjningen började Sundom, Solf och Munsmo byar ta strandmarkerna i bruk som ängar. Under 1500-talets senare hälft började man odla landhöjningsmarken. På 1700-talet grävdes de första dräneringsdikena och vallarna på Söderfjärden. Den första dammen byggdes åren 1776-1777 i Strömmen som mynnar ut i havet. Torrläggningen slutfördes under 1920-talet. Sö-

Våderkvarn i Sundom. (AK)

derfjärden har varit känd för sina stora höskördar, och ännu in på 1970-talet sägs det ha funnits ca 3 000 lador. Det kulturhistoriskt och landskapsmässigt unika exemplet på strålformigt tegskifte, s.k. solskifte, försvann vid nyskiftet av jordarna. Solf kyrkbys centrala delar är kyrkan, prästgården och Stundars museum, samt Sandbackas byggnadsbestånd invid byvägen. Museet Stundars, som grundades på 1930-talet, är ett av vårt lands största friluftsmuseer. På området finns 66 byggnader från 1800- och 1900-talen, som har flyttats dit från andra platser. Också i Sundom finns ett relativt stort gammalt byggnadsbestånd.

Söderfjärdens odlingslätt livas ännu upp av ett fåtal lador. Glesbebyggelsen ligger längs vägen som följer dalens kanter. De traditionsrika byarna Solf och Sundom, vid kanten av odlingsområdet, ger på sina ställen på grund av den omfattande nybyggnationen ett splittrat allmänintryck. I Solf kyrkby bildar trakten runt kyrkan och Stundars museum en enhetlig helhet, som också är landskapsmässigt betydelsefull. I en gammal iståndsatt ria mitt på Söderfjärdens åkerslätt finns ett observatorium och en utställning som berättar om området.

De små huvudbyggnaderna i Södra Österbottens kustregion bibehåller de österbottniska husens proportioner. (AK)

Bedömningstext:

Söderfjärden är ett unikt odlings- och bylandskap i vårt land. Det stora, öppna och låglänta åkerfältet, ca fem kilometer i diameter, har uppstått ur en forntida havsvik som härstammar från en meteoritkrater. Längs kanterna finns gammal bosättning som är typisk för Södra Österbottens kustregion.

Avgränsning:

Avgränsningen utvidgas enligt RKY2009-avgränsningen.

Söderfjärdens vidsträckta åkerslätt, ca fem kilometer i diameter, har bildats från en tidigare havsvik som har uppstått genom ett meteoritnedslag. (AK)

I Solf och Sundom byar finns rikligt med värdefullt traditionellt byggnadsbestånd. (AK)

Kulturlandskapet i Björköby skärgård

Inventeringsområdets namn:

25 Björköby

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Björköby; nationellt

(statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet i Björköby skärgård

Kommun:

Korsholm

Areal:

7 000 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Bodback gamla fiskehamn, som användes ännu på 1930-talet, har tagits ur bruk på grund av landhöjningen. (AK)

Beskrivning:

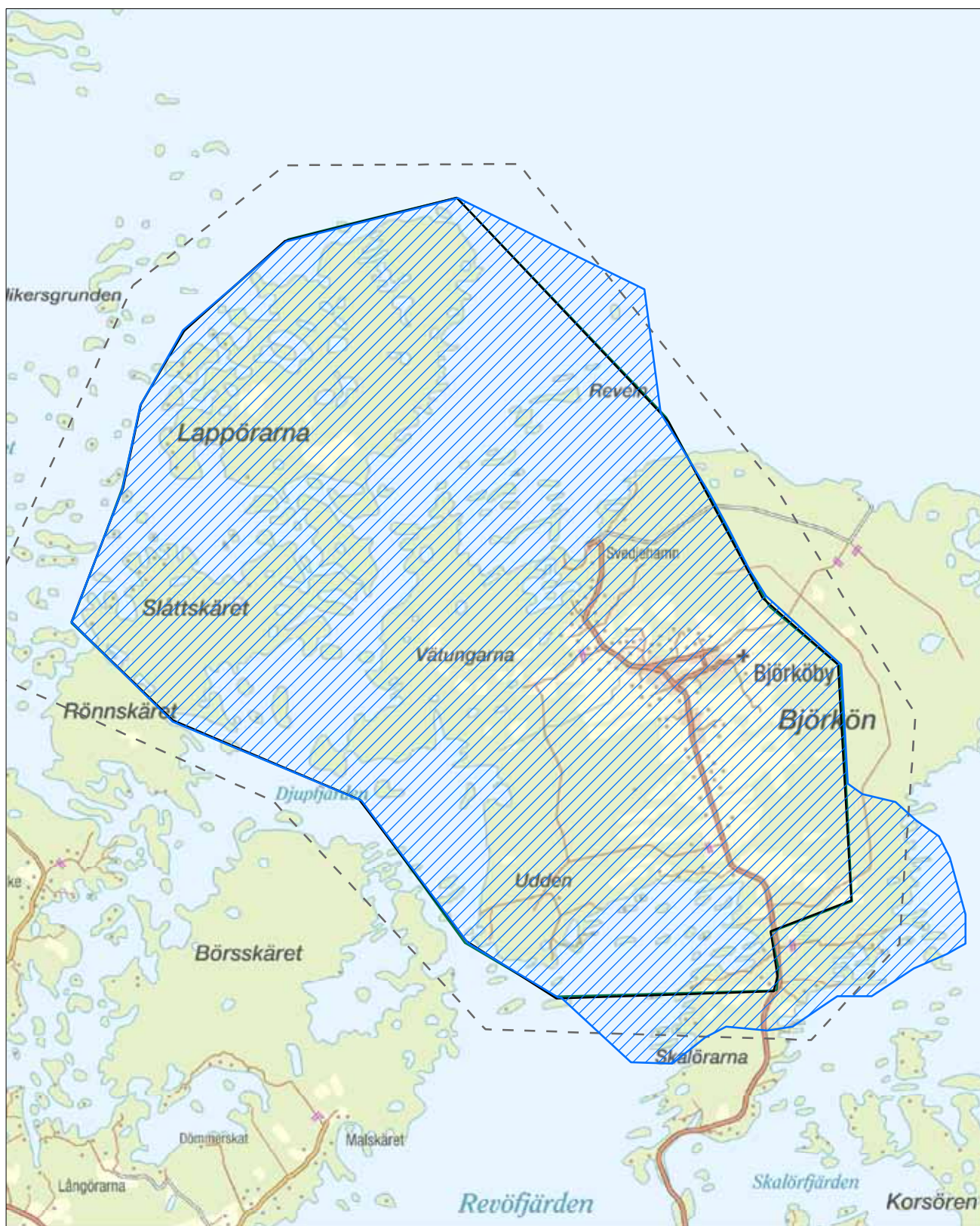
Landskapsområdet omfattar Björköby med sina åkrar och närliggande skogar, strandområdena väster och sydväst om byn samt holmarna Lappörarna och Slättskäret med ett stort antal närliggande skär. Bergsblotningarna i området är få, och områdets konturer bestäms av terrängformerna. De Geer -moränryggarna som löper i sydväst-nordöstlig riktning skjuter upp ur havet som långsträckta parallella skär. I de grunda sunden och vikarna mellan dem samlas avlagringar av finsediment. Genom landshöjningen har det i sänkorna uppstått grunda igenväxande pölar och sank strandängar, som har torrlagts och röjts till åker. På området finns också moränformationer som ligger vinkelrätt mot ändmoränerna. På torra land finns det på många ställen steniga "djävulsåkrar" som visar den forna strandlinjens plats. I den labyrintartade skärgården uppgrundas farlederna snabbt och sunden växer igen. På ön Björkö finns rikligt med gamla granskogar, som efter avverkningar har förnyats med tallbestånd. Invid havet på västra Björkö och på andra öar finns vidsträckta björkskogar som formats av långvarig betesgång och slåtter. Stränderna kantas av en alzon.

Landskapsområdet hör i sin helhet till Kvarkens världs naturarvsobjekt. Kvarken är en unik natursevärdhet, där landhöjningen efter istiden är synlig på ett exceptionellt sätt. Största delen av landskapsområdets stränder ingår i det nationella skyddsprogrammet för stränder. Björköbys norra stränder, en del av Lappörarna och de närliggande Valsörarna är dessutom naturskyddsområde, internationellt värdefulla IBA-

fågelområden samt Natura-område. Lappörarna och några andra mindre holmar samt Langrund är stora vårdbiotopområden.

Ön Björkö fick troligtvis sin bosättning på 1300-talet, och man vet att det har funnits odlingar på ön redan på 1400-talet. In mot mitten av 1500-talet fanns det redan många hus på ön. I samhället levde man under århundraden ett något isolerat liv, även om Björköbyborna tidigare skötte om post- och persontrafiken över Kvarken till Sverige. Vintervägen från Björköby till Umeå anslöts under slutet av medeltiden till Strandvägen. År 1954 färdigställdes vägbanks- och broförbindelsen till Replot.

I Björköby idkade man under en lång tid självushållning. Jordbruk och djurhållning, fiske, säljakt samt även småindustri som båtbyggeri, nätfabrik och såg har varit de traditionella näringsgrenarna, som delvis också idkas fortsättningsvis. Jordbruket och djurhållningen har varit småskaliga. Tidigare betade korna fritt på hela ön, och endast åkrarna och trädgårdarna var ingärdade för att korna inte skulle komma åt dem. I Björköby fanns det före och efter de senaste krigerna ca tusen får, som fördes ut till holmarna över sommaren och hämtades därifrån på hösten. Växtligheten på alla de närliggande holmarna präglas av betesgången som delvis ännu fortgår. Åkrarna ligger rätt så koncentrerat i en långsträckt sänka mitt i byn. Vägarna löper längs ryggar mellan dälarna. Enskilda odlingar har röjts längre bort inne i skogen, och också Lappörarna har haft bosättning med odlingar. Åkrarna kantas

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

av stengårdsgårdar som det ännu finns rikligt av på Björkö, även om de största stenrösena i tiderna transporterades bort och användes som grund för vägbankarna. Tidigare tog man noga till vara fodret från varje ängsplätt och sankäng, vilket några gamla lador som ännu finns kvar på olika håll på ön vittnar om. Byborna har gemensamt värnat om den traditionella bymiljön på ett berömvärt sätt. Ett rätt så stort gammal byggnadsbestånd finns ännu kvar. Husen är relativt små, vilket ger sin egen prägel åt kulturmiljön. Här och var ser man frontmannahus från 1950-talet samt även prov på de senare decenniernas byggnadsstilar, men de anpassar sig rätt så väl till den gamla bybilden. På den högsta backen i Björköby ligger en stuga från slutet av 1700-talet, som fungerar som Björkö hembygdsmuseum. Under 1808-1809 års krig logerade den ryska generalen Barclay de Tolly i stugan, då han förflyttade sina trupper över Kvarken. Den lilla röda träkyrkan i Björköby är byggd år 1859.

Landhöjningens inverkan på sjöfarten framgår av utvecklingen hos byns gamla båthamnar. Vartefter strandlinjen har förskjutits har de äldre hamnarna tagits ur bruk. I Bodback gamla fiskehamn, som användes ännu på 1930-talet, finns några fiskebodar och ett par gamla båthus kvar. Även i den nyare hamnen,

Svedjehamn, som fortfarande är i bruk finns gamla strandbodar. Svedjehamn börjar också den vara för grund för större båtar, även om hamnen och farlederna har muddrats.

Landskapet kännetecknas av en splittrad mosaik av öar, grynnor och vatten. De parallella ändmoränzonerna ger landskapet dess karakteristiska strimighet som på vattenområdet syns som en rad av långsträckta skär, och inne på öarna som omväxlande skogsryggar och myrar eller åkrar. Terrängens topografi påminner om ett tvättbräde. Bybilden har bevarats som ett traditionellt agrarlandskap, med rödmyllade byggnader och talrika stengårdsgårdar som avgränsar åkrarna. Byggnadsbeståndet bildar en tät byhelhet, i synnerhet kring kyrkan. De nyare byggnaderna passar någorlunda väl in i landskapet, och orsakar inga iögonfallande landskapsstörningar. Åkrarna är ännu någorlunda i odling, men de igenvuxna vägrenarna hindrar på sina ställen överblicken över det unika landskapet. I byn finns några köttboskaps- och fårgårdar, och fåren går sommartid på bete på några holmar. Butik och bank finns kvar i byn. Strandlandskapen splittras inte på något nämnvärt sätt av sommarstugor.

Strandbodar i den nuvarande fiskehamnen, Svedjehamn. (AK)

Bedömningstext:

Björköby är en enhetligt bevarad skärgårdsby i Södra Österbottens kustregion. Den unika skärgårdsnaturen och skärgårdens kulturlandskap bildar en säregen helhet.

Avgränsning:

De nationellt värdefulla moränformationerna inkluderas i avgränsningen.

Långsträckta De Geer-moräner invid Svedjehamn. (AK)

I Björköby finns rikligt med traditionellt byggnadsbestånd. (AK)

Härkmeri kulturlandskap

Inventeringsområdets namn:

26 Härkmeri

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Härkmeri; nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Härkmeri kulturlandskap

Kommun:

Kristinestad

Areal:

867 ha

Värdeklassificering:

nationellt

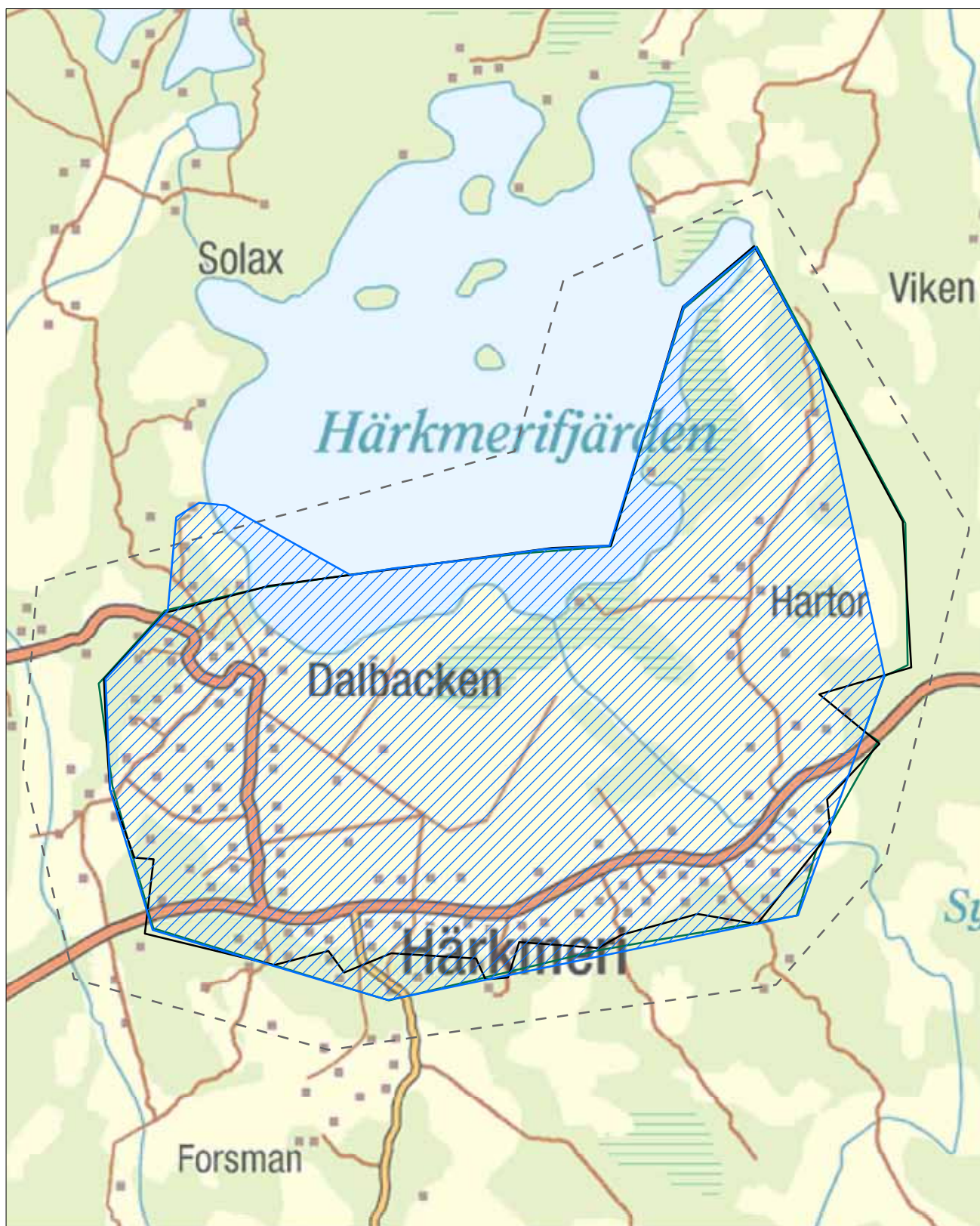
Beskrivning:

Härkmeri är en tidigare havsvik, som till största delen består av låglänt åkerområde med rätt så jämna höjdförhållanden. Natur- och kulturlandskapets utveckling och uttryck har i Härkmeri påverkats kraftigt av landshöjningen. Den nuvarande Härkmerivägens åsryggar blottades som fastlandsstränder under de fem första århundradena, och de centrala delarna av den nuvarande bybosättningen först på medeltiden, in på 1300-talet. Härkmeri landskapsområde präglas av den gamla havsviken Härkmerifjärden, som till följd av landshöjningen så småningom håller på att förvandlas till en grund insjö. Den som mest 2,5 meter och i medeltal 1,2 meter djupa tidigare havsviken står endast i förbindelse med havet via en kanal, Stora sundet. Härkmerifjärden och dess stränder hör till det nationella skyddsprogrammet för fågelvatten, och en stor del av strandområdena är NATURA 2000-områden. Den värdefullaste skogstypen är strandallundarna vid Härkmerifjärden.

Stränderna är låglänta ängsstränder, och i den östra kanten har ett par skär med branta stränder vuxit ihop med fastlandet. Åkerområdet omges av skogs- och bosättningskullar samt av enhetliga skogsområden som kantas av bosättning. Det öppna åkerlandskapet gränsar i söder till en backig skog som kantas av bosättning. I norr begränsas vyerna av den skogsbevuxna strandzonen och av Mässöns skogskulle. Bosättningskullarna splittrar det öppna landskapet i väster. I öster bli landskapet mera skogsdominerat; de mindre åkerfälten med bergiga, skogsbevuxna kullar emellan ger en splittrad bild. Skogskullarna når

på sina ställen ända ned till Härkmerifjärdens strand. Strandområdena är täckta av våtmarksvegetation, och på de torrare stränderna växer barr- och blandskog. På området finns både öppna och igenvuxna vårdbiotoper. Växtligheten är mångsidig, och består av arter som är typiska för strandängar, vårdbiotoper, frodiga skogar och lundar. För fågelbeståndet finns två speciellt viktiga livsmiljöer: åkerfältet Innerfjärden söder om Härkmerifjärden samt Härkmerifjärden, som båda är internationellt värdefulla fågelområden (IBA). Naturlandskapet är unikt med sina grunda stränder med stora vass- och sävbestånd.

Byn är en typisk kustby, där de viktigaste näringsgrenarna i tiderna har varit jakt, fiske och skeppsbyggeri. Tack vare tillskottsmarken som fåtts genom torrläggning och åker röjning har byn så småningom blivit jordbruksdominerad. Längs områdets södra kant löper en enhetlig zon med sluttningsbosättning. Byggnaderna ligger i mestadels längs vägen som löper genom byn. Det finns rikligt med gammalt och välbevarat byggnadsbestånd, där byggnaderna stilmässigt påminner om varandra. En typisk bostadsbyggnad har stockstomme, sadeltak och utskjutande förstuväst. Brädfodringen är rödmyllad locklistpanel och vinden har ljus, liggande brädfodring. Den böljande, vita listen längs takskägget är typisk. Nybyggnationen har också i huvudsak placerats på de traditionella byggnadsplatserna i sluttningen, och hus och växt-hus har också byggts längs vägen som löper nedanför sluttningen. Trots den ställvis brokiga nybyggnationen har den enhetliga landskapsbilden i Härkmeri

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

bevarats. De för landskapet typiska, öppna åkrarna är fortfarande i bruk. Den traditionella bosättningen på kullarna och längs skogskanterna skapar tillsammans med de vidsträckta åkerområdena de kulturdrag som är utmärkande för området. Kring det gamla bycentrumet kan man fortfarande förnimma känslan av en tät klungby.

De mest centrala elementen i Härkmeri kulturlandskap; den frodiga Härkmerifjärden, de vidsträckta odlingsfälten som röjts längs stränderna och bosättningen som kantar dessa skapar en mycket omväxlande landskapsbild. Detaljer som urskiljs är sluttningsbosättningen söder om åkerområdet, bosättningsöarna i åkerområdet samt Dalbackens-Byholmens backområde vid Byvikens strand. Innerfjärdens vidsträckta åkerfält dominerar jordbrukslandskapet i Härkmeri. Strandängarna och klipporna utgör värdefulla kulturlandskap, där man genom betesgång ytterligare ökar naturens och landskapets mångfald. Det livskraftiga jordbruket säkerställer att landskapsområdet bevaras öppet och skött. Rikligt med gammalt byggnadsbestånd och gårdsmiljöer finns kvar, och några större växthus ligger vid kanten av den småskaliga åsryggen. Gårdsmiljöer med byggnader som ligger öde och förfaller utgör ett hot mot bevarandet av landskapsbilden. Grundservicen (skola och butik) finns ännu kvar i byn, vilket å sin sida ökar områdets dragningskraft och livskraftighet.

Den traditionella landskapsbilden är bäst bevarad kring byns kärnområde, Byholmen och Dalbacken. De omgivande odlingsmarkerna, den slingrande vägen och Dalbackens klippor bildar en effektfull helhet. Den gamla byvägen som slingar sig mellan de täta byggnadsgrupperna erbjuder intressanta vyer över odlingslandskapet och bosättningsöarna. Dalbacken, Byholmen och Byviken bildar områdets funktionella knutpunkt där natur- och kulturvärdena förenas. Rekreatiomsområdet vid Byvikens strand erbjuder en inblick i såväl gammalt kulturlandskap, bosättningsstruktur, vårdbiotoper som en värdefull naturmiljö.

Bedömningstext:

Härkmeri är en representativ kustby som har uppstått runt en havsvik, där strandängar och -odlingar kantas av ett välbevarat gammalt byggnadsbestånd. Landskapsområdet representerar ett för Södra Östergottens kustregion typiskt kulturlandskap, som har utvecklats till följd av landhöjningen.

Avgränsning:

Avgränsningen bevaras i huvudsak oförändrad. Byvikens vårdbiotopområde i Härkmerifjärdens strandzon inkluderas i avgränsningen, och i den södra delen utvidgas avgränsningen enligt RKY 1993 -avgränsningen så att den följer bergsområdenas krön.

Strandängarna och de bergiga vårdbiotoperna är speciella för Härkmeri kulturlandskap. (RA)

Den täta bosättningen på kullarna i Härkmeri består av byggnader från olika tidsperioder. (RA)

De kulturhistoriskt värdefulla och särpräglade allmogehusen är en betydande del av landskapet i Härkmeri. (RA)

Gamla Vasa kulturlandskap

Inventeringsområdets namn:

27 Gamla Vasa

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Gamla Vasa; nationellt värdefull landskapssevärldhet
(statsrådets principbeslut, 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Gamla Vasa kulturlandskap

Kommun:

Vasa

Areal:

330 ha

Värdeklassificering:

Nationellt/MAPIO av avvikande mening gällande värdeklassificeringen: stadsområde,
dessutom omfattande RKY 2009- överlappning

Beskrivning:

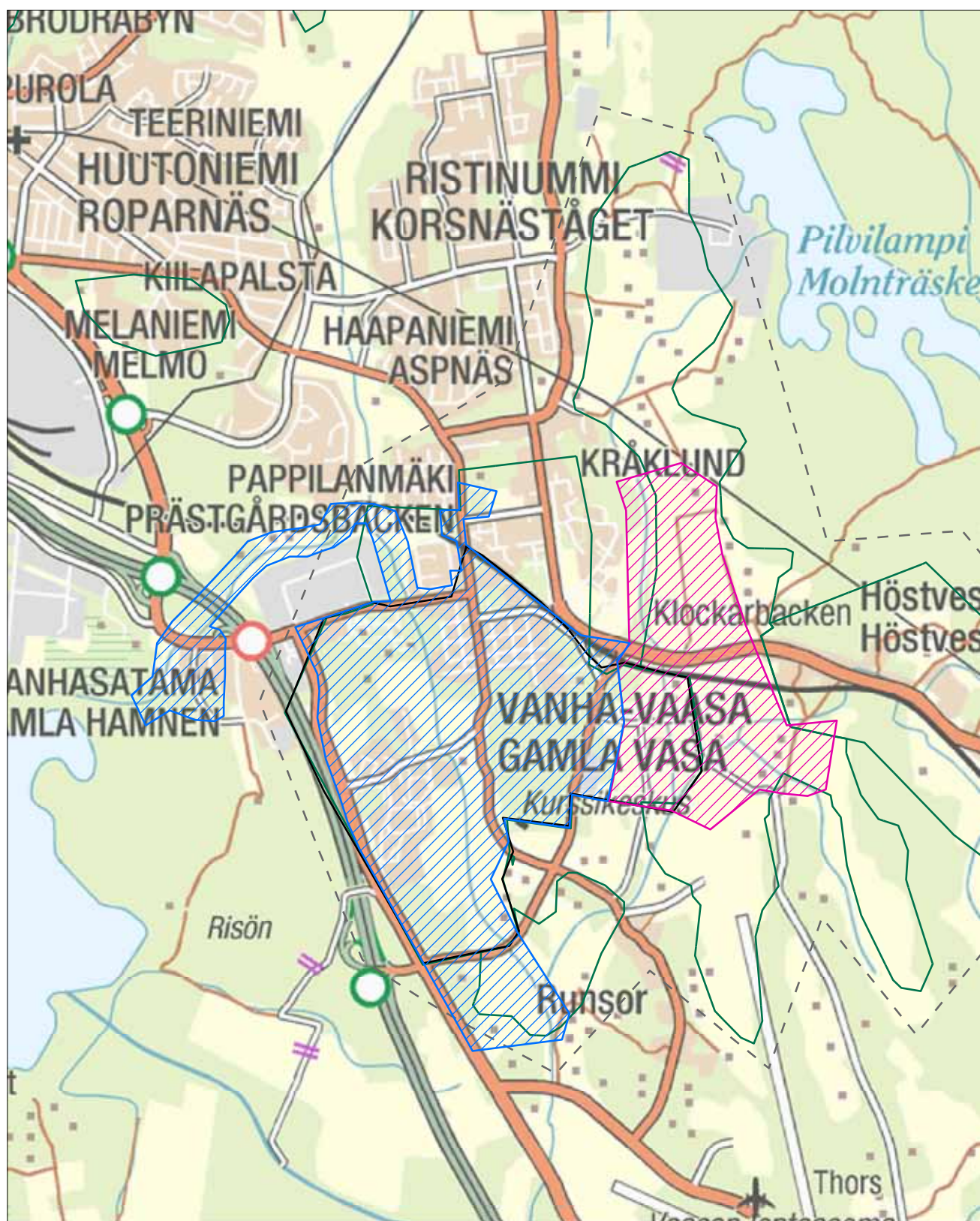
Brottninjerna i nordväst-sydöstlig riktning i berggrunden som kantar åsen i Gamla Vasa utgör grunden för de bördiga huvuddalarna i området, Grundfjärden och Gamla Vasa dal. Områdets flacka dalar ligger nästan i nivå med havsytan. Det mest betydande vattendraget är Gamla Vasa kanal som mynnar ut i Södra Stadsfjärden.

Gamla Vasa steg ur havet för ca 1 000 år sedan, och området började troligen odlas redan på 1200-talet. På 1500-talet fanns en kungsgård i Gamla Vasa. Lermarkerna blev först betesmarker och senare åkermark. Skogsbevuxna dalar svedjades och de sankaste ställena blev ödemarksskogar och lundar. På platsen låg Mustasaari gamla handelshamn redan före Korsholms slott, som byggdes som ett nytt förvaltningscentrum på 1300-talet. Tillsammans befäste de regionens position som centrum i Österbotten. Stadsrättigheter beviljades år 1606. Stadens centrum utvecklades kring den massiva stenkyrkan från medeltiden, och rutplanen gjordes upp i skiftet mellan 1600- och 1700-talen. Hamnförhållandena var från första början besvärliga till följd av de grunda kustvatten, och redan år 1630 tvingades man flytta hamnen till Hästholmen. Längs Gamla Vasas grävda kanal tog sig segelbåtarna in till staden. Förutom handelsstad var Vasa från första början också förvaltnings- och skolestad med hovrättshus, sjukhus och skolor. In på 1800-talet dominerades landskapsbilden kring Vasa av jordbruket. År 1852 förstördes Gamla Vasa näs-

tan helt av en brand, och man beslöt att bygga den nya staden närmare havet. Efter branden blev Gamla Vasa nästan tomt, men från och med 1920-talet började ny bebyggelse uppföras utgående från den gamla kvarters- och tomtindelningen.

De nuvarande centrala elementen i Gamla Vasa landskapssevärldhet ligger vid kanten av den smala åkerdalen, som odlas av Korsholms skollägenhet. Vid dalens sydvästra kant ligger skollägenheten med sina skogar och i den norra delen finns det gamla rutplaneområdet med kyrko- och trivialskoleruinerna samt den gamla trädgårdsstaden. Vasa hovrätts tidigare palats, numera Korsholms kyrka, har omnämnts som den värdefullaste stenbyggnaden från 1700-talet i området. I det sydöstra hörnet ligger den 50 hektar stora Hovrättsskogen, som är bevuxen med gammal tallskog. Ruinerna av Korsholms slott ligger i mitten av området. Omgivningen kring de historiska minnesmärkena upplivas av områdets gamla och etablerade trädbestånd. Från kyrkan till slottsruinerna leder en lindallé, och söder om den finns en kulturpåverkad lund. Mitt i skogen finns också en gammal trädgård med ett stort antal perennarter. Runsor museiväg leder söderut från Gamla Vasa. Det närliggande Höstves bystråks historia hör nära samman med Korsholms tidigare förvaltningscentrum.

Kärnan i Gamla Vasa landskapsområde utgörs av den långsmala åkerdalen, som omges av låga bebyggda och skogsbevuxna ryggar. Den traditionella

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

byggnationen har bestått av bostadsbyggnader i 1-2 våningar, vanligtvis i trä, några större offentliga byggnader i sten samt den nuvarande skollägenheten. Bl.a. de stora arbetsplats- och industribyggnaderna representerar en nyare byggnadstyp. Till följd av den flacka topografin är gränsen mellan ryggen och dalen flytande, utan kanträd som avgränsar den öppna dalen. Gamla Vasa och det närliggande Höstves bystråk har besparats från större landskapsskador. I dalen Grundfjärden som skiljer områdena åt finns landskapsskador i form av flygplatsens landningsljus och banvalsen som löper tvärs över dalen. Gamla Vasa- området är utsatt för ett visst byggnationstryck. I nuläget är Gamla Vasa ett viktigt rekreationsområde och ett betydande turismobjekt.

Bedömningstext:

Odlingen av områdets landskapsmässigt centrala dalområde har troligtvis inletts redan på 1200-talet, och fortgår fortsättningsvis. Gamla Vasa är med sina kanaler ett representativt exempel på landhöjningskust. Gamla Vasa mycket mångsidig landskapssevärldhet har, förutom att den besitter kultur- och bosättningshistoriska samt arkeologiska värden, även betydelse för naturskyddet. Försämringen av det gamla byggnadsbeståndet och landskapsbilden kräver reparations- och skötselåtgärder.

Avgränsning:

Den gamla hamnen och kanalen, Lånemagasinet, Pappila, Alkula gård, Kvarnbackenområdet samt åkerdalens södra del som hör till den visuella helheten inkluderas i avgränsningen. Åkerområdet öster om Hovrättsskogen lämnas utanför avgränsningen, och införlivas i det intilliggande landskapsområdet som är värdefullt på landskapsnivå.

Det tidigare hovrättshuset och kullen där Korsholms gamla slott stod förenas av en lindallé. (AK)

I det tidigare länslasarettet i Gamla Vasa fungerar numera Korsholms sjukhus. (AK)

Ruinerna av Sankta Maria kyrka från medeltiden vittnar om Gamla Vasas administrativa ställning. (AK)

Kulturlandskapet vid Laihela å

Inventeringsområdets namn:

30 Kulturlandskapet vid Laihela å

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Kulturlandskapet vid Laihela å; landskapsnivå

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Laihela å

Kommun:

Laihela, Korsholm

Areal:

5 712 ha

Värdeklassificering:

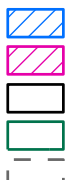
nationellt

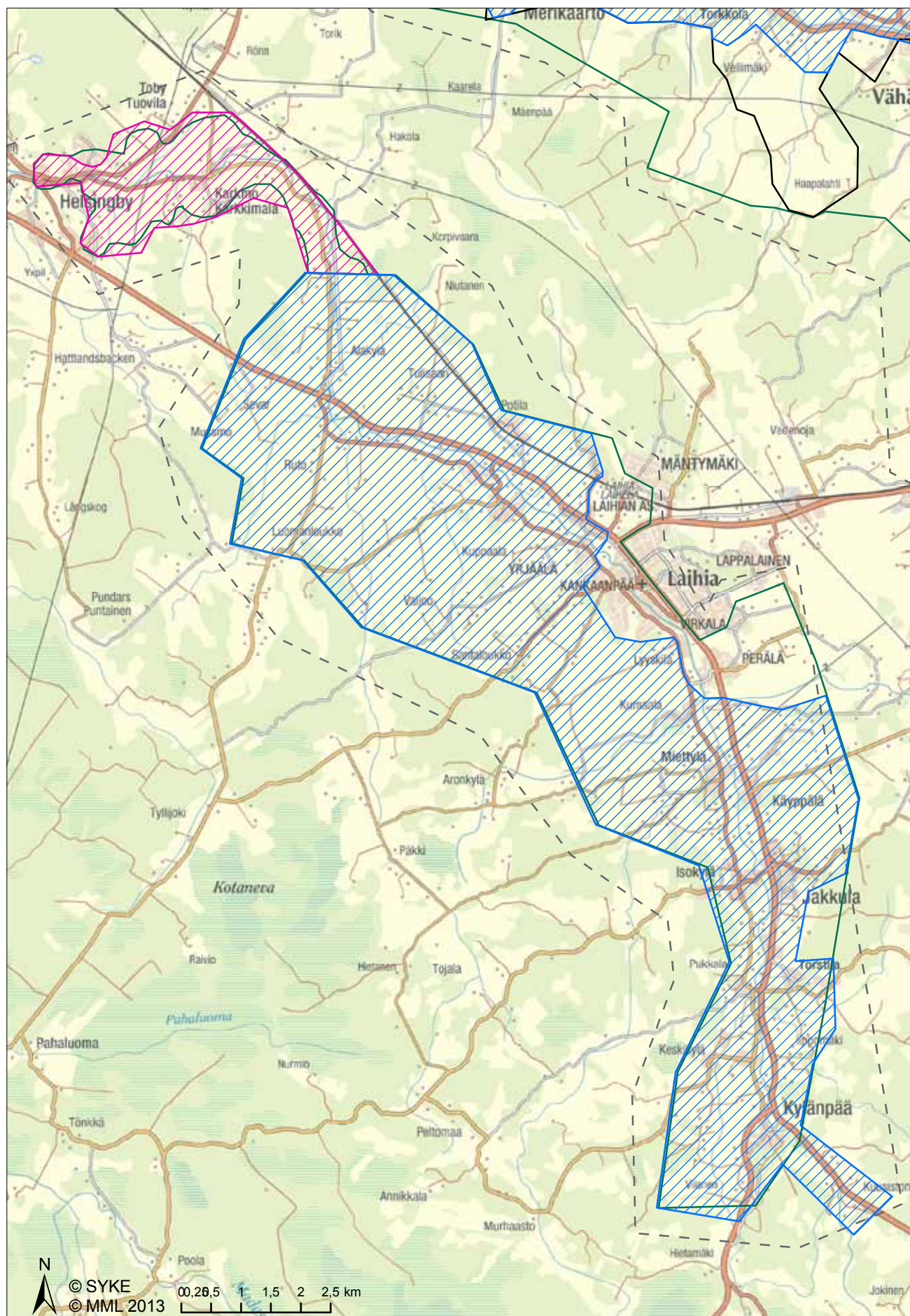
Beskrivning:

Laihela å bildar med sina åkrar en värdefull landskapsdel. Det mest dominerande elementet i landskapsstrukturen är den bördiga ådalen, som struktureras av små öliknande backgrupper. Längs ån öppnar landskapet upp sig som en platt odlingslätt, som i norr och sydväst avgränsas av skogsryggar. Åfåran har bevarats orensad, och slingrar sig fram i naturtillstånd med varierande bredd. Åfårans naturliga drag med forsar och lugnvatten har bevarats rätt så väl. Åkermarkerna på Laihela ås tillrinningsområde är koncentrerade längs åfåran, där ett vidsträckt område av den öppna och platta åkerslätten är utsatt för översvämningar. Den slingrande Laihela å och forsplatserna med sina lummiga stränder skapar omväxling i odlingslandskapet. Moränformationernas blockfält med sina stora klippblock, upp till 2-3 meter i genomskärning, utgör ett särdrag för området. I landskapet förekommer betydande enskilda landskapsträd, trädader samt flyttblock. Skogarna i området är i allmänhet sten- och blockrika. Naturvärdena utgörs till största delen av de tidigare betes- och hagmarkerna längs ån och på skogsholmarna samt av de värdefulla skogsbestånden längs åkerkanterna.

Kulturrenningen längs Laihela å går tillbaka ända till förhistorisk tid. De blockrika moränryggarna som kantar lerjordarna befolkades då befolkningen växte och jordbruket utvidgades. Den huvudsakliga bosättningen av Laihela inleddes på 1500-talet, och de första odlingsområdena uppstod på svä-

mängarna invid ån. De egentliga stora odlingsområdena röktes på 1800-talet under den s.k. svedjebrännings tid. Det bosättningshistoriska förloppet kan fortfarande skönjas i kulturlandskapet. Bybebyggelsen på Laihela kulturlandskapsområde är med sina ståtliga grupper av österbottniska hus ett synnerligen representativt exempel på den välbärgade allmogens byggnation i det finskspråkiga Österbotten, som följde samma linje i århundraden. I byggnadsbeståndet finns ett flertal gårdsmiljöer som har bevarats i sin traditionella form. De gamla byplatserna kan fortfarande skönjas i landskapet. I Laihela framträder typiska och starka kulturdrag i anslutning till byggnadstraditionen. Utmärkande för de österbottniska en och en halv- och tvåvåningshusen är frontespisen som framhäver takskäggslinjen på huvudfasaden. Områdena väster om Laihela å har ganska långt bevarats i sin traditionella form beträffande landskapet och byggnadsbeståndet, medan riksväg 3 delar landskapet kraftigt på åns östra sida. Enskilda, effektfulla "klungbyar" framträder ändå i landskapet, liksom också betydande enskilda österbottniska hus. Längs Laihela å finns rikligt med landskapsmässigt betydelsefulla byggnader och konstruktioner. Områdets mest värdefulla byggnadsbestånd,

-
- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
 - Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
 - Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
 - Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
 - Inventeringsområde

de österbottniska husen längs Laihela å, ingår i RKY 2009 –avgränsningen. Den nyaste bebyggelsen är i koncentrerad öster om riksväg 3 och norr om riksväg 16 i Kirkonkylä, samt på Jakkula-Isokylä byggnadsplaneområde. Fornlämningarna ligger inne i den nuvarande bosättningen på de backiga åkerholmarna.

I Laihela öppnar sig landskapet i den sedimenttäckta och bördiga ådalen till en platt odlingslätt. Det enhetliga öppna åkerområdet sträcker sig från Ruto till Koskelanloukko. På sina ställen på åkerfältet och i närheten av gårdsmiljöerna finns enskilda landskaps-träd som dominerar närlandskapet. De långa trädal-léerna, vanligtvis björkalléer, som under årtionden har vuxit upp längs gårdsvägarna är också värdefulla för landskapet. Kulturlandskapet vid Laihela å är i Kyläinpää-Ruto-området synnerligen enhetligt och den gamla landsvägen följer åns västra strand, medan den nyare delar landskapet på den östra stranden. Rikligt med gammal österbottnisk byggnadskultur har bevarats i området. På ett flertal platser längs byvägarna, i åkerodlingarna och i bosättningen öppnar sig vida och långa vyer över ån och ålandskapet. Skogsholmarna ger en viss småskalighet i det annars öppna odlingslandskapet. Strandlandskapet vid Laihela å ger ett välskött intryck och landskapsbilden är städad.

Bedömningstext:

Kulturlandskapet vid Laihela å är en vidsträckt och synnerligen representativ slättmark som tagits i odlingsbruk. På området har man bevarat rikligt med gammal österbottnisk byggnadskultur, som framträder på ett ståtligt sätt på representativa platser i landskapet.

Avgränsning:

Avgränsningen bevaras i huvudsak oförändrad. I den södra delen ändras avgränsningen enligt RKY 2009 -avgränsningarna. Kyläinpääs södra sida invid riksväg 3 inkluderas i avgränsningen. Tätortsområdet som utvidgas i nordöstra Perälä lämnas utanför avgränsningen.

Den slingrande Laihela å ger med sina strandzoner variation i det öppna odlingslandskapet. (AK)

Bybebyggelsen i Laihela ådal representerar med sina ståtliga österbottniska hus den välbärgade allmogens byggnation. (RA)

Bosättningen längs Laihela å förenas av vägarna som löper på båda sidorna och av de gamla stenbroarna. (RA)

Kulturlandskapet vid Närpes å

Inventeringsområdets namn:

31 Kulturlandskapet vid Närpes å

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Kulturlandskapet vid Närpes å; landskapsnivå

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Närpes å

Kommun:

Närpes

Areal:

13 000 ha

Värdeklassificering:

nationellt/MAPIO av avvikande mening gällande värdeklassificeringen: medför inget betydande tillskott till områdesurvalet

Beskrivning:

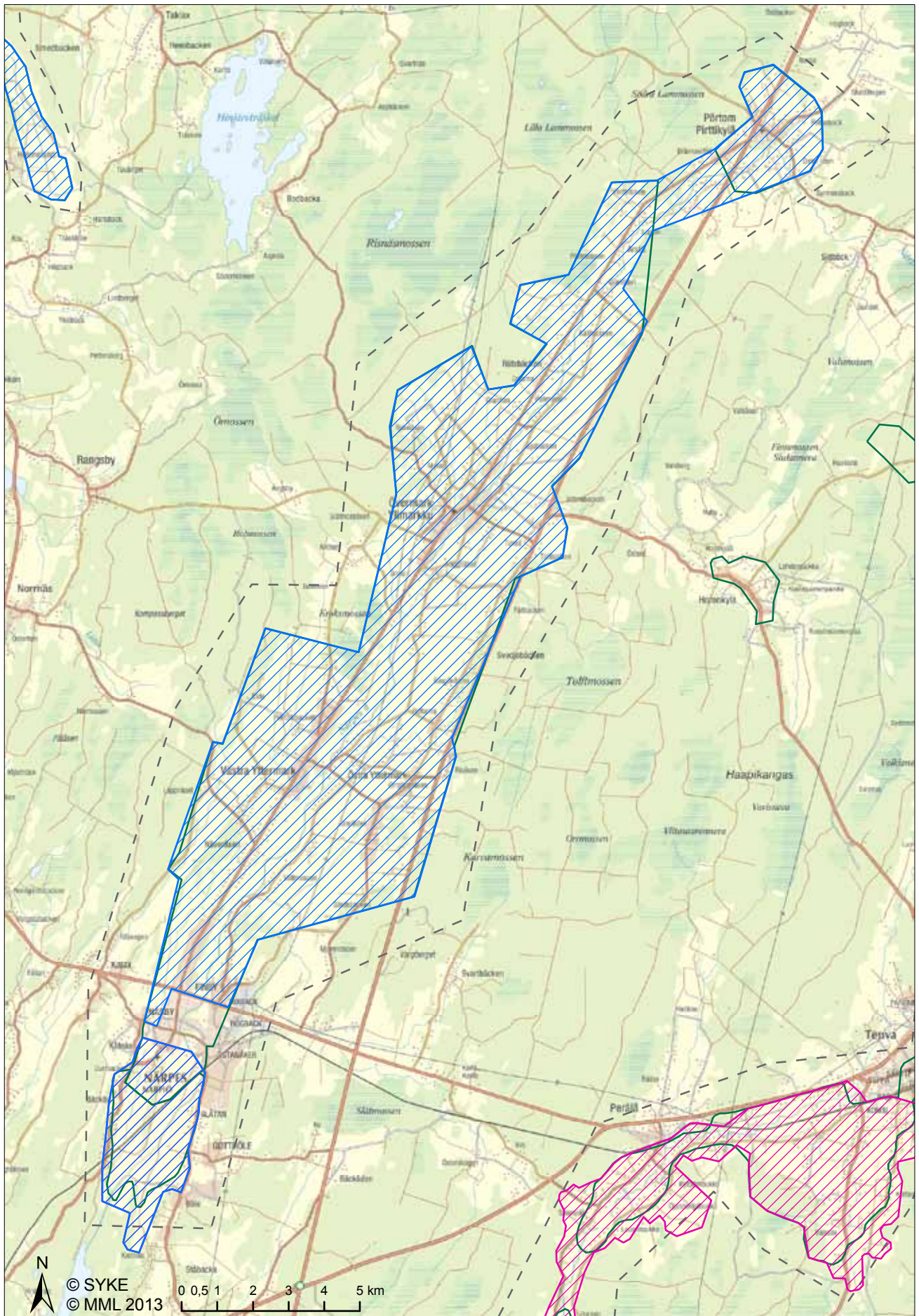
Landskapsstrukturen i Närpes ådal är tydlig; ådalen avgränsas på ett markant sätt av ryggarna som höjer sig längs kanterna. De vidsträckta åkrarna breder ut sig längs Närpes å, som strömmar i nord-sydlig riktning. Landskapet är till strukturen en typisk storskalig ådal i Södra Österbottens kustregion. Närpes ådal består av en vidsträckt lerplatå, som efter istiden var vattentäckt, där det förekommer sura sulfatjordar eller alunlera. Jordmånen är sorterad, och består huvudsakligen av morän och bördig lerjord. Berggrunden består av glimmergnejs och glimmerskiffer. Närpes å är ett naturelement som förenar Närpes, Övermark och Pörtom kyrkbyar med varandra. Närpes å är bred, och utgör med sina forsplatser och broar en vacker vattenled. Närpes ås källgrenar är Kivi- och Levalampi, Kyläjoki, Närvijoki och Lillån, och biflöden är Lillån i Övermark och Molnåbäcken. Närpes å mynnar ut i havet i Västerfjärden utanför Kaskö. Mellan ån och åkrarna växer en smal lövträds- och buskzon. Vid åstranden förekommer ett typiskt lövträdsbestånd: björk, al, hägg och rönn. Längs vägarna växer i allmänhet en rad av björkar. Närpes ådal är betydelsefull som rastplats för flyttfåglar, och på de frodiga lundartade åstränderna trivs bl.a. näktergal. Områdets mest värdefulla naturobjekt är forsarna i ån, samt kvarnplatserna och strandvegetationen i anslutning till dessa. De öppna kulturlandskapen längs Närpes å samt landskapen längs landsvägen på åns östra sida utgör värdefulla landskapsobjekt.

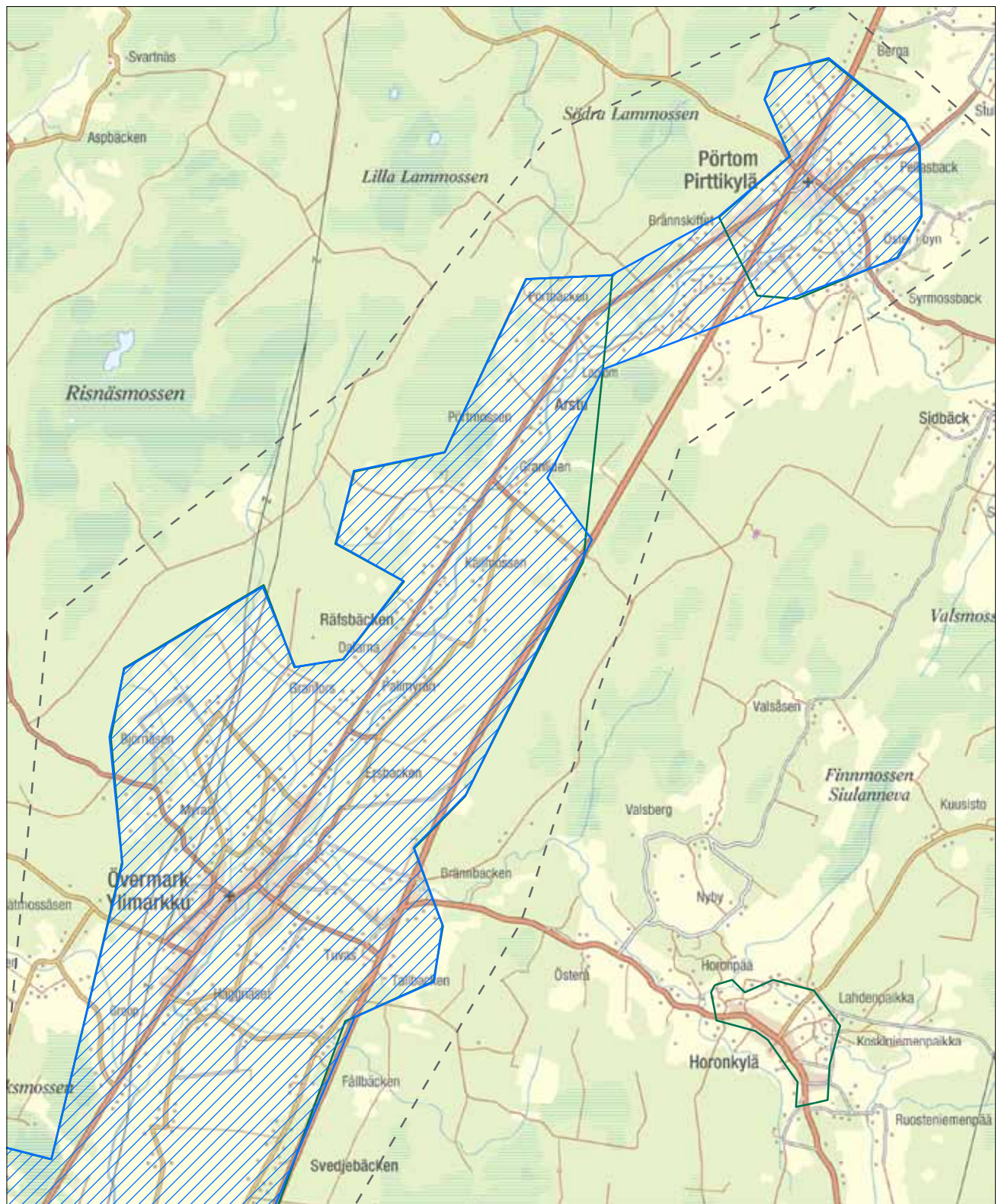

Pörtom kyrka är en värdefull bebyggd kulturmiljö på landskapsområdet vid Närpes å. (RA)

I randzonerna invid Närpes ådal har man hittat rikligt med högar från brons- och järnåldern. Den bördiga Närpes ådal är ett gediget jordbruksområde, där ängs- och betesmarkerna har fått vika undan i takt med odlingsteknikens utveckling. Odlingsarealen ökade hastigt till följd av landshöjningen, dikningen och torrläggningen, och landskapsmässigt betydelsefulla åkerområden bildades. Växthusodlingen är numera en betydande näringsgren. En viktig del av kulturlandskapet vid Närpes å är, förutom odlingslandskapen och den gamla bosättningen längs ån, den trafikhistoriskt intressanta gamla landsvägen, den s.k. Adolf Fredriks postväg på sträckan Närpes-Övermark-Pörtom. Vägen byggdes på 1760- och 1770-talen och är snörrät, vilket på den tiden var sällsynt. Vägen korsar Närpes å i Finby by, där det finns en ståtlig stenbro med tre spann, Närpes Nybro från år 1842. Adolf Fredriks postväg är en tidig historisk vägsträckning som byggdes genom kronans försorg. Den snörräta vägen, som går genom ett låglänt odlingslandskap, är ca 30 km lång och bjuder på storslagna vyer. Till väglanskapet hör trädalléer samt bosättning, som har uppkommit i slutet av 1700-talet till följd av vägbyggandet och torrläggningen av myrar. Vägen till Vasa är till största delen kantad av björkar, och i korsningar-

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

- 91

na till gårdsvägarna har man rest omsorgsfullt uthuggna grindstolpar av sten, som ger uttryck för områdets näringshistoria inom stenbrytningen. Byggnadsbeståndet längs vägen är typiskt för det svenskspråkiga Österbotten.

Bosättningen i området har av tradition legat som ett tätt band i randområdena vid dalens ryggar eller längs vägen som löper genom landskapsområdet. Den nuvarande placeringen av byggnadsbeståndet i området kan ses som landskapsmässigt exemplarisk. Bosättning ligger till största delen längs vägen som löper i riktning med ådalen. I den östra delen är bosättningen placerad på kullarna och sluttningarna vid kanterna av ådalen. Det landskapsmässigt mest betydelsefulla byggnadsbeståndet ligger längs postvägen på RKY 2009 -området. Gårdsgrupperna på backkullarna och sluttningarna i området är landskapsmässigt värdefulla. Kulturdragen i Närpes ådal är representativa och typiska för Södra Österbottens kustregion.

Den snörräta postvägen utgör ett starkt landskapselement invid Närpes å. Den bandformade bosättningen har bevarats tät längs postvägen som förenar de tre kyrkbyarna. Byggnadsbeståndet är brokigt, men placerat på de traditionella byggnadsplatserna. Öster om Närpes å är bosättningen fortfarande klart koncentrerad längs vägarna invid ryggarnas kanter i Granliden och Grännäsbacken, som är ett speciellt objekt till såväl byggnadssätt som naturdrag. Tack vare landskapets jämna topografi öppnar sig vyerna långt mellan byggnaderna från byvägen, och även från vägarna på åns östra sida. De vidsträckta åkerområdena som är koncentrerade längs Närpes å är obebyggt odlingslandskap, med undantag av några växthus. Det täta trädbeståndet i strandzonen skymmer vyerna, och de bästa vyerna över ån öppnar sig i närheten av broarna och bycentrumen. I närheten av forarna finns gamla kvarn- och sågplatser, som gör ålandskapet mångsidigare. De typiska björkraderna finns nästan överallt längs vägarna. Landskapet präglas av de stora växthusen som vintertid är upplysta och lyser långa vägar i den öppna

ådalen, och då ger en egen särprägel åt området som vinterlandskap. Öster om Närpes ådal löper riksväg 8. På båda sidorna av landskapsområdet löper stora kraftlinjer tvärs över dalen. Linjerna är anpassade till det öppna och storskaliga landskapet i dalen, och splittrar inte den enhetliga landskapsbilden.

Bedömningstext:

Närpes ådal representerar ådalarnas värdefulla kulturlandskap i Södra Österbottens kustregion, vars karaktär i takt med näringsgrenarnas utveckling har förändrats från ett traditionellt odlingslandskap till ett landskapsmässigt betydelsefullt produktionslandskap. På området förenas kulturlandskapets traditionella särdrag och den bebyggda kulturmiljöns värden på ett naturligt sätt med de nutida produktionsmiljöerna på landsbygden. Området avspeglar i sin landskapsstruktur och sina kulturdrag det storskaliga österbottenska kulturlandskapet som är typiskt för regionen.

Avgränsning:

Landskapsområdeavgränsningen bevaras i huvudsak oförändrad. Avgränsningen följer den bebyggda åshelheten som utgör kulturmiljön längs postvägen och ådalen som omger denna. Centraltätorten lämnas utanför, och området delas därför upp i två delar. Pörtom införlivas i samma landskapsområde enligt RKY 2009 -bedömningen som en del av den gamla postvägssträckningen.

Kyrkomiljön i Närpes är med sina rader av kyrkstallar en sällsynt sevärdhet i Finland. (RA)

Tät bosättning längs postvägen som löper genom området. (RA)

Akrarna breder ut sig som vidsträckta lerslätter längs Närpes å. (RA)

Kulturlandskapet vid Purmo ådal

Inventeringsområdets namn:

49 Purmo ådal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Purmo kyrknejd; landskapsnivå

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Purmo ådal

Kommun:

Pedersöre kommun

Areal:

1 248 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Landskapsstrukturen i Purmo ådal är typisk för den norra delen av Södra Österbottens kustregion. Den upp till sju kilometer breda ådalen splittras av formationer av morän och grovt material. Det egentliga landskapsområdet avgränsas till ett ca 1-2 kilometer brett område längs Purmo å. På detta område är landskapsstrukturen tydlig: från den smala och rätt så jämna odlade ådalen höjer sig relativt branta och skogsbevuxna moränkullar. Området hör till Purmo ås huvudvattenområde. Purmo å är kraftigt modifierad och vattenkvaliteten är dålig. Åkrarna sträcker sig på nästan hela området ända ned till stranden. Den allmänaste skogstypen är karg moskog, och på några ställen förekommer också frisk moskog. Skogarna i området är förhållandevis gamla, och bland annat på Storbacken och Stenbrännan-områdena finns över hundraåriga skogar. Naturtyperna och -områdena med särskilt skyddsvärde är i övrigt rätt så få.

Området har längs varit i odling och odlingslandskapet är välskött. Hela landskapsområdet präglas av ett traditionellt byggnadsbestånd i gott skick. Kyrkan har bevarat sin för byggnadstidpunkten typiska centrala position i den småskaliga kyrkbyn. Mitt emot kyrkan ligger Sisbacka med en grupp av österbottniska hus. Andra synnerligen representativa områden är Bonds med sina grupper av bondgårdar, hembygds-museiområdet samt gårdsmiljöerna på t.ex. Västersidan och Klåvus. Gravhögarna från brons- och järnåldern vittnar om en lång historia. De kurviga och till

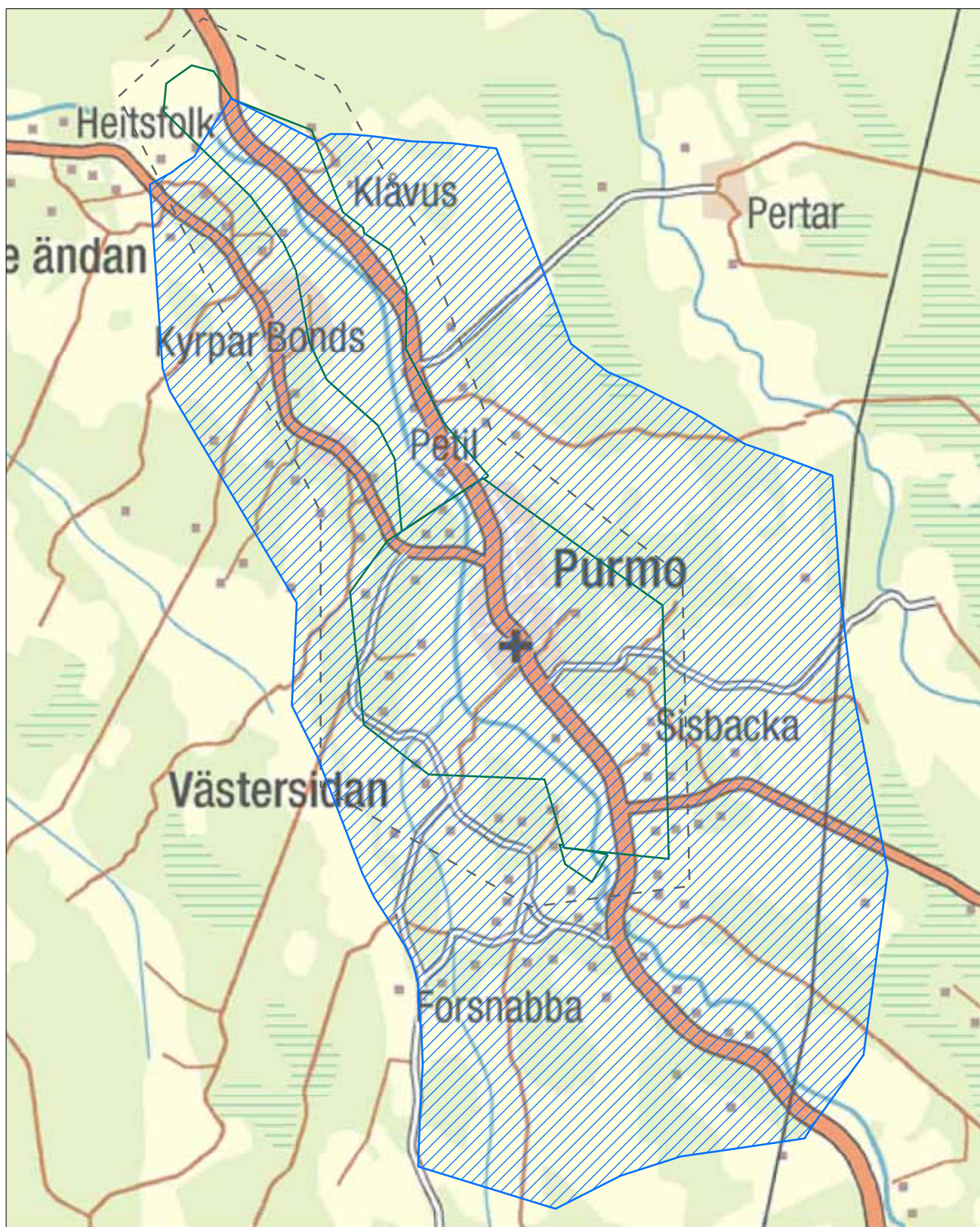
största delen gamla vägsträckningarna smälter in i landskapet mellan skogskullarna som höjer sig över åkerslätten och den mjukt slingrande Purmo å. Kyrkan som höjer sig på Storbacken samt byggnaderna kring denna (RKY 2009) utgör ett landmärke i landskapet. Hotet mot det välbevarade landskapet ligger i en splittring av den nu traditionella och tydliga bopättningsstrukturen till följd av byggnation på öppna områden som åkrar och åstränder. Landskapet hotas även av byggnadsstilar som inte passar in i det traditionella landskapet, samt av bristande underhåll av det gamla byggnadsbeståndet.

Bedömningstext:

En till landskapsbilden synnerligen representativ liten ådal i den norra delen av Södra Österbottens kustregion, där kyrkan med omgivning har bevarat sin traditionella position i landskapet.

Avgränsning:

RKY 1993 -området utvidgas till att omfatta Purmo ådal med sin tydliga landskapsstruktur samt vackra och välsköta landskapsbild, med rikligt med värdefullt byggnadsbestånd.

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

Landskapet i Purmo karakteriseras av ett rikligt och välbevarat traditionellt byggnadsbestånd samt av de gamla vägsträckningarna som följer terrängen.

Den gamla kvarnbyggnaden vid forsavsnittet Brännaforsen i Purmo å.

Mitt emot kyrkan ligger Sisbacka, en grupp av österbottniska hus.

I Purmo ligger den traditionella bosättningen på moränkullarnas södra sida och åkrarna bevaras obebyggda.

Kulturlandskapet vid Kimo ådal

Inventeringsområdets namn:

50 Kimo ådal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

-

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Kimo ådal

Kommun:

Vörå

Areal:

1 022 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Kimo ådal, som med sina många forsar löper i sydost-nordvästlig riktning inklämd mellan skogsbevuxna moränmarker, förändras då den i höjd med bycentrum har svängt av mot norr till en ca en kilometer bred ådal med tydliga drag, där ån långsamt flyter fram. På skogsryggarna i söder, och i synnerhet på Mejberget, finns rikligt med bergsblottningar. Ådalsavsnittet i syd-nordlig riktning avgränsas i öster av en ståtlig skogsbevuxen bergsmark på Berg-Högberget-området och i väster av Backas, Knuters och Nybro skogsbevuxna moränkullar. Några bergs- eller moränkullar reser sig från den jämna åkerslätten i ådalen som en minnesbild av forna holmar i havet. Området hör till Kimo ås huvudvattenområde. Längs Kimo å, som rinner i sydost-nordvästlig riktning från Röukasträsket, finns flera forsar efter varandra på en ca fem kilometer lång sträcka. Kimo å utvidgar sig på bruksområdet till tre små dammar.

Kimo bruk är Finlands nordligaste bruk och hör till de äldsta industrianläggningarna i Finland. Vid stränderna till forsarna i Kimo å har det sedan 1700-talets början funnits produktionsbyggnader som har hört till Kimo bruk: kvarnar, sågar och olika typer av konstruktioner. Kimo lämpade sig utmärkt för järnframställning eftersom man hade skogar som gav träkol, forsar som gav vattenkraft samt en hamn i närheten. Eftersom brukets ägare alltid bodde någon annanstans har Kimo bruk ingen ståtlig huvudbyggnad. Utöver bruksområdena finns det rikligt med traditionellt och välbevarat byggnadsbestånd också i bycentrum

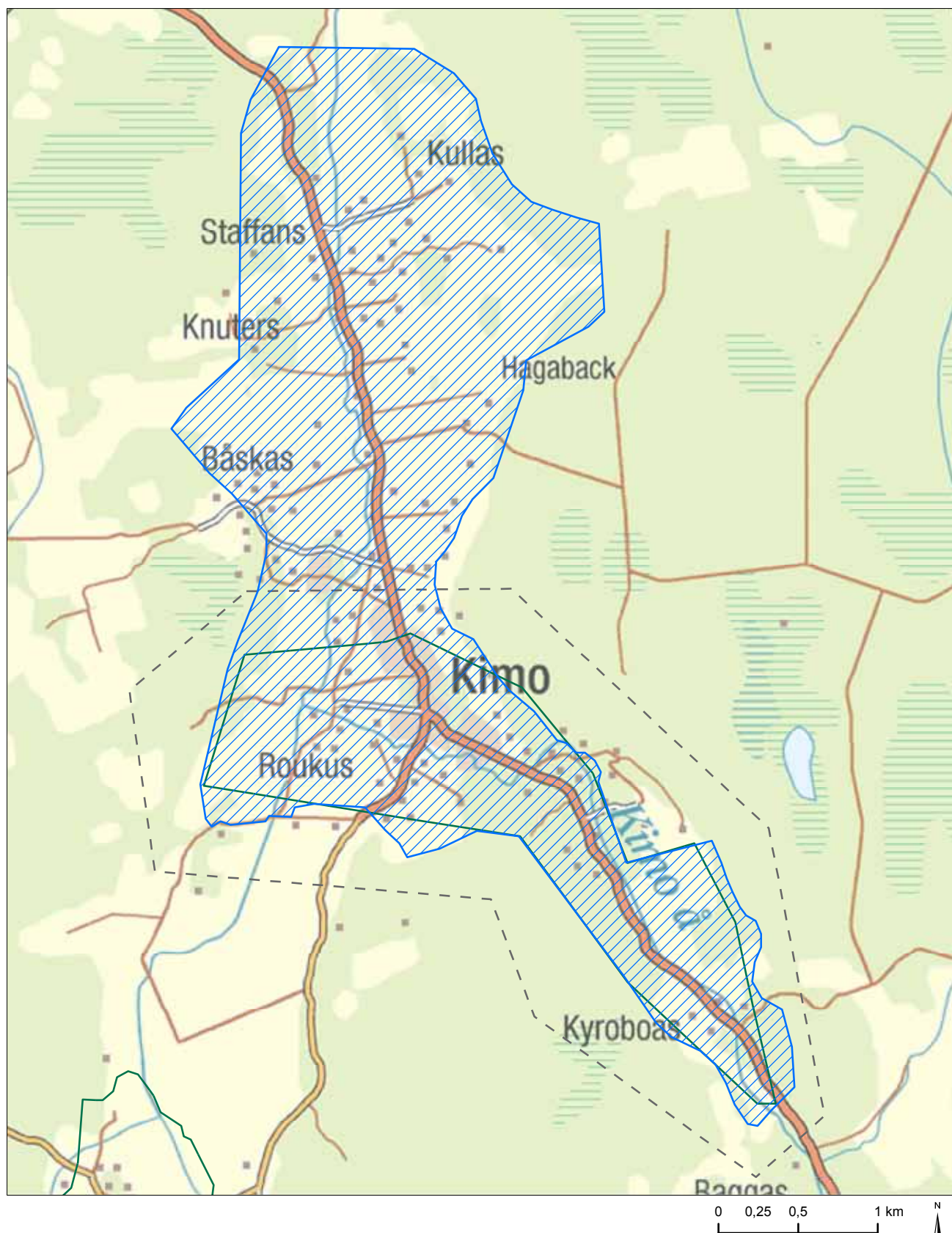
och i ådalen. Förutom den bandliknande bosättningen längs vägarna ligger bosättningen på kullarna i åkerdalen och längs ryggområdenas kanter. Landskapsområdets bosättningsstruktur är utomordentligt välbevarad, och endast några pälsfarmer har byggts i den låglänta åkerdalen. Gravhögar från järnåldern vittnar om områdets långa historia. De ståtligaste landskapen finns i anslutning till bruksområdet, men landskapet är representativt också i bycentrum och resten av ådalen. Från vägen längs med ån öppnar sig ett tilltalande landsbygdslandskap som avgränsas av ryggarna. Störningsfaktorer i landskapet är några pälsfarmer som ligger mitt i åkerdalen samt kalavverkingarna på skogsryggarna.

Bedömningstext:

Finlands nordligaste järnbruksamjö från 1700-talet, Kimo bycentrum och odlingslandskapet i Kimo ådal med sina allmogebyggnader bildar en representativ landskapshelhet.

Avgränsning:

RKY 1993 -avgränsningen utökas med den landskapsmässigt representativa Kimo ådal fram till Kullas.

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

© SYKE
© MML 2013

Ruinerna av en hammarsmedja från 1700-talet.

Det övre brukets byggnader fungerar numera som museum.

Bruksområdets byggnadsbestånd är mångsidigt med många olika tidsskikt.

Det harmoniska kulturlandskapet i ådalen norr om Kimo centrum påminner om Vörå ådal.

Kulturlandskapet vid Harrström ådal

Inventeringsområdets namn:

51 Harrström ådal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

-

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Harrström ådal

Kommun:

Korsnäs, Närpes

Areal:

650 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Harrström ås vattenområde representerar ett ungt landskap som sent har stigit ur havet, med typiska flacka drag. Jordmånens särdrag är de sura sulfatjordarna, alunleran. Jordmånen består i huvudsak av lera samt av sand- och grusmorän. Området är gammal havsbotten, som till följd av landhöjningen och uttorkningen under tidernas lopp har förvandlats från havskust till fastland. Enligt den nuvarande uppfattningen fortgår landhöjningen i området med ca 0,8 cm per år, vilket gör att strandlinjen i området ständigt förändras. Strandängarna som frigjorts från havet i Harrström breder ut sig till ett låglänt ängsområde på båda sidorna av åmynningen. Tack vare en kontinuerlig betesgång har de bevarat sin öppna karaktär. Området är under flyttningstiderna ett omtyckt rastområde för vadare, änder, gäss och svanar, och har också betydelse som häckningsområde för änder, måsar och vissa vadare, såsom kärrsnäppa. Harrström å har rensats ett flertal gånger. Landskapet är till sin struktur en typisk, men rätt så småskalig ådal i Södra Österbottens kustregion.

Harrström fiskarby har bevarat dragen av traditionell kustby. Den första fasta bosättningen i Korsnäs uppstod i början av 1300-talet, då fiskare och jägare slog sig ned i trakten. Dessa näringsgrenar kompletterades senare med åkerodling och boskapsskötsel. Byn omnämns för första gången i historiska källor år 1494. Till sevärdheterna hör bland annat vägmuseiob-

Kvarnbackens museivaderkvarnar från 1800-talet är en prydnad för bylandskapet. (RA)

jektet Harrström stenbalksbro, som härstammar från år 1898. I byn finns kvarnbacksmuseet, med två vaderkvarnar från 1800-talet. Bosättningen i ådalen är främst koncentrerad till Harrström by samt till Helene-lund by, som ligger sydväst om ådalen. Byn består numera av ca 140 hushåll, som bildar ett tätt bycentrum. Servicen i byn innefattar bl.a. bybutik, post, bank, servicestation, ridstall, skogsserviceföretag, transportföretag, daghem, skola och simstrand. Överallt i åkerdalen i landskapsområdet finns rikligt med små lador, som bildar ett laduhav. Bostadsbyggnaderna ligger längs ryggen i kanten av åkerdalen. Vägnetet i området följer åkerslätterns västra kant; huvudvägarna löper i nord-sydlig riktning, med vägar som förenar sig kamformat ut på åkerområdet.

Bylandskapetets mest värdefulla byggnadsbestånd ingår i RKY 2009 -områdesavgränsningen på byns kärnområde. Byggnadsbeståndet består av värdefulla trähus i två våningar, och vid sidan av dessa finns på sina ställen störande tegelhus av olika typer samt ödehus. Byns huvudväg är den gamla strandvägen invid vilken byns service är placerad, och på de högsta platserna ligger den äldsta bosättningen. Bylandskapet är småskaligt, och de öppna ängsområdena (gamla betesmarker) mellan gårdarna skapar

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

luftighet i bystrukturen. Gårdsmiljöerna är i allmänhet anspråkslösa.

På sina ställen i byn finns impediment som håller på att växa igen. Näringarna kommer tydligt fram i landskapet; pälsfarmerna och växthusen ligger på centrala platser i bystrukturen. På hamnområdet blomstrar fiskerikulturen. Landskapets kärnområden är fiskehamnen, Kvarnbacken samt bystråket med sin mångsidiga topografi. Landskapsbilden är omväxlande; synliga skador är de igenväxande ängarna, ödehusen och –gårdarna samt de urbruktagna växthusen. Vyerna öppnar sig från vägarna som löper genom byn samt från kanterna av bosättningskullarna. De öppna åkervyerna över ådalen öppnar sig bäst från ryggar- nas kanter samt från vägarna som löper genom dalen. Ådalens småskalighet framträder i landskapet i de smala åkertegarna i riktning mot ån, där rikligt med små lador finns bevarade.

Bedömningstext:

Harrström ådal representerar ett ungt landskap som sent har stigit ur havet, där kustbyarnas kulturella särdrag förenas med åkerslätten längs ådalen med sitt laduhav. I Harrströms bylandskap har många av kustbyarnas utmärkande kulturdrag bevarats; fiskehamnen med sina gamla fiskeskjul och båthus, kvarnbacken med sina väderkvarnar och ekonomibyggnader.

Avgränsning:

Den utvidgade strandängen och vårdbiotopområdet i Harrström inkluderas i sin helhet i avgränsningen. I den norra delen inkluderas en större del av byområdet längs det gamla bystråket. Harrström ådal samt Harrström fiskehamn och by sammanslås till ett landskapsområde, eftersom det geografiska sambandet i ådalen är tydligt.

Den idylliska hamnen i Harrströms fiskarby med sina gamla fiskebodar och båthus. (RA)

Harrström stenbalksbro från år 1898 är ett sällsynt vägmuseiobjekt. (RA)

De för kustregionen typiska näringsgrenarna kommer tydligt fram i landskapet. (RA)

Småskaligheten i Harrström ådal framhävs av de talrika små ladorna. (RA)

Kulturlandskapen i Kvarkens skärgård

Inventeringsområdets namn:

53 Fiskelägena i Kvarkens skärgård

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

-

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapen i Kvarkens skärgård (Storskäret, Märaskäret, Jöusan, Svartö-rarna, Stubben, Norrskär, Malaxkallan, Strömmingsbådarna, Fäliskäret, Lillsanden, Rönnskäret, Valsörarna, Storsanden)

Kommun:

Malax, Korsholm, Nykarleby, Vörå

Areal:

3 600 ha

Värdeklassificering:

nationell landskapssevärdhet

Beskrivning:

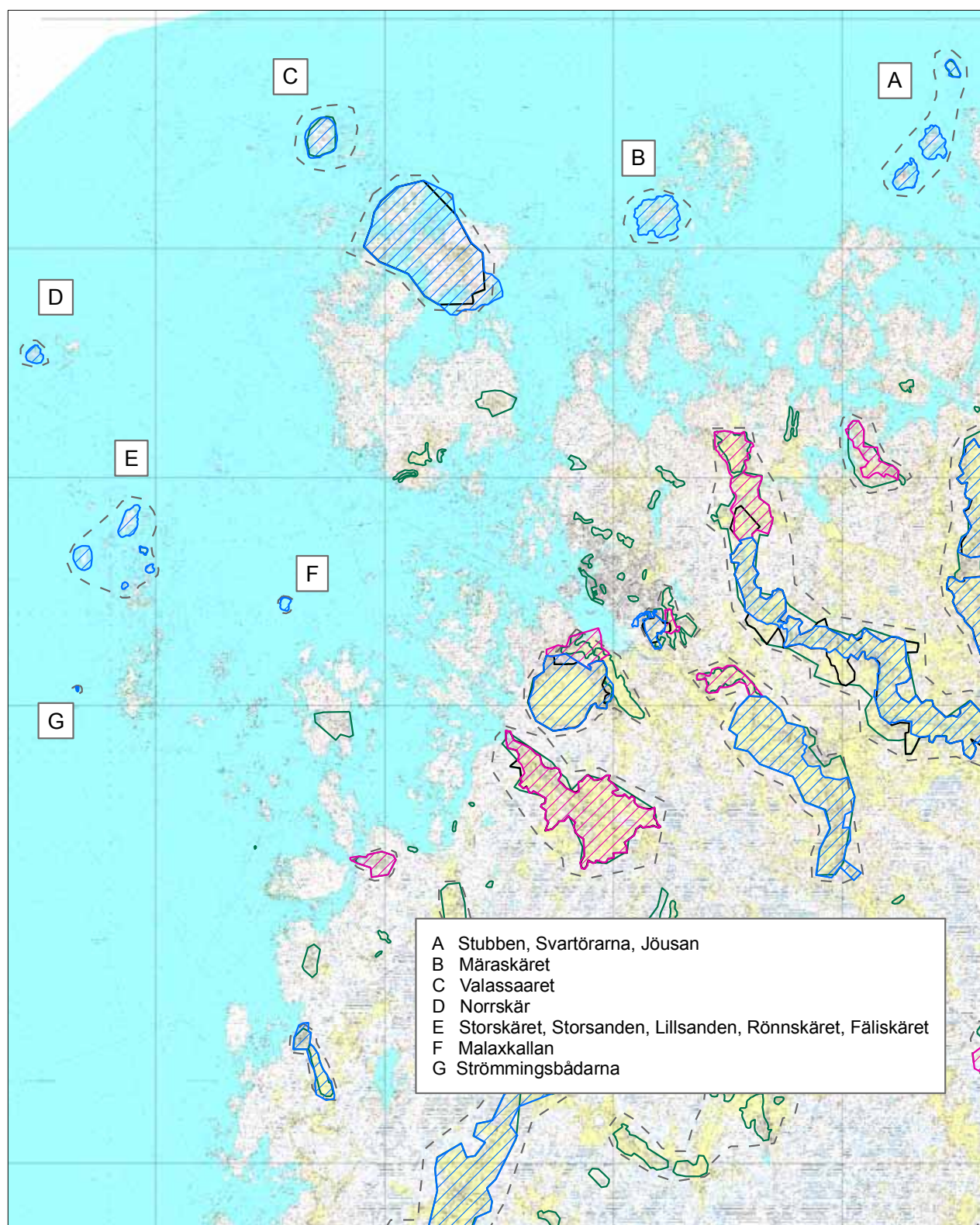
Kvarken är ett grunt havsområde, där moränskärgården och den snabba landhöjningen skapar en unik miljö. Bergrunden är täckt av olika slags moränformationer; randmoränryggar, kullmoräner, De Geer- och ribbed-moränryggar. Öarnas jordmån består i allmänhet av sand- eller grusmorän, och dessutom ställvis också bergsmark samt grus-, mjäl- och sandområden. På öarna finns små försumpade vattenområden, glosjöar och flador. Strandlinjen är utpräglad splittrad, och blockfälten och de små öarna bildar ett söndertrasat strandområde med otaliga havsvikar. Den snabba landhöjningen förändrar hela tiden öarnas geologiska formationer, landskap och natur. Nya öar uppkommer,

medan andra växer ihop med fastlandet. Den första ön steg ur havet för ca 5 000 år sedan, och landet stiger nu med 8 mm/år. Till naturens särdrag hör bl.a. flador, fornstränder (djävulsåkrar) och glosjöar samt grynnor, strandvallar, naturliga sandstränder, myrar, rundhällar och flyttblock. En del av Kvarkens skärgård hör till Unescos världsarvsobjekt och är Natura2000-område. Området berörs dessutom av ett flertal andra skyddsprogram och –värden.

Växterna tar de nya landområden i besittning och bildar olika vegetationszoner från vattenlinjen och uppåt. Utvecklingen börjar från vatten- och strandvegetation, och går via en zon med högre växter till en

På stränderna vid de steniga glosjöarna i Kvarkens skärgård trivs ett rikligt och artrikt fågelbestånd. Valsörarna.
bild: Kaj Höglund/Österbottens museum

0 2,5 5 10 km

© SYKE
 © MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

al- och granskogszon. Öarnas typiska växtplatser består av frisk mo, och strandzonerna är ofta karg mo.

Blockstränderna karakteriseras av en låg och anspråkslös växtlighet. På Storskäret är växtligheten frodig; landskapet karakteriseras av öppna hedmarker täckta av kråkbär och enbuskar, där det växer glest med björk och rönn. I Kvarken jämnar havet ut temperaturskillnaderna, och medeltemperaturen är klart högre än i inlandet. Kvarkenområdet är också blåsigare, regnfattigare och soligare än inlandet.

Havsbaserade fångstnäringar har idkats på området sedan slutet av stenåldern. Kvarkens skärgård är full av lämningar av mänsklig verksamhet från olika tider, fornlämningar, eftersom man på grund av landhöjningen ofta har tvingats lämna boplatserna utan att återvända. Lämningarna är i allmänhet konstruktioner som byggts av natursten. De enkla övernattningsplatserna som röjts på stenfälten, stenugnarna (ryssugnar), stenraderna som lagts i kors för att visa väderstrecken (kompassrosor) och labyrintherna av stenar (jungfrudanser) är lämningar från fiskarnas och säljägarnas läger. Av sten har man också byggt högar och vallar av olika storlekar, båthamnar, sjömärken och ställningar för torkning av nät.

I skärgården finns rikligt med konstruktioner som hör samman med havsfångsten och sjöfarten, såsom fyrar, båkar, lotsstationer och fiskarstugor. Till de mest

kända fyröarna hör Strömmingsbådarna, Valsörarna och Norrskär, som var den sista bemannade fyren i Finland fram till år 1987. Norrskär är dessutom känt för sina gamla fiskarstugor och sin lotsstation. Valsörarna är ett gammalt betat kulturlandskap, brokigt av moränryggar, vars kännetecken är den av Gustave Eiffel planerade röda järnfyren. Typiska för de historiska fyrarna är fyrvaktarnas byggnadsgrupper vid roten av fyren. Gamla båkar hittar man på Fäliskäret och Stubben. Lotsvaktarstugorna som blev allmänna i mitten av 1800-talet placerades på höga klippor och längst ute på uddar, och runt omkring dem uppstod lotsbyar. Byggnadsbeståndet på de övergivna lotsstationsöarna varierar från ett stort antal byggnader till en ensam lotsstuga. Lillsanden, Fäliskäret, Norrskär och Stubben är tidigare lotsstationer. Ledfyarna blev i allmänna som landmärken vid skärgårdsfarterna i skiftet mellan 1800- och 1900-talen. Lillsand är en typisk byggnads- och kulturhistoriskt värdefull byggnadshelhet som uppförts för fyrvaktarna. Öarna har länge haft bosättning i form av fiskarkojor. Det nuvarande byggnadsbeståndet består mestadels av fiskarstugor, som till största delen är i fritidsbruk. Fiskarstugor finns bl.a. på Valsörarna och Måraskäret. Svartörarna och Valsörarna är gamla betesöar.

Flera av områdets fiskehamnar karakteriseras av båthusen, som är relativt små, rödmyllade byggnader

Landhöjningen förändrar öarnas strandlinje, och det bildas blockrika havsvikar och bukter. Norrskär.
bild: Annika Harjula/Österbottens museum

med sadeltak. Efter säljakten samt lots- och fyrverksamheten har fisket och naturturismen blivit viktiga näringsgrenar.

Bedömningstext:

Skärgården och havsområdet vid Kvarkens landhöjningskust är tack vare sina geologiska och landskapsmässiga värden ett unikt område. Området är vida känt som världsarvsobjekt, och är både en attraktiv fritidsmiljö och ett mål för upplevelseturism. Som landskapsområde representerar Kvarkens skärgårdsobjekt en utvecklingshistoria för ett kulturlandskap med fångstnätningar som är typiskt för sin region.

Avgränsning:

Avgränsningen av öarna har gjorts på basen av flygfoto­grafier och terrängkartor. I landskapsområdet inkluderas de öar som är de mest representativa för fiskelägena i Kvarkens skärgård.

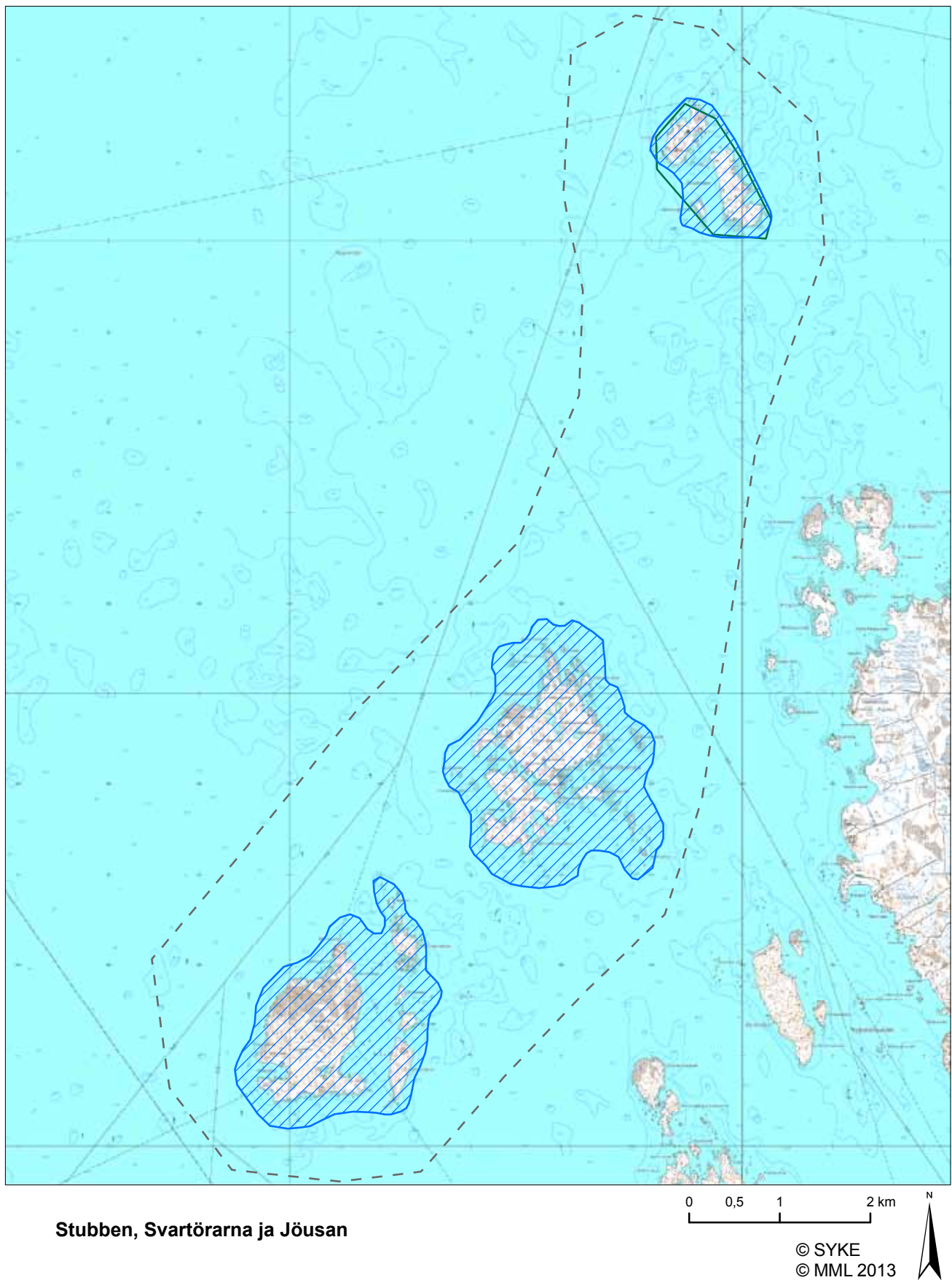
Valsörarnas landmärke är den röda järnfyrn som är planerad av Gustave Eiffel.
bild: Kaj Höglund/Österbottens museum

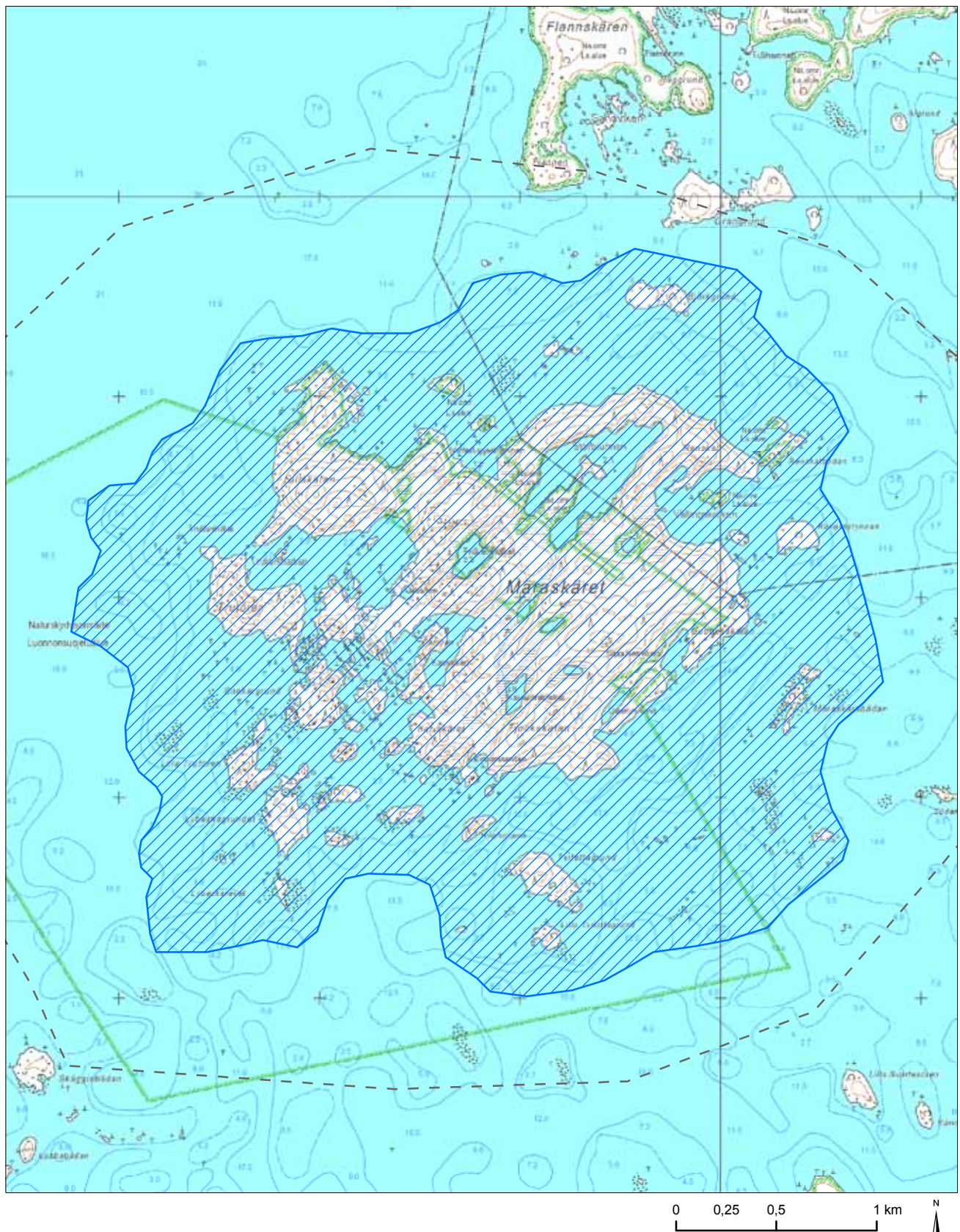
I Kvarkens skärgård finns betydande fornlämningar och stenkonstruktioner från olika tider. Fäliskäret.
bild: Annika Harjula/Österbottens museum

Skärgårdens byggnadsbestånd består främst av fiskarstugor. Storsanden.
bild: Katja Hellman/Österbottens museum

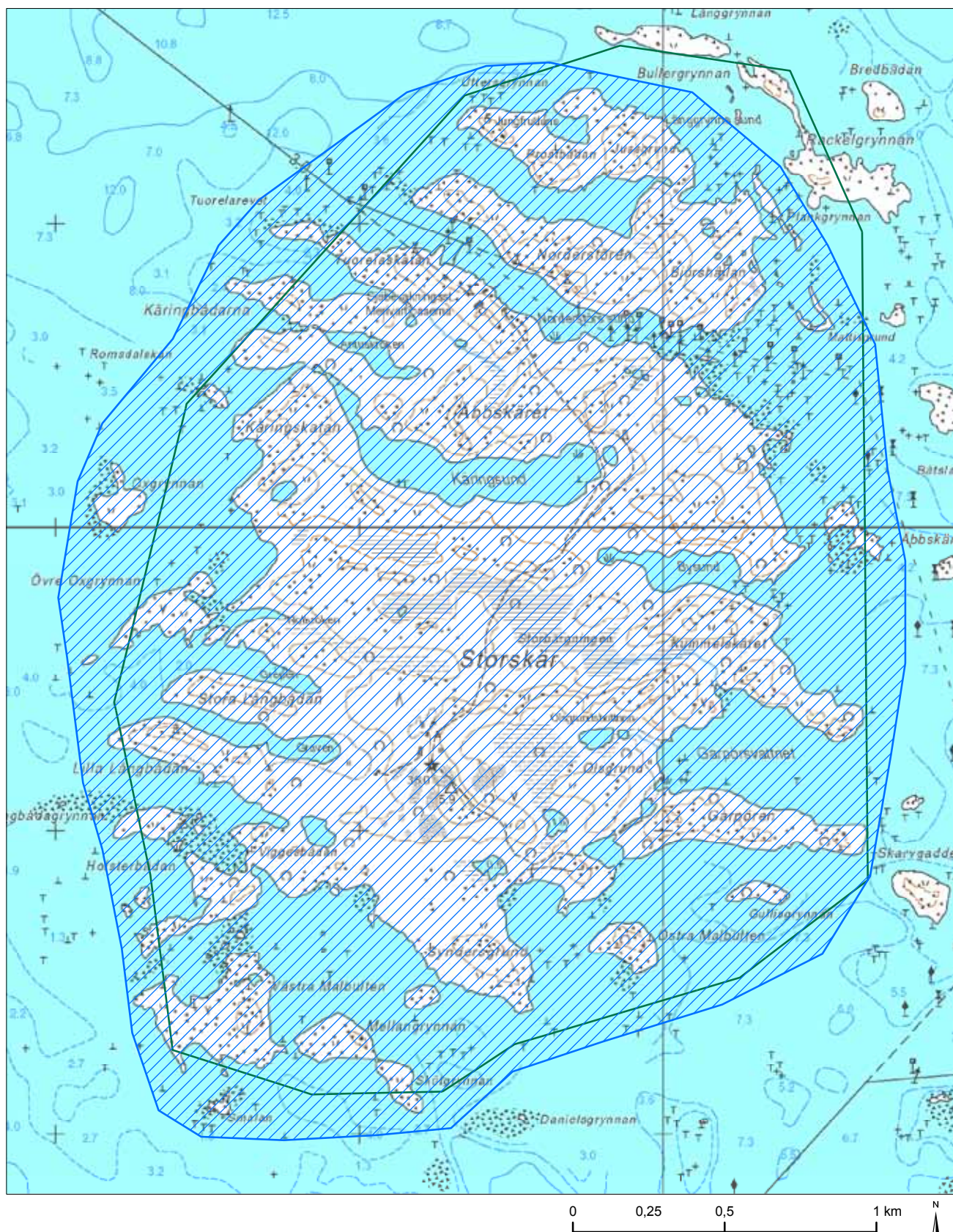

Måraskären

© SYKE
© MML 2013

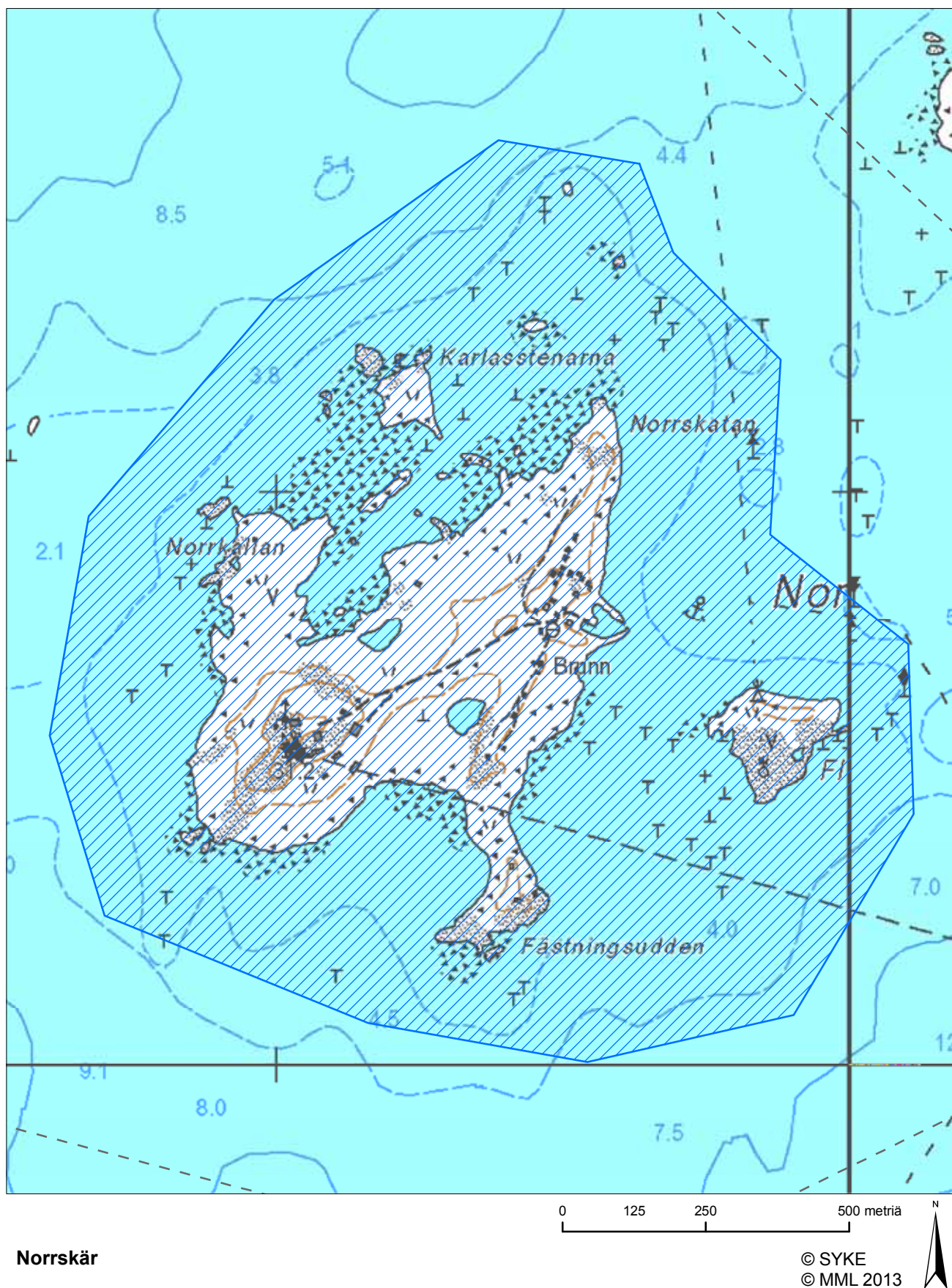

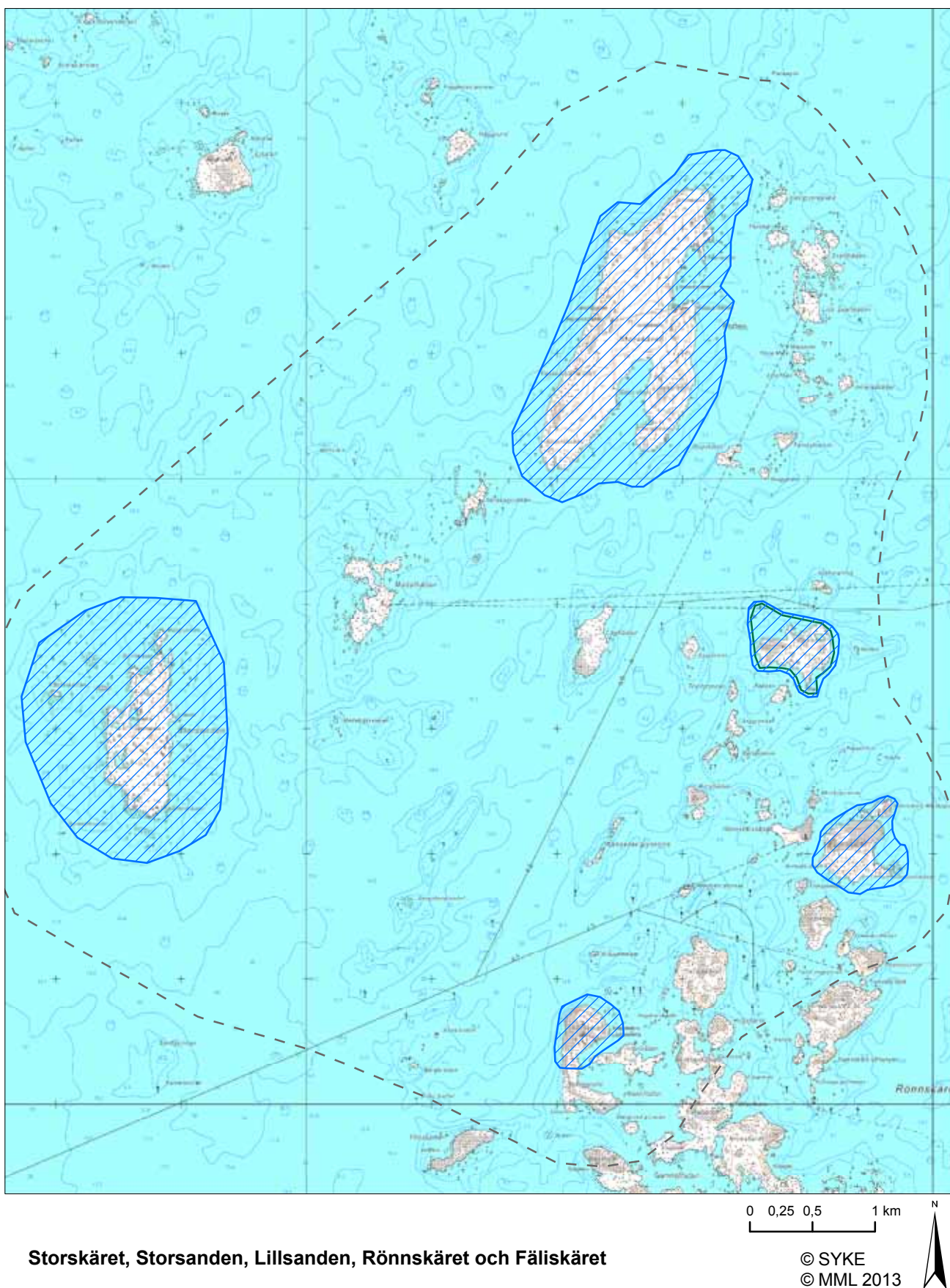

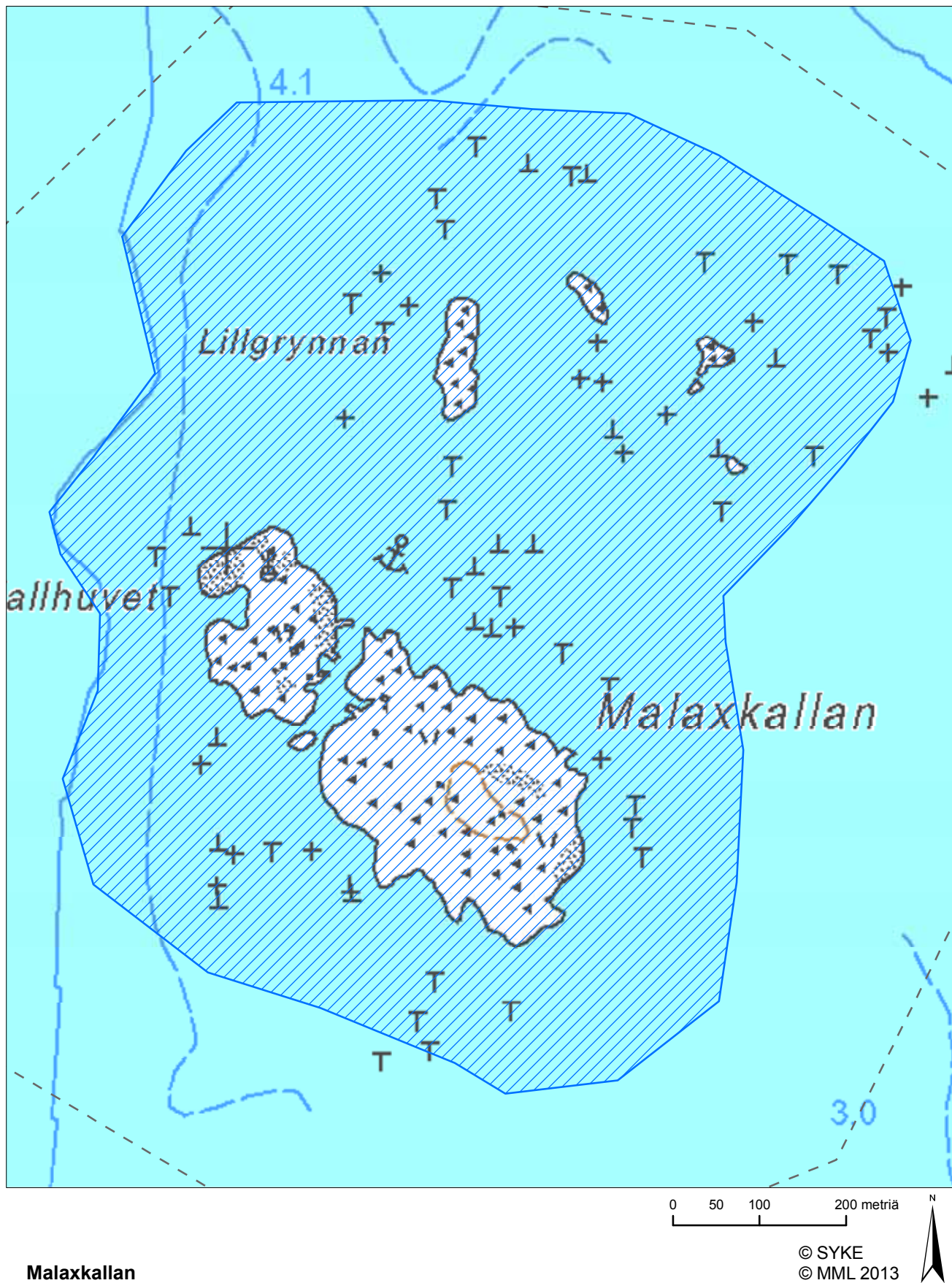
Valsörarna

© SYKE
© MML 2013

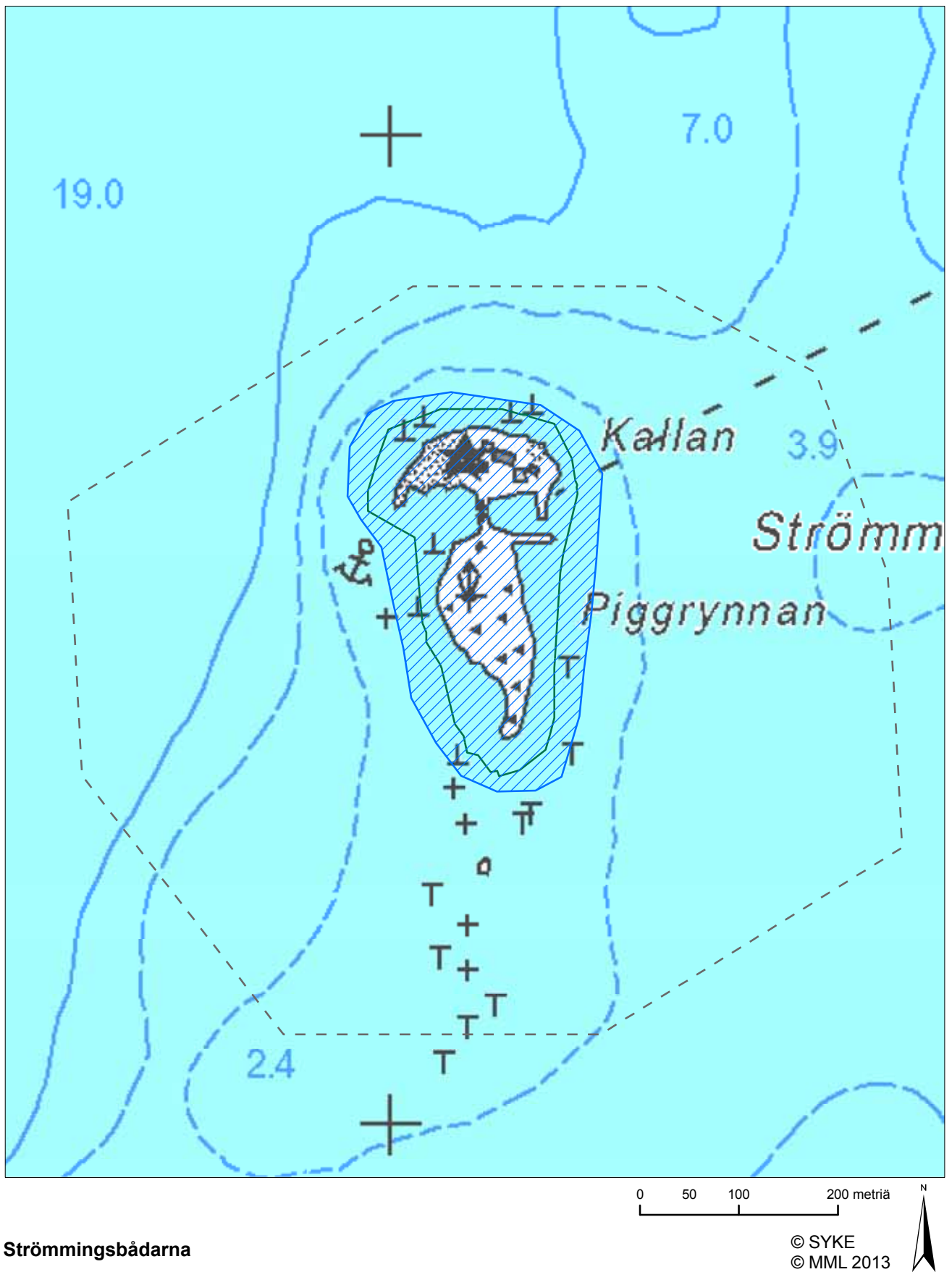

Malaxkallan

Strömmingsbådarna

Orisbergs kulturlandskap

Inventeringsområdets namn:

59 Orisbergs herrgård med omgivning

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

-

Landskapsområdets nya namn:

Orisbergs kulturlandskap

Kommun:

Storkyro

Areal:

755 ha

Värdeklassificering:

Nationellt/MAPIO av avvikande mening gällande värdeklassificeringen: omfattande RKY 2009 -överlappning

Beskrivning:

Områdets landskapsstruktur bildas av en liten lerplatå som avgränsas av låga moränryggar, med några små backar som har spolats till kala klippor. Över lerplatån löper i sydost-nordvästlig riktning en för landskapsregionen atypisk ås, som urskiljs tydligt i terrängen. Orisbergs bruksområde har uppstått i en knutpunkt i landskapet där åsen, Kotilampi och den skogstäckta moränryggen möts. Orismalanjoki, som mynnar ut i Kyro älv, får sin början från den uppdämda Kotilampi. Åsen är delvis skyddad enligt naturskyddslagen.

Voisillanlakso och Seljänkangas gravplatser från brons-/järnåldern vittnar om områdets långa historia. Orisberg är Österbottens första järnbruk, grundat i slutet av 1600-talet. Orisberg bruks historia börjar på 1670-talet, då en masugn och en stånghammarsmedja byggdes på området. Bruksgårdens karaktärsbygg-

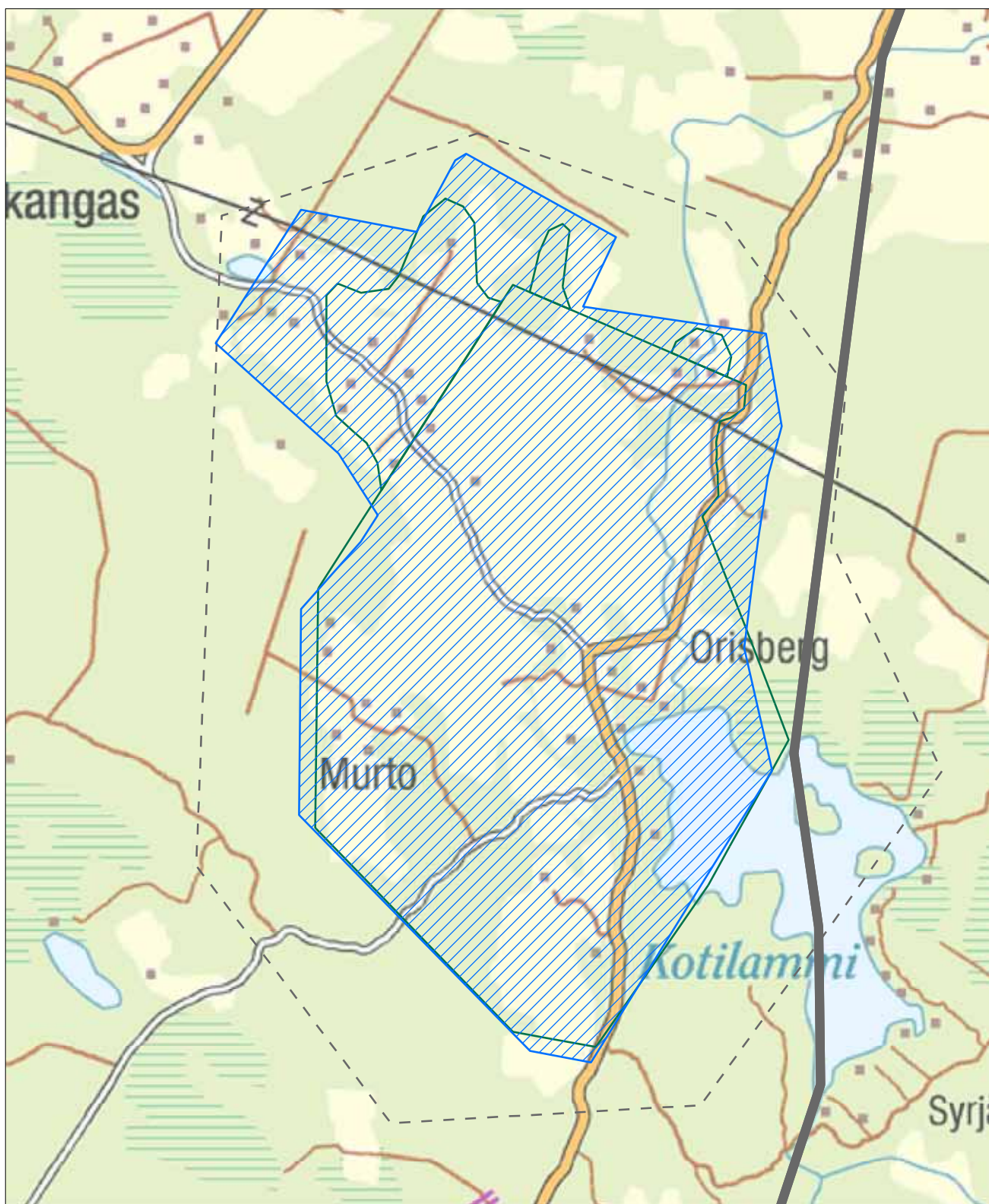

Järnbrukssamhällets stockkyrka blev färdig år 1830 och är planerad av C.L. Engel. (AK)

nad började uppföras i början av 1800-talet. Den av C.L.Engel planerade kyrkan i Orisberg färdigställdes år 1830, och ett år senare inledde brukets skola sin verksamhet i prästgården. Brukets församling lades ned i slutet av 1860-talet, och kyrkan hyrdes år 1976 ut till Folkets Bibelsällskap. Verksamheten i brukets hammarsmedja avslutades år 1900. Orisbergin Konepaja Oy inledde sin verksamhet i hammarsmedjans förnyade utrymmen år 1909. I takt med att metallindustrins betydelse minskade utvecklades Orisberg, i synnerhet under Edvard Björkenheims tid, till Österbottens viktigaste och progressivaste lantbruk. På gårdens område grundades i slutet av 1800-talet en kreatursskötar- och mejeriskola samt en berömd lantbruksskola, vars verksamhet avslutades år 1969.

På brukets marker går ännu boskap på bete. (AK)

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

Centrala bevarade element på bruksområdet är bruksgården med sina ekonomibyggnader, smedernas bostadsbyggnader längs bruksgatan samt brukets kyrka, klockstapel, kyrkogård och skola. Vid Orismalanjokis stränder har man bevarat byggnader, konstruktioner och ruiner i anslutning till järnförädlingsverksamheten, som pågick i 250 år. Bosättningen är ytterom bruksområdet koncentrerad längs vägen som löper på åsen samt till de skogsbevuxna moränmarkerna vid åkerkanterna. Ytterom bruksområdet finns ett fåtal traditionella huvudbyggnader eller gårdsmiljöer med landskapsmässig betydelse, och vid Kotilampis strand ligger ett lägerområde. Höjdpunkterna i landskapsbilden ligger på RKY 2009 -området inom ca en kilometers radie från gårdens karaktärsbyggnad.

Det för landskapsregionen unika och välbevarade området kräver en heltäckande planering av landskapets och byggnadsbeståndets skötsel. Landskapet ytterom bruksområdet (RKY 2009) är ett tilltalande, glest befolkat åkerlandskap som livas upp av kuperade skogar och åsar. Landskapet i området karakteriseras av idylliska sandvägar, några traditionella huvudbyggnader eller gårdsmiljöer med landskapsmässig betydelse samt ett välskött odlings-/skogslandskap. Det i övrigt relativt harmoniska landskapet splittras i åsens norra del av ett stort antal små marktäckter.

Bedömningstext:

En synnerligen representativ landskapshelhet, som vittnar om det österbottniska jordbrukets uppkomst och utvecklingshistoria. Höjdpunkterna på åkerslätten är brukssamhällets byggnader, den skyddade åsen och den uppdämda Kotilampi. Brukssamhället från 1800-talet med bruksgården, kyrkan och ett stort antal andra byggnader är exceptionellt välbevarat.

Avgränsning:

Avgränsningen följer i huvudsak avgränsningen för det tidigare området som är värdefullt på landskapsnivå.

Bruksgården som färdigställdes i början av 1800-talet påminner om gustaviansk 1700-talsstil. (AK)

Kulturlandskapet ytterom det egentliga bruksområdet karakteriseras av gamla grusvägar och några traditionella byggnader. (AK)

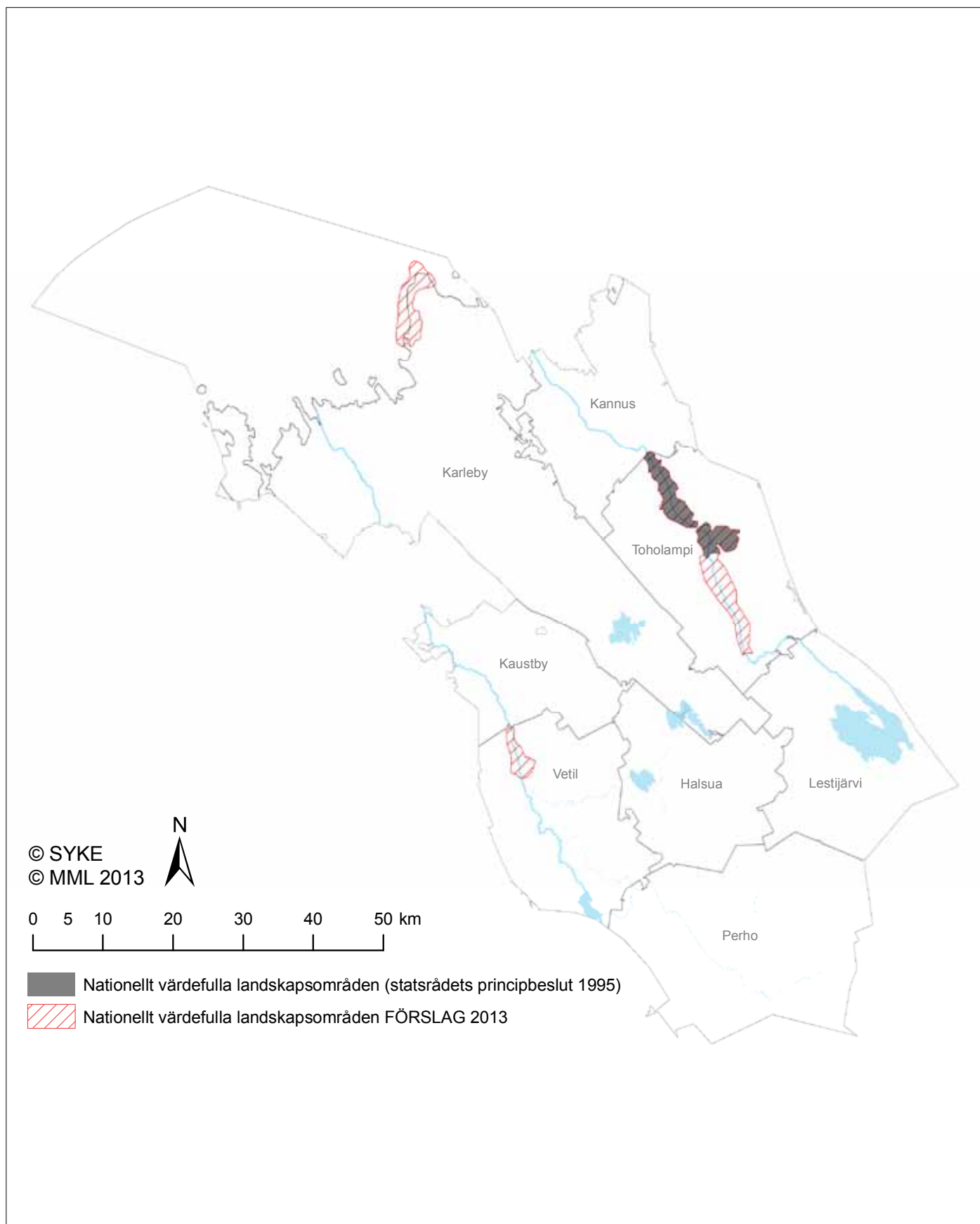
Orisbergs brukskyrkas klockstapel på Kotilampis strand. (AK)

NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN I MELLERSTA ÖSTERBOTTEN

Kulturlandskapet vid Lestijoki ådal; Toholampi
Kulturlandskapet vid Perho ådal; Vetil
Vattaja-Ohtakari

KARTA 8. Nationellt värdefulla landskapsområden i Mellersta Österbotten, FÖRSLAG 2013 och landskapsområden enligt Statsrådets principbeslut 1995

Kulturlandskapet vid Lestijoki ådal; Toholampi

Inventeringsområdets namn:

39 Lestijoki ådal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Lestijoki ådal, nationellt (statsrådets principbeslut, 1995)

Lestijoki kulturlandskap, Härkäneva, landskapsnivå

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Lestijoki ådal; Toholampi

Kommun:

Toholampi

Areal:

8 284 ha

Värdeklassificering:

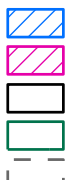
nationellt

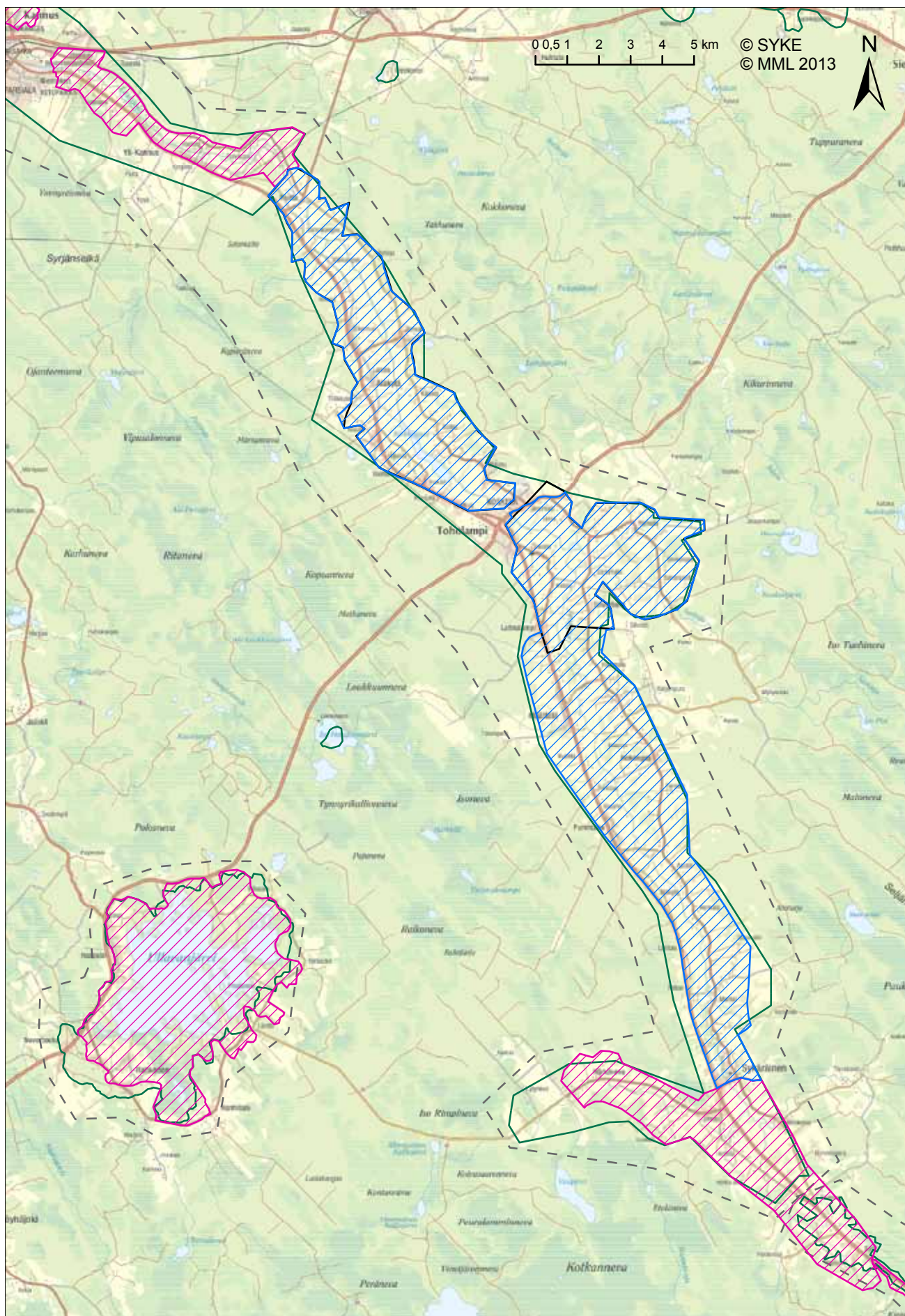
Beskrivning:

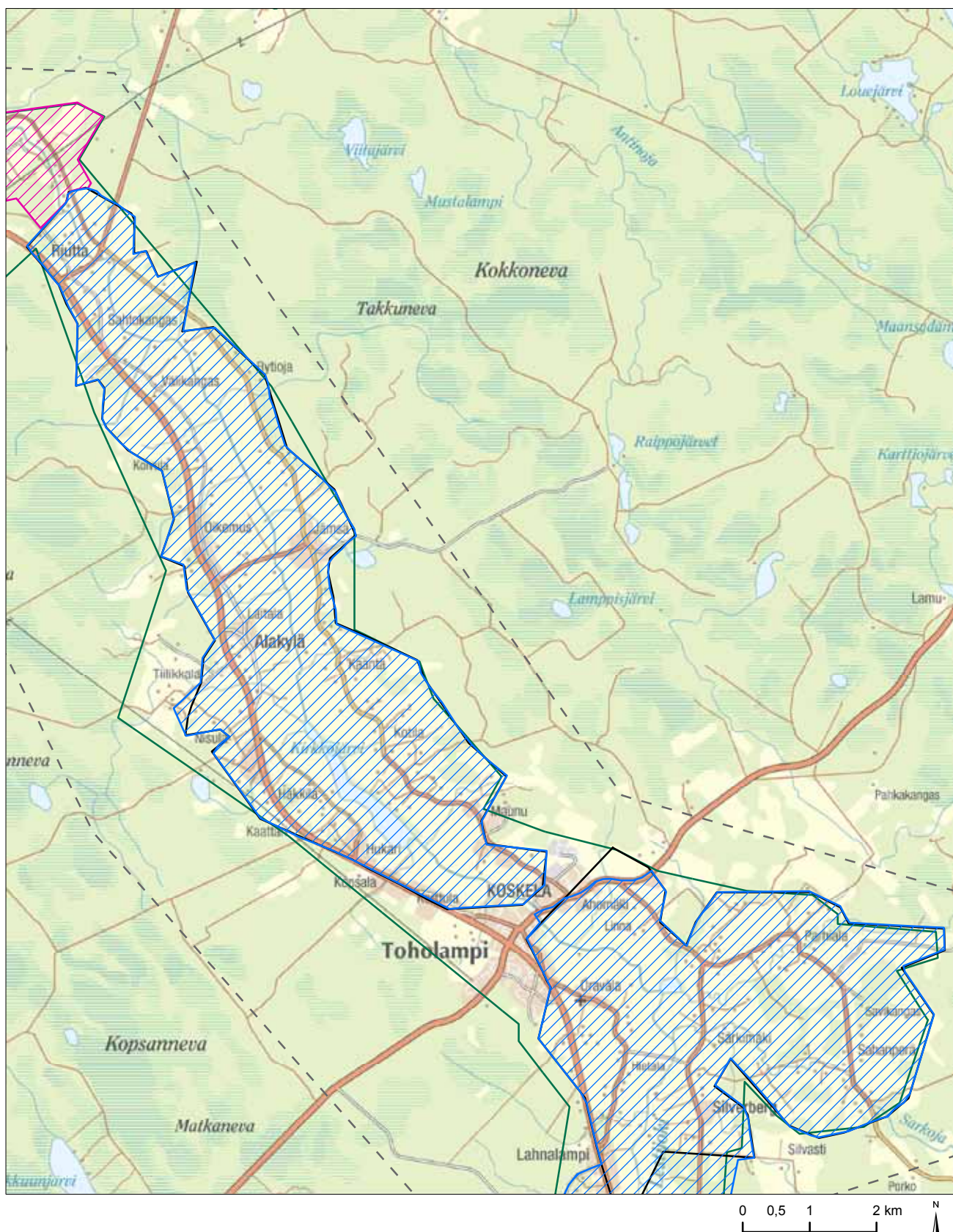
Lestijoki får sin början från sjön Lestijärvi i Suomenselkäs vattendelarområde. Lestijoki har en rätt så smal och grund fåra och är rik på forsar. Lestijoki har bevarats i naturtillstånd, och är natur- och fiskerivetskapligt sett synnerligen viktig. Ån är skyddad enligt forsskyddslagen och hör i sin helhet till Natura 2000 –programmet. Områdets skogar är i allmänhet karga och talldominerade, med undantag av den lundartade zonen längs ån. Basen för landskapsstrukturen utgörs av den relativt smala odlade ådalen mellan försumpade ryggar, vars karaktär växlar i åns längdriktning. Norr om Toholampi centrum är ådalen ca 1,5 kilometer bred, och de odlade åkrarna sluttar svagt och relativt jämnt mot ån. Mot åns övre lopp utvidgas åavsnittet med flacka stränder och många öppna avsnitt till sjön Kirkkojärvi, vars stränder på många ställen är helt öppna. Söder om Toholampi centrum breder den breda och platta odlingsslätten i Lestijoki ådal ut sig längs dikena Kivioja och Sarkaoja, som har ätit sig djupt ned i jordmånen. Till vattensystemet hör förutom dikena också dammarna Iso Papua och Pikku Papua vid åstranden. Åkerdalens tydlighet bryts av de söndertrasade skogsfigurerna. I trakterna kring Määttä-lä-Kleemola blir landskapet kuperat, den odlade ådalen smalnar av och åstränderna blir brantare. Ån slingrar sig fram i den fina jordmånen, och väster om dalen finns ett antal raviner. De förhållandevis stora skogsfigurerna stänger till åkerda-

len. Områdets sydligaste del hör till Suomenselkä landskapsprovins. Ådalens västra sluttningar sjunker branta och skogsklädda mot Lestijoki, och ådalen är på sina ställen kanjonliknande. Landskapsstrukturen sluts till mot Sykäräinens långa och strida forsavsnitt. Åarnas eller bäckarnas strandområden som har varit för branta för att odlas har använts som ängar eller betesområden, och i området finns också flera gamla vårdbiotoper. De raskänsliga bäck- eller åstränderna binds på många ställen ihop av en tät strandvegetation, som samtidigt utgör viktiga livsmiljöer i närheten av vattnet. Den norra delen av Lestijoki ådal är till sin landskapsstruktur och natur ett landskap som är representativt för Österbottens landskapsprovins och Mellersta Österbottens älv- och kustregion. Den södra delen representerar å sin sida med heder landskapen vid källflödena i Suomenselkäs ådalar.

De första invånarna rörde sig i Mellersta Österbotten på stenåldern under tiden för den s.k. Suomusjärvikulturen 5000-3000 f.Kr. Havsstranden låg då i höjd med Kaustby, Vetil, Kannus och Toholampi. Efter stenåldern var Mellersta Österbotten obebott i ett par årtusenden. I kustområdet uppstod permanent bosättning

-
- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
 - Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
 - Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
 - Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
 - Inventeringsområde

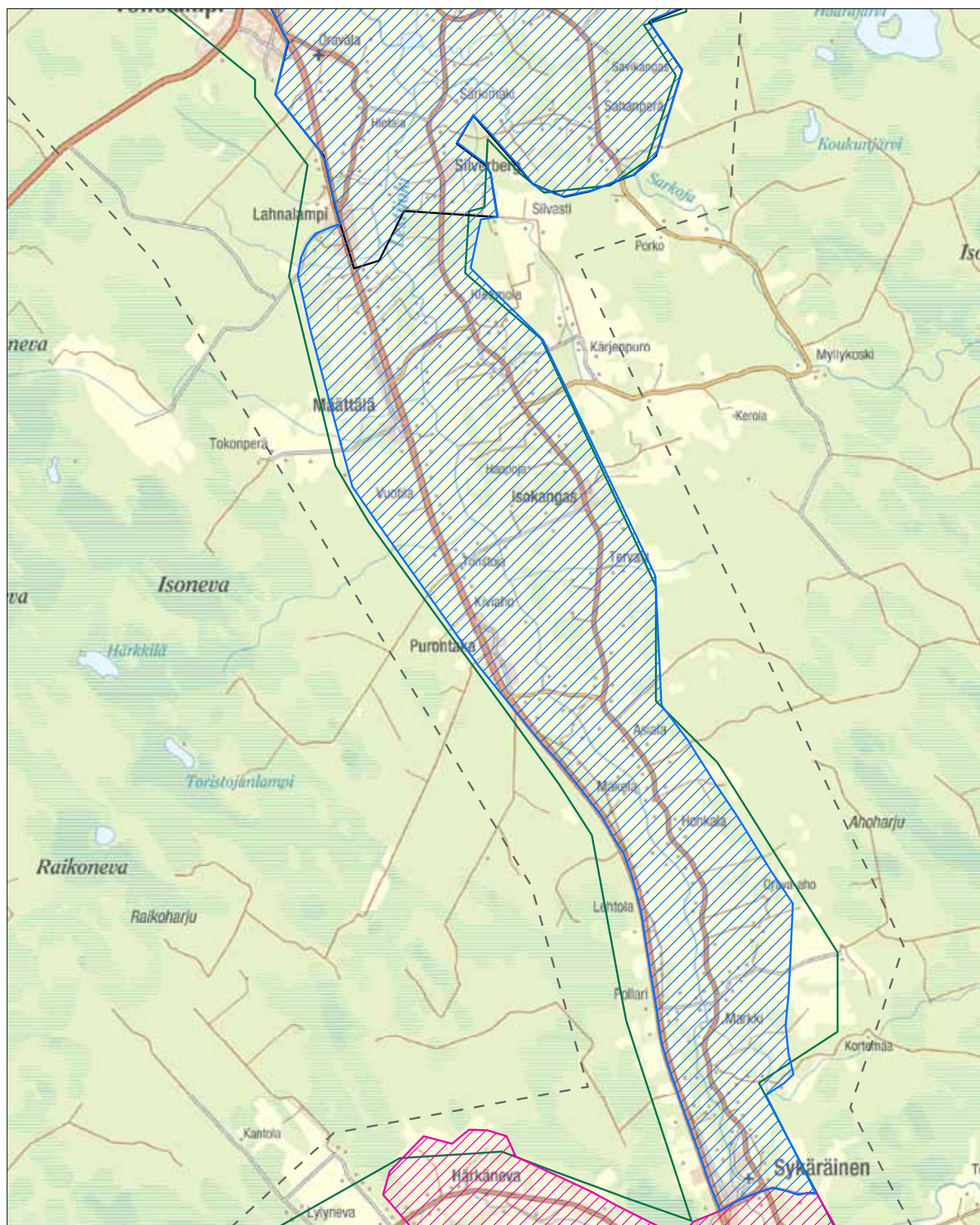

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

© SYKE
© MML 2013

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

under 1100-1200-talen. Då befolkades å- och älvmynningarna samt de lämpligaste boplatserna längs kusten från Södra Österbotten till Torne älv. Vid kusten i Mellersta Österbotten var bosättningen förhållandevis gles. Till vattendragens källområden i Perho, Vetil och Halsö kom nybyggare från Sverige, samt på 1500-talet även från Savolax. De nya invånarna bildade en egen stam – ”keskipohjalaiset”. Åarna fungerade som kommunikationsleder och bosättningen uppstod längs deras stränder.

Områdets fornlämningar är koncentrerade söder om Toholampi centrum, där det finns nio stenåldersboplatser. Den nuvarande bosättningen ligger på traditionellt vis norr om centrum på kullarna vid ådalens övre plåtå, långt från ån. Det enda undantaget är bosättningen i Riutta, som ligger alldeles vid forsen. I Määttälä-Sykaräinen-området ligger byggnationen löst bandformad på kullarna vid byvägen som följer ån eller vid åsens kant på den västra sidan. Det traditionella byggnadsbeståndet med landskapsmässig betydelse är ringa och ligger utspritt i landskapsområdet. Det landskapsmässigt betydelsefulla byggnadsbeståndet representeras norr om centraltätorten av de traditionella huvudbyggnaderna med gårdsmiljöer som bevarats i Jämsä, Laitala, Oikemus och Riutta, samt i områdets södra del av t.ex. Jokitalo, Kleemola traditionella gårdsmiljö och enskilda hus såsom Yli-Lehtola och Pollari.

Områdets landskapsbild växlar i åns längdriktning. I den norra delen av ådalen sluttar de odlade åkrarna svagt och relativt jämnt mot ån och Kirkkojärvi. Från vägarna längs med ån öppnar sig vackra dal-, å- eller insjövyer över de så gott som obebyggda och öppna strandåkrarna. I trakterna kring Määttälä-Kleemola blir landskapet mera kuperat. Den odlade ådalen smalnar av, åstränderna blir brantare än i områdets norra del och landskapet är mera tillslutet. Lövträdsbanden längs åstränderna visar åns läge, men stänger inte vyerna eftersom höjdskillnaderna gör det möjligt att se den motsatta sidan av dalen. I områdets sydligaste del sjunker ådalens västra sluttningar brant och skogsklädd mot Lestijoki, och ådalen är på sina ställen kanjonliknande. Landskapsbilden berikas av det traditionella byggnadsbeståndet som ännu finns bevarat samt av ån med sina naturobjekt och forsplatser.

Dikena som mynnar ut i Lestijoki har bildat djupa och slin-
grande fåror i den fina jordmånen. (AK)

Toholampi kyrka har en smäckt formad. (AK)

Lestijoki har bevarats i naturtillstånd och hör i sin helhet till
Natura2000-programmet. (AK)

Bedömningstext:

Lestijoki ådal presenterar på ett synnerligen representativt sätt särdragen för de två landskapsprovinserna Österbotten och Suomenselkä i Mellersta Österbottens älv- och kustregion.

Avgränsning:

Den nuvarande vama-avgränsningen kompletteras med ådalens södra del (RKY 1993) fram till Sykaräinen. Den södra delen är ett representativt exempel på en odlad ådal i Mellersta Österbottens älvregion. I synnerhet den södra delens topografi och naturvärden lyfter områdets värde till nationell nivå.

Norr om Toholampi centrum har Lestijoki ådal synnerligen flacka drag. (AK)

Kulturlandskapet vid Perho ådal; Vetil

Inventeringsområdets namn:

44 Perho ådal

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Perho ådal, landskapsnivå

Landskapsområdets nya namn:

Kulturlandskapet vid Perho ådal; Vetil

Kommun:

Vetil

Areal:

1 400 ha

Värdeklassificering:

nationellt

Beskrivning:

Kulturlandskapet vid Perho ådal i Vetil avgränsas i söder av Heikkilä och i norr av Dunkars lite söder om gränsen till Kaustby kommun. Perho å rinner i nordväst-sydöstlig riktning och är en för mellersta Österbotten typisk å, där dalen omges av åsar, myrar och karga moränryggar med sina kullar. Ån rinner djupt nere i dalen, stränderna är på sina ställen mycket branta och vattenytan syns i allmänhet bara vid överfarterna eller alldeles vid stranden. Den odlade ådalen är smal, och öppnar sig och blir som bredast från Kylmäkylä österut.

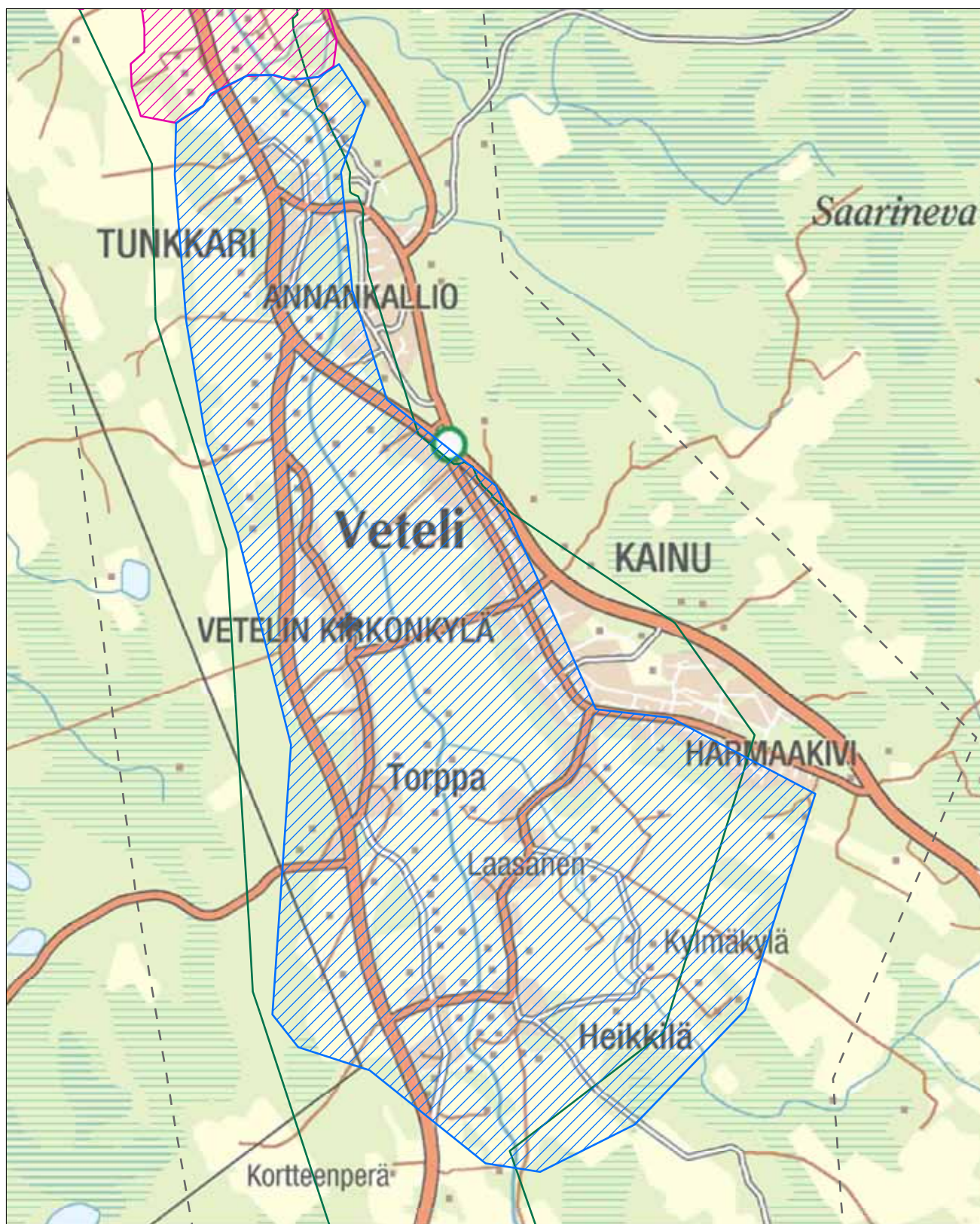
På området finns lämningar av stenåldersboplatser, som ligger inne i den nuvarande bosättningen. Markanvändningen i Perho ådal har under tidernas lopp förändrats från ödemarkstrakter till jordbruksområde, och Vetil har haft permanent bosättning åtminstone sedan 1540-talet. Bosättningen har legat på kullarna som ett band mellan åkrarna och de omgivande skogarna, och byggnationen har i synnerhet styrts av raden av åsar på åns östra sida. I Vetil-området finns rikligt med gammalt byggnadsbestånd bevarat, och den nyare byggnationen passar huvudsakligen in i landskapet till såväl utseende, proportioner som placering. De mest representativa vyerna öppnar sig från åns västra sida, österut från Torp gamla bystråk; den brantare västra åstranden öppnar generöst upp landskapet mot åkrarna i den östra branten, som stiger långsammare uppåt och bryts mot åsen.

Bedömningstext:

Kulturlandskapet vid Perho ådal i Vetil är ett representativt exempel på kulturlandskapet i en livskraftig ådal med typisk landskapsstruktur i mellersta Österbotten, där rikligt med gammalt byggnadsbestånd har bevarats.

Avgränsning:

Avgränsningen följer i grova drag den gamla RKY1993-avgränsningen, dock med vissa inskränkningar. Öster om Perho å lämnas områdena med tätortsprägel i Anankallio och Kainu utanför avgränsningen, och det äldre byggnadsbeståndet vid bystråket inkluderas. Områdena söder om Pikkukoski lämnas utanför eftersom landskapet i de regionerna sluts till, för att sedan bli mera konventionellt och nästan obebyggt. I övrigt följer avgränsningen de naturliga gränserna i landskapet, såsom vägarna och ryggarna mot de omgivande skogarna, så att helheten blir harmonisk med en enhetlig landskapsbild.

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

För området typisk bandliknande
bosättning vid Heikkiläntie. (HP)

Ett ståtligt österbottniskt hus som
bevarats invid Koulutie. (HP)

Heikkilänkoski kvarn. (HP)

Traditionell bosättning på en kulle mitt i åkrarna. (HP)

Vattaja-Ohtakari

Inventeringsområdets namn:

46B Lochteå-Ohtakari

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Vattaja, landskapsnivå

Landskapsområdets nya namn:

Vattaja-Ohtakari

Kommun:

Karleby

Areal:

3 355 ha

Värdeklassificering:

nationellt/MAPIO av avvikande mening gällande avgränsningen: södra spetsen onaturligt avgränsad

Beskrivning:

Vattaja är Bottniska vikens största flygsandområde och unikt i hela Europa. Havsskedena efter istiden har format åsmaterialet som når ända ut till kusten till ett 450 ha stort och över 15 km långt sandområde. De låga sandstränderna rytmiseras av upp till 15 meter höga dyner och strandvallar som höjer sig i terrängen i riktning med stranden, och också fortsätter under havsytan. Till följd av landhöjningen är strandzonen i ständig förändring. Tallbestånd av olika ålder gör den karga sandmarken brokig, och på sina ställen finns små myrar. Vattajanniemi är ett Natura 2000-område, vars värden grundar sig på dynnaturtypernas mängd och de utbredda naturtyper som skapats av dynernas utvecklingsskeden. Området hör också till skyddsprogrammen för åsar, stränder och grundvatten. På Vattaja Natura-område finns 18 arter enligt

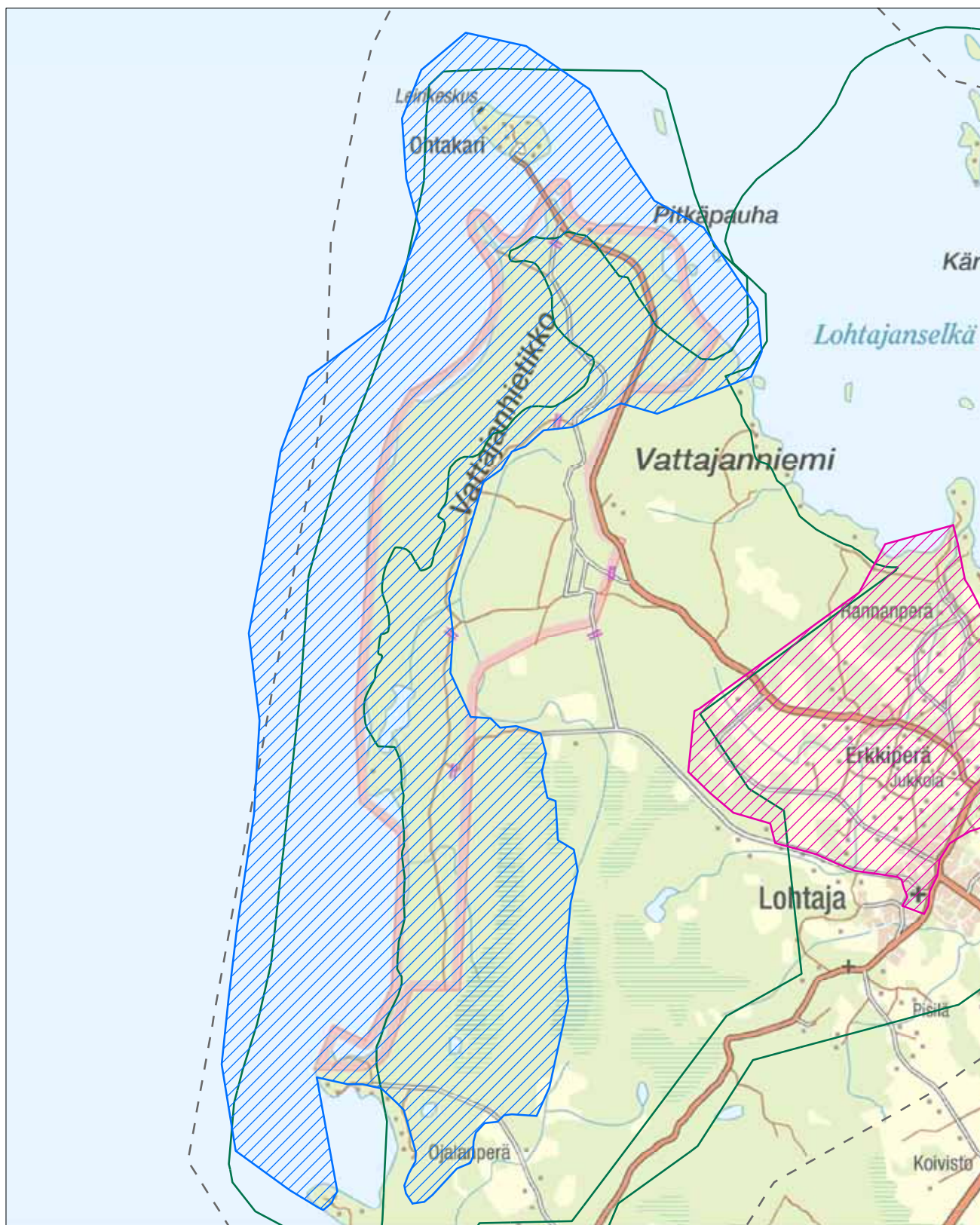
fågeldirektivet. Förutom de nationellt utrotningshotade fågelarterna förekommer också ett flertal utrotningshotade fjärils- och växtarter på området. En skötsel- och användningsplan har uppgjorts för området, och i början av 2000-talet rekonstruerade man bl.a. dyner, våtmarker och vårdbiotoper.

Den ca 30 ha stora ön Ohtakari ligger utanför Vattajanniemi i änden av vägen Ohtakarintie. Utanför ön ligger havet öppet, och på 1970-talet byggdes en vägbanks- och broförbindelse mellan fastlandet och ön. Gräs- och risfläckarna på Ohtakaris stränder övergår mitt på ön i enbuskar och lågt trädbestånd. Kallioniemi nationellt värdefulla, låga bergsområde med sina torra och tvinnande bergsskogar ligger söder om sandmarken i Vattaja.

Ohtakari är en urgammal bas för fiskare i Lochteå by, med en historia som går tillbaka till 1500-talet. Fiskarna bodde i allmänhet i skäristugorna under hela fiskesäsongen och avlägsnade sig från ön endast till helgerna, då socknens övriga invånare kunde tillbringa sin tid på ön. Ohtakari är fortfarande en fiskebas och fritidsplats för Lochteåborna. Den tätt byggda fiskarbyn består numera av ca 50 fritidsbo-

Ohtakari är en urgammal fiskebas med en historia som går tillbaka till 1500-talet. (AK)

0 0,250,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

Vattajas kilometerlånga obebyggda flygsandsområden är unika i hela Europa. (AK)

Vägbanken och bron som byggdes på 1970-talet för enar Ohtakari med Vattajas sandstränder. (AK)

städer, av vilka huvuddelen har förnyats efter 50-talet. Från mitten av 1800-talet fungerade en lotsstation på ön. Stationen som nu finns bevarad i landskapet härstammar från 1900-talets början. I övrigt representeras byggnadsbeståndet på ön av en känningbåk, Fiskerimuseet och fiskehamnen från 1970-talet samt församlingens lägerområde. Trädbeståndet på Ohtakari höggs ned under de senaste krigen. På 1940-talet höll man får på ön.

I de inre delarna av Ohtakari finns ett runt labyrintmönster av sten, en jungfrudans, som på ön kallas för "Laiska-Jaakon ringi". Jungfrudansen torde härstamma från medeltiden. Övriga fornlämningar är hamnen från historisk tid i Vattajas norra del och en utmarksgård i den södra delen. Vattaja-området användes länge som gemensam betesmark av Vattaja-invånarna. De öppna sandmarkerna har under de senaste årtiondena vuxit igen i snabb takt. Vattaja-området är numera i försvarsmaktens besittning. Den flera kilometer långa sandstranden mot öppna havet samt de öppna stränderna i Kallioniemi och på Ohtakari erbjuder fantastiska havsvyer. Landskapsbilden i

Vattaja och på Ohtakari uppvisar ett välbevarat och unikt landskap.

Bedömningstext:

Vattaja är Bottniska vikens största sandområde och unikt i hela Europa. Området har betydande natur- och landskapsvärden. Ohtakari är en urgammal bas för fiskare i Lochteå by, och återspeglar de bebyggda miljöer som uppstått genom fiskerinäringen längs Österbottens kust. I det nationellt värdefulla Kallioniemi har den norra stranden med kala klippor bevarats obebyggd.

Avgränsning:

I avgränsningen inkluderas Natura 2000-områdena, områdena som hör till skyddsprogramet för åsar samt Kallioniemi nationellt värdefulla bergsområde. De bebyggda sandområdena i Hakunti lämnas utanför avgränsningen.

Områden som inte längre klassificeras som nationellt värdefulla

Inventeringsområdets namn:

24 Övermalax-Åminne

Landskapsområdets tidigare namn och värdeklassificering:

Övermalax-Åminne, nationellt (statsrådets principbeslut 1995)

Landskapsområdets nya namn:

Övermalax-Åminne kulturlandskap

Kommun:

Malax, Korsholm

Areal:

5 400 ha

Värdeklassificering:

landskapsnivå

Beskrivning:

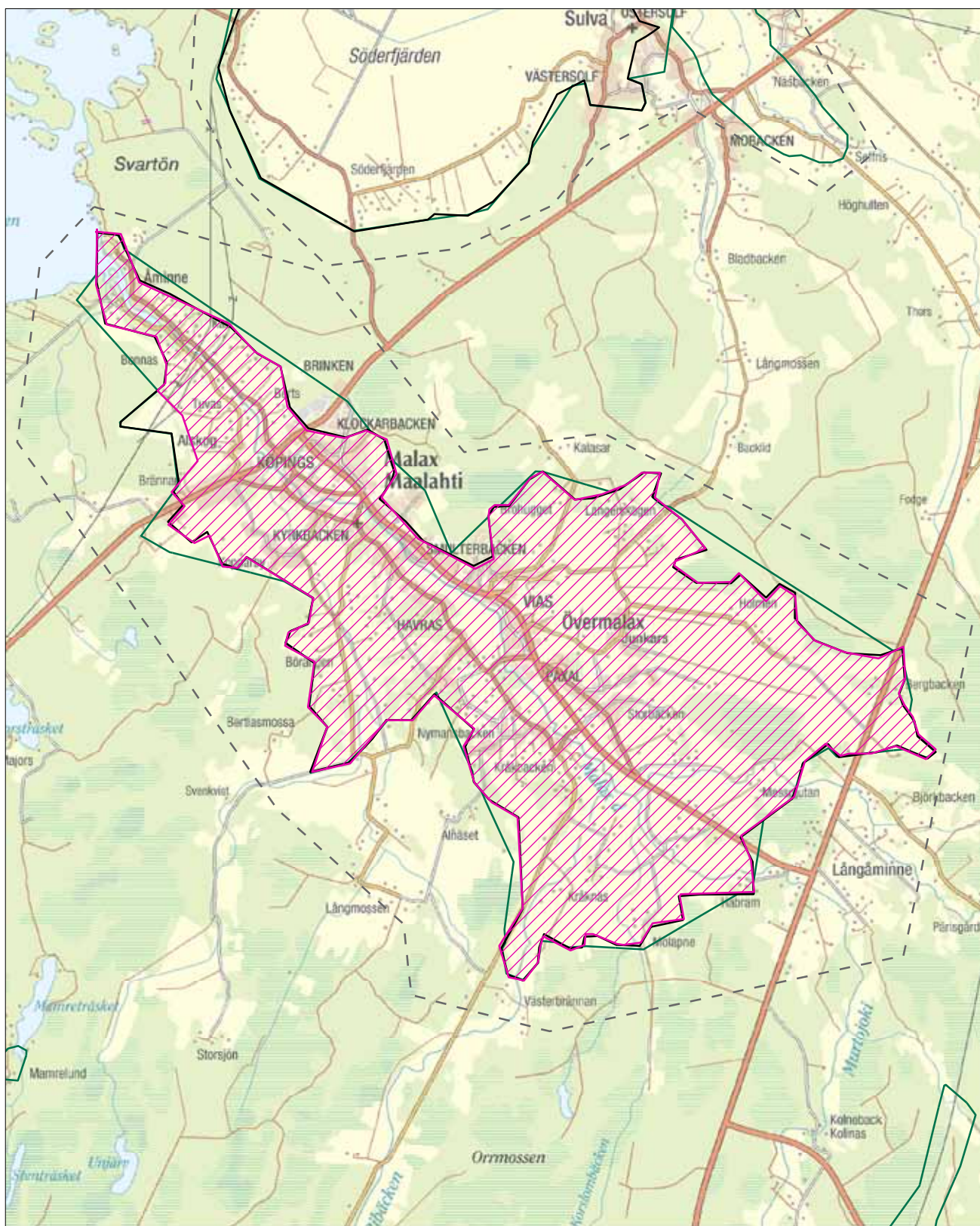
Övermalax-Åminne kulturlandskap presenteras i rapporten över landskapsområden som är värdefulla på landskapsnivå 2013.

Bedömningstext:

Landskapsområdet representerar ett kulturlandskap som är typiskt för Södra Österbottens kustregion. Huvuddragen i odlingslandskapet är de samma som för de brevidliggande odlingslätterna i Södra Österbotten. På området finns förhållandevis rikligt med gammalt och värdefullt byggnadsbestånd, klungbyar och en traditionell fiskehamn. Landskapsbilden och områdets enhetlighet splittras dock av flera områden med tätortsprägel, en byggnation utan beaktande av kulturlandskapet samt av den igenvuxna Malax å som hindrar vyerna. Området har inte längre nationellt värde i förhållande till landskapsregionen.

Avgränsning:

Från den tidigare avgränsningen utelämnas åkrarna som avgränsas av skog väster om Tuvas.

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Nytt nationellt värdefullt landskapsområde (förslag 2013)
- Nytt landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (förslag 2013)
- Nationellt värdefullt landskapsområde (statsrådets principbeslut 1995)
- Landskapsområde som är värdefullt på landskapsnivå (Landskapsplan)
- Inventeringsområde

KÄLLOR

Arkiv

Vanhakartta.fi. Heikki Rantatupa. Jyväskylän yliopisto

Maisema-alueinventointien paikkatietopaketti MAPA

Kioski -rakennusinventointitietokanta. Länsi-Suomen Ely-keskus

Källitteratur och utredningar

Allmänna verk

Arvokkaat kulttuurimaisemat Lapuanjokilaaksossa. Heikkuri-Alborzi, S. & Niemi, P. 1994. Vaasa: Vaasan läänin seutukaavaliitto.

Arvokkaat maisema-alueet - Maisema-alue työryhmän mietintö II. YM:n mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Chartographia Ostrobothnica- Pohjanmaa vanhoissa kartoissa. Nygård, H. & Rantatupa, H. 2006. Vasa: Svenska Österbottens Hembygds- och Museiförbund.

Esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla. Museovirasto, Maakuntaliitot. Vaasa 1998.

Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan perinnemaisemat. Kekäläinen, H. & Molander, L-L. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Eurooppalainen maisemayleissopimus. Mervi Koskinen (toim.) 2008. Vammalan kirjapaino

Historiallinen paikkatieto - Digitaalisen paikkatiedon tuottaminen historiallisista kartoista. Mökkönen, T. 2006. Suomen ympäristö 34/2006. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytönohje.

Inventointiohje, Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit – maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Ympäristöministeriö, MAPIO -työryhmä, 10/2010.

Kulttuurimaisema: Arvokkaat kulttuurimaisemakokonaisuudet Vaasan läänissä. Heikkuri-Alborzi, S. 1993. Vaasan läänin seutukaavaliitto. Vaasa 1993.

Kulttuurimaisemien inventointi mietintöä varten Vaasan läänin alueella 1986-89. Saini Heikkuri-Alborzi, Pirjo Niemi. Seutukaavaliitto.

Luonnonmaan arvokkaat maatalousalueet Suomessa – määrittely, seuranta ja hoidon taloudelliset edellytykset. Heliölä, J. et al. 2009. Maa- ja metsätalousministeriö 1/2009. Vammalan kirjapaino.

Maiseman muisti – valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset. Purhonen, P. 2001. Museovirasto. Maakuntamuseon kirjasto

Maisemanhoito - Maisema-alue työryhmän mietintö I. YM:n mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Pohjanmaan kautta – Via Österbotten. Tiemuseon julkaisuja 15. Salminen, T. Toivo, R. & Haavisto, T. 1997. Jyväskylä: Tielaitos, Vaasan tiepiiri.

Rakennettu kulttuuriympäristö - Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovirasto, Ympäristöministeriö. 1993. Helsinki.

Suomalainen kulttuurimaisema. Heikkilä, T. 2000. Sulkava: Tammi.

Suomen kartasto 350. Maisemat, asuin ympäristöt. Alalammi, P. (toim.) Alestalo, J. Maanmittaushallitus, Suomen maantieteellinen seura. 1993. Helsinki: Maanmittaushallitus.

Suomen karttakirja 1920: Näköispainos. Harju, E-S. Genimap, Maanmittaushallitus. 2004. Vantaa: Genimap.

Vaasan läänin kulttuuriympäristöohjelma. Keppo, E. 1997. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Ympäristöministeriö 2007.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009). <http://www.rky.fi>

Valtakunnallisten arvokkaiden maisema-alueiden muutosten arvioiminen. Selvitys maiseman seurantaindikaattoreista. Hietala-Koivu, R. Joutsalmi, S. & Tyrväinen, L. (toim.) 2006. Suomen ympäristö 6/2006. Ympäristöministeriö.

Visuaalinen maisemaseuranta. Heikkilä, T. 2007. Teksti. Musta Taide. Helsinki.

Södra Österbotten

Alajoen Jokisaunat ja luhtaladot. Rakennetun ympäristön säilyttäminen ja ohjeet lisärakentamiselle Ilmajoen-Seinäjoen alajoella. Mäntysaari, M. 1999.

Alajoen kehittämishanke. Esiselvitys ja käyttösuunnitelma. Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus 1996.

Alajoen kehittämishanke. Loppuraportti. Wahlberg, A. 2001. Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus.

Alavuden kulttuuriympäristön hoito. Räihä, U. 1997. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava. Etelä-Pohjanmaan liitto 2003.

Etelä-Pohjanmaan Seutukaavaliiton kulttuurimaisemien inventointimateriaalit 1998.

Härkmeren maisema-alue, Härkmeri landskapsområde. Jaakkola, R. & Molander, L-L. (toim.) 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Härmänmaan ympäristön tila ja sen kehittäminen. Aho, R. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen Ympäristökeskus.

Ilmajoki. Koskenkorvan yleiskaava. Kaavaselustus. Ilmajoen kunta, kaavoitustoimi 2012.

Jalasjärvi. Kirkonseudun osayleiskaava. Kulttuuriympäristöselvitys. Pöyry 2007.

Kauhajoen kaupunki. Kauhajoen keskustaajaman osayleiskaava 2035. Maisemaselvitys 2011. Nummijärvi, M. 2011.

Kauhajoen kulttuurimaisemien kirja. Lions Club Kauhajoki ry 2012.

Keski-Nurmon, Veneskosken ja Kouran maisemaselvitys. Osayleiskaavan taustaselvitys. Maisema ja luonnonympäristö. 2011. Seinäjoen kaupunki, Sito.

Kirkonseudun yleiskaava 2017, perusselvitys. Sigma Konsultit 2003. Laihian kunta.

Koskenkorvan linnusto-, viitasammakko- ja lepakkoselvitys 2010. Ilmajoen kaupunki. Vahekoski, M. 2010. Luontopalvelu Kraakku.

Koskenkorvan osayleiskaavan luonto- ja maisemaselvitys. Korvenpää, T. 2003. Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy. Kristiinankaupunki: Härkmeren maisema-alueen hoitosuunnitelmat. 1999.

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemissa. Jaakkola, R. Anttila, P. & Molander, L-L. 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kurejoen maisema, kulttuurimaiseman ja vesistön hoito Kurejokilaaksossa. Simolin, E. 2001. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kurikan-Ilmajoen jokimaisemasuunnitelma. Ranto, M. Ilmajoki: Länsi-Suomen ympäristökeskus, 1999.

Kyrönjoen virkistyskäytön ja maisemanhoidon kehittäminen Ylistarossa ja Nurmossa. Motiivi Oy 2001. Seinäjoki: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lakeuden maisemissa: Maisemanhoito-ohjelma Lapuan-Kauhavan Alajoelle. Anttila, P. & Molander, L-L. 1998. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lakeuksien laidalta Katikan kuruille: Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Nummijärvi, M. 2008. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Luopajarven alueen maisemanhoidon ja käytön yleissuunnitelma. Viatek yhtiöt Oy 1996. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Luopajarven kesätulvien torjunta ja ympäristöhoitosuunnitelma. Jalasjärvi. 2004. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet 2001. Motiivi Oy 2001. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto.

Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Härkmeri. Järvinen, C. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Jalasjärvi ja Kauhajoki. Koivisto, A-M. & Kullas, J. 2010. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Kuortane. Koivisto, A-M. & Kullas, J. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen, luonnon monimuotoisuuden ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma : Kauhava. Koivisto, A-M. 2012. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Ylistaro. Kullas, J. & Rapo, J. 2004. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Merikaarron osayleiskaavan ympäristöselvitys. Warén, T. Turnstone Nature 2000. Vähänkyrön kunta.

Rakennetun ympäristön inventointi Kurikan-Ilmajoen alueella 1999. Uki-Arkkitehdit Oy 1999.

Vesiteitä kyliin ja kirkolle. Ähtärin kulttuuriympäristöohjelma. Jaakkola, R. 2009.

Vähäkyrö. Tervajoen osayleiskaava. Luontoselvitys. Warén, T. Turnstone nature 2005.

Vähänkyrön kirkonseudun osayleiskaavan luontoselvitys. Nyman, C. 1997.

Ylihärmän Kankaankylän kyläympäristön hoitosuunnitelma. Joensuu, H. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Ähtärinjärven suojavyöhyke- ja vesimaisemasuunnitelma. Anttila, P. & Molander, L-L. 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Österbotten

Björköby landskapsvårdsplan: en planeringsmodell för vård av landskapsområden. Bonn, C. 1998. Vasa: Västra Finlands miljöcentral.

Hovioikeuden puistot ja ryytimaat. Vihreää arkkitehtuuria Pohjanmaalla. Piispala, E. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Inventering av kulturhistoriska miljöer i Nederpurmo. Pedersöre kommun. Liljedahl-Lund, Y. 2008.

Jääkauden jälkinäytös. Merenkurkun saariston maailmanperintö. Hietikko-Hautala, T. 2010. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Kompletterande naturinventering vid Rökiö By, Vörå kommun hösten 2002. Nature-invest. Fagerholm, I. 2002.

Kulturlandskapsinventering på av forststyrelsen administrerade områden i Kvarkens skärgård. Harjula, A. & Hellman, K. 1999. Forststyrelsen & Österbottens museum.

Maankohoaminen Merenkurkussa. Merenkurkun rannikon pilottihanke. Landhöjning i Kvarken. Kvarkenkustens pilotprojekt. Bonn, C. 1997. Pohjanmaan liitto, Ympäristöministeriö.

Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Härkmeri / Översiktsplan för naturens mångfald inom jordbruket, Härkmeri. Järvinen, C. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Isokyrö. Kullas, J. 2005. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Meriväylien rakennusperintö. Nyman, H. (toim.) & Ikkala, M-L. 2009. Helsinki: Museovirasto.

Naturinventering för "Delgeneralplan för Närpes ådal, delområde I: Finby – Yttermark, Närpes stad" sommaren 2007. Nature-Invest Ingvar Fagerholm.

Närpesådal delgeneralplan. Landskapsinventering. Jaakkola, R. 2008.

Närpiön kulttuuriympäristöohjelma. Jaakkola, R. 2013

Pohjanmaan maakuntakaava - Österbottens landskapsplan. Pohjanmaan liitto 2008.

Pohjanmaan merellinen perintö. Pohjanmaan liitto 2001. Vaasa.

Skötsel- och användningsplan för Lappören, Slättskäret, Rönnskäret och Kvicksund. Höglund, J. Ollqvist, S. & Molander, L-L. 2000. Vasa: Västra Finlands Miljöcentral

Söderfjärdenin maisemanhoitosuunnitelma. Molander, L-L. & Järvinen, C. 2008. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Tulvariskien alustava arviointi Harrströminjoen vesistöalueella. Bredgård, E-S. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Utvecklingsplan för Närpes å. Bonde, A. & Sivil, M. 2006. Västra Finlands miljöcentral.

Vaasan saaristo. Vasa Skärgård II. Osala, T. 1988. Vaasa.

Vanhan Vaasan puutarhojen ja puistojen historiaa. Piispala, E. 2002. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Vanhan Vaasan valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen inventointi 2008. Aalto, A-K. 2008. Vaasan kaupunkisuunnittelu.

Mellersta Österbotten

Keskipojalaisia museoita ja kulttuuriympäristöjä. K.H. Renlundin museo – Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo. <http://museot.keski-pohjanmaa.fi>

Keski-Pohjanmaan arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet. Sigma konsultit 2001. Kokkola: Keski-Pohjanmaan liitto.

Keski-Pohjanmaan maakuntakaava. Keski-Pohjanmaan liitto 2006.

Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit. Tikkanen, H. Hongell, H. & Polso, A. 1999. Kokkola: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kokkolan rakennuskulttuuria. Ahmas, K. 1992. Kokkola.

Kokkolan rantaluonto – Selvitys luonnonolosuhteista rantayleiskaavaa varten. Hämäläinen, A. 2001.

Kokkolan saariston hoito- ja käyttösuunnitelma. Höglund, J. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Lestijokilaakson maisemanhoitosuunnitelma: Toholammin alue. Perälä, T. Jormola, J. 2001. Helsinki: Vaasa: Suomen ympäristökeskus: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Toholampi. Kullas, J. & Rapo, J. 2005. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Veteli. Kullas, J. 2006. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Vattajanniemen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja 2009

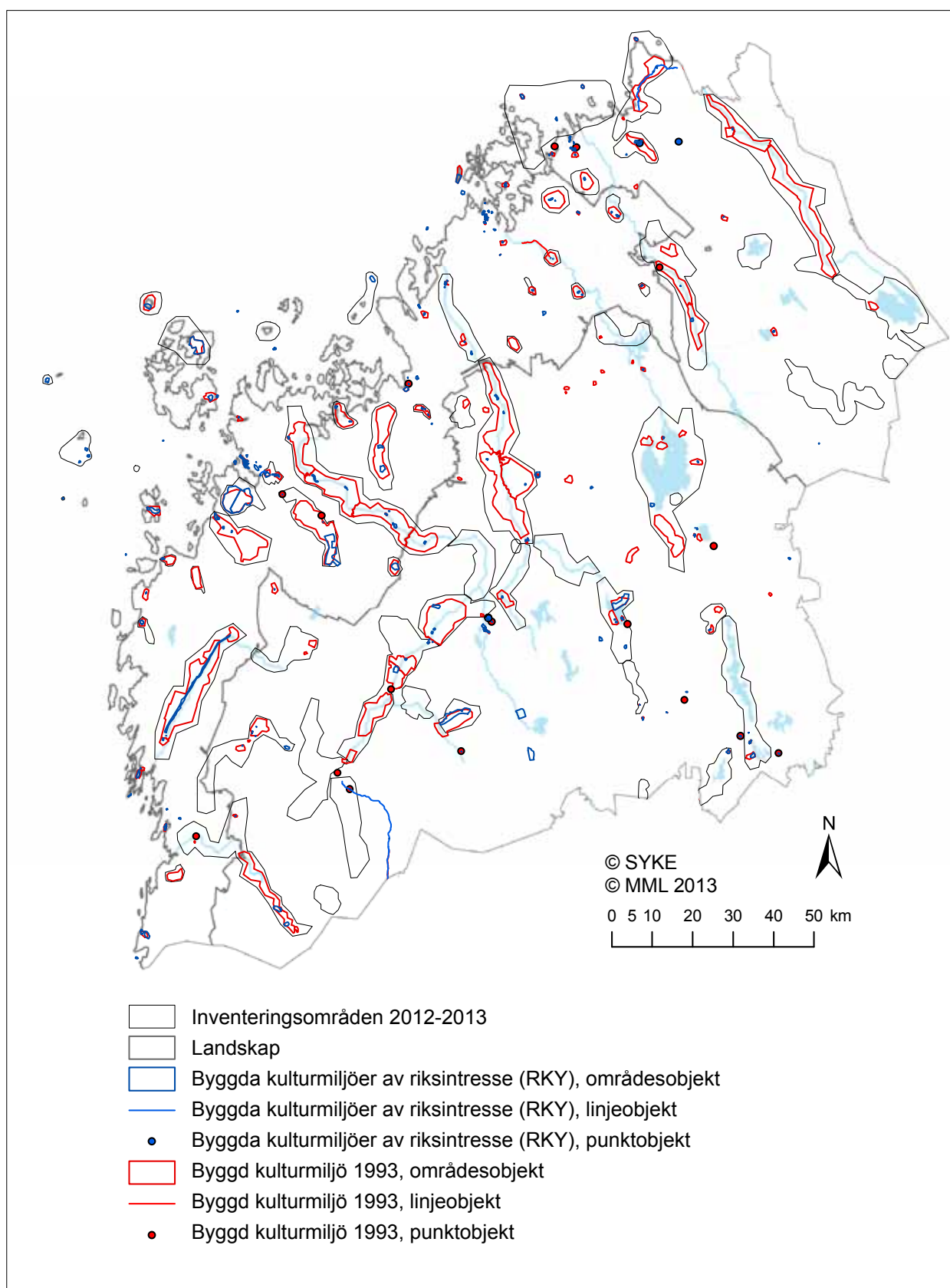
Veteli kaavoitusliite 1997. Lahti, L. 1997. Veteli.

Vetelin kunnan osayleiskaavan ekologinen maisemaselvitys. Perhonjokilaakson Luonto ry 1997. Veteli.

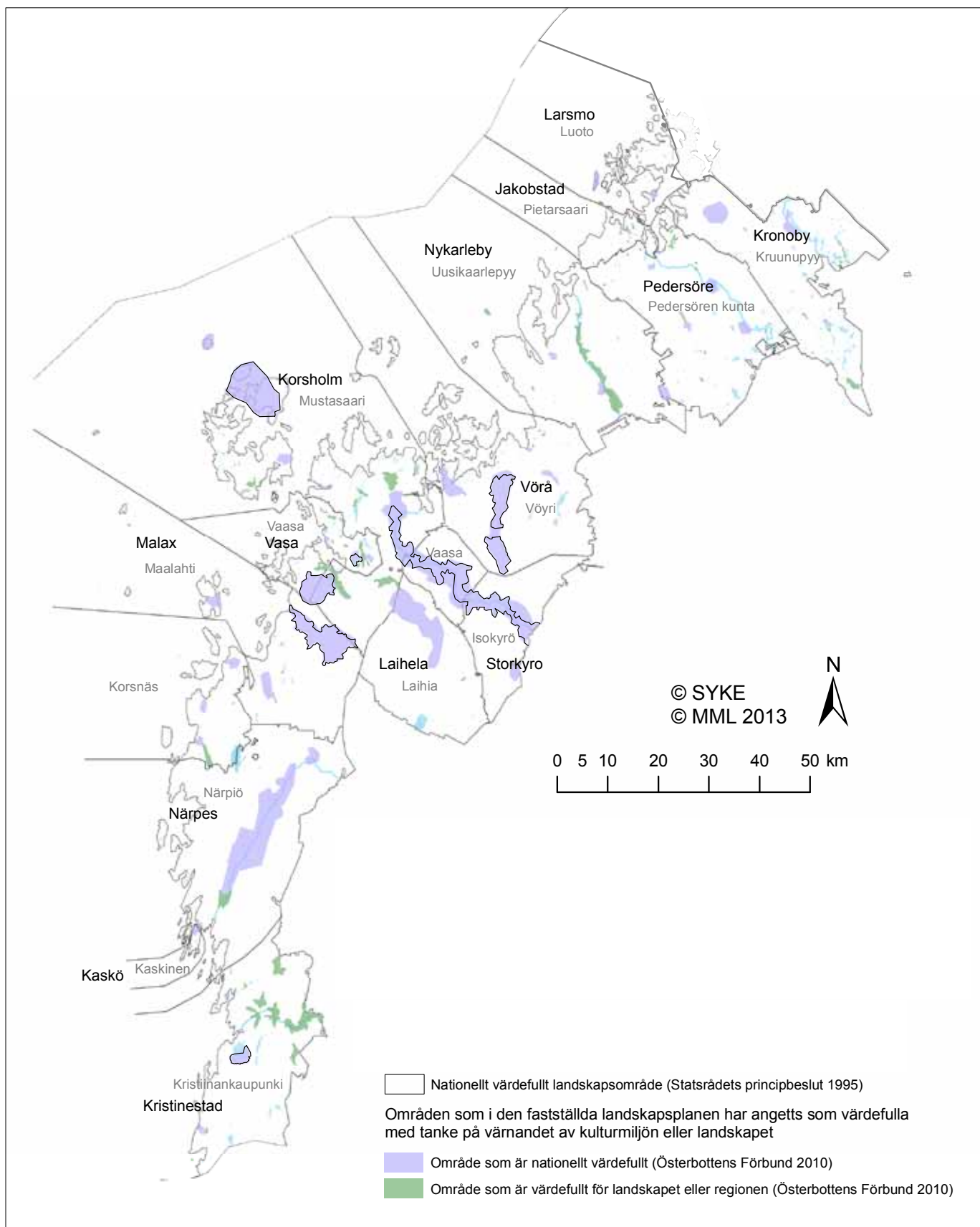
KOMPLETTERANDE MATERIAL

Materialet som alstrats vid uppdateringsinventeringen, såsom GIS-analyskartor, inventeringsblanketter och fotografier, förvaras vid ELY-centralen i Södra Österbotten.

BILAGA 1 RKY 2009 och RKY 1993

BILAGA 2 Områden som i landskapsplanen för Österbotten har angetts som värdefulla med tanke på värnandet av kulturmiljön eller landskapet samt nationellt värdefulla landskapsområden enligt Statsrådets beslut

De nationellt värdefulla landskapsområdena är landsbygdens mest representativa kulturlandskap. Deras värde baserar sig på en mångformig kulturpåverkad natur, ett vårdat odlingslandskap och ett traditionellt byggnadsbestånd. Med hjälp av utsedda landskapsområden tryggas bevarandet av representativa och livskraftiga landsbygdslandskap. En uppdaterings- och kompletteringsinventering av nationellt värdefulla landskapsområden pågår som bäst vid miljöministeriet. Uppdaterings- och kompletteringsinventeringarna genomförs landskapsvis under åren 2010-2014. De nationellt värdefulla områdena samt områdena som är värdefulla på landskapsnivå i landskapen Södra och Mellersta Österbotten samt Österbotten inventerades under åren 2012-2013. Inventeringsobjekten är nationellt värdefulla landskapsområden (statsrådets principbeslut 1995) och objekt som fallit bort eller beskrivits vid värderingen av bebyggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY 2009), och som nu inventeras med avseende på landskapsvärdena. I landskapen Södra och Mellersta Österbotten samt Österbotten finns för närvarande totalt 15 nationellt värdefulla landskapsområden eller landskapssevärdheter. I den nu genomförda uppdateringsinventeringen granskades områdesurvalet, värdeklassificeringen och avgränsningarna.

MAA- JA
KOTITALOUS-
NAISET